TKBB YAYINLARI

KOBİ'LER İÇİN ADIM ADIM KATILIM BANKACILIĞI

KATILIM BANKACILIĞININ POTANSİYELİNİ AÇIĞA ÇIKARIYOR, **TÜRKİYE'Yİ KATILIM BANKACILIĞIYLA GÜÇLENDİRİYORUZ.**

- Katılım bankacılığının temel değerlerini koruyor, ürün ve uygulamaların doğruluğuna rehberlik ediyoruz.
- Katılım bankacılığını geliştiriyor, dünya standartlarında yeni faizsiz finans ürün ve uygulamalarını teşvik ediyoruz.
- Katılım bankacılığı ilke ve amaçlarına uygun politikalarla, ulusal ve uluslararası alanda sektörün ve Türkiye'nin sesi ve temsilcisi oluyoruz.
- Girişimcilerimize, paydaşlarımıza ve üyelerimize yönelik gerçekleştirdiğimiz tüm faaliyetlerimizde şeffaflık ilkesini benimsiyoruz.
- Sektör olarak üstlendiğimiz görevlerin ölçülebilir sonuçlarını elde etmek için, kararlı ve sorumlu davranıyoruz.
- Katılım bankacılığının işleyişine; üyelerin, müşterilerin ve sosyal paydaşların ihtiyaç ve beklentilerine çözüm üretiyoruz.
- Katılım bankacılığının gelişmesi ve güçlenmesi için ulusal, bölgesel ve uluslararası alanda işbirliklerimizi güçlendiriyor, iyi uygulamaların hayata geçirilmesini sağlıyoruz.
- Faizsiz finans sektöründeki yeni düzenlemeleri takip ediyor, gerçek hayatla ilgisini kuruyoruz.
- Katılım bankacılığı ürün ve hizmet standartları üretiyor, uluslararası standartlara uyumluluğunu gözetiyoruz.
- Ortak değerlere sahip, milli değerlerine duyarlı ve özverili çalışanlarımızla yalnızca reel ekonomiye değil, milli gelişime de destek veriyoruz.
- Yenilenen kurumsal kimliğimiz ile Türkiye'yi bu alanda güçlendirmeyi ve mevcut potansiyeli yukarı taşımayı hedefliyoruz.
- Değerlerimizi ileriye taşıyor, Türkiye'yi katılım bankacılığıyla güçlendiriyoruz.

TKBB TÜRKİYE KATILIM BANKALARI BİRLİĞİ

www.tkbb.org.tr

TKBB
YAYINLARI

KOBİ'LER İÇİN ADIM ADIM KATILIM BANKACILIĞI

TKBB Yayınları, Yayın No:7

Kobi'ler için Adım Adım Katılım Bankacılığı

Editörler

M. Şerafettin Özsoy, Yakup Sayar

Tasarım ve Grafik Uygulama

Turkishtime Ekonomi Dergisi

Baskı

Promat Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.

TKBB

İletişim Adresi

Türkiye Katılım Bankaları Birliği

Saray Mahallesi Dr. Adnan Büyükdeniz Caddesi Akofis Park

C Blok No:8 K: 8

Ümraniye/ İstanbul

Tel: 0216 636 95 00 (Pbx) Faks: 0216 636 95 49

www.tkbb.org.tr

TKBB TÜRKİYE KATILIM BANKALARI BİRLİĞİ

"Türkiye katılımla güçleniyor"

BAŞKANDAN
Katılım Bankaları Birliği Başkanı Melikşah Utku 4

BÖLÜM 1. KATILIM BANKACILIĞI NEDİR?
Kuruluş amacı 8
Katılım Bankacılığı nedir? 9
Temel ilkeler 10
Faiz yasağı nedir? 13
Yasağın yararları 14

BÖLÜM 2. DÜNYA VE TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞI
Katılım isminin ortaya çıkışı 18
Dünya genelinde tarihi, gelişimi ve dönüm noktaları 20
Dünyada mevcut durumu 24
Müslüman olmayan ülkelerde durum 26
Türkiye'de gelişimi ve dönüm noktaları 30
Türkiye'de mevcut durumu 34
Faizsiz finansın büyümesindeki etkenler 38

BÖLÜM 3. NEDEN KATILIM BANKACILIĞI?
Geleneksel bankacılık ile Katılım bankacılığı arasındaki farklar 42
Fon toplama yöntemleri 43
Kâr ve zarar paylaşımı 49
• Katılım Bankacılığında Havuz (Fon) Sistemi 49
- Özel Fon Havuzları 50
-Genel Fon Havuzları 51
Katılma Hesaplarının İşleyişi ve Kâr Dağıtım Metodu 52
Fon kullandırma yöntemleri 59
• Murabaha-Mudarebe-Müşareke-Selem-İstisna-İcare 62
Kredi kartı sistemi 87
• Kredi Kartlarının Sunduğu Avantajlar 87
• Kredi Kartı Uygulamasındaki Taraflar ve İlişkileri 87
• Kredi Kartları Çalışma Sistemi 89
• Kredi Kartlarında Taksit Sistemi 90
• Geleneksel Bankaların Kredi Kartlarından Kâr Elde Etme Yöntemleri 90
• İslâm Hukukçularının Kredi Kartına Bakışları 91
• Murabaha Kartı Önerisi 92
Sermaye Piyasalarında Kullanılan Ürünler 93
• Sukuk 93
• Hisse Senedi 98
• Yatırım Fonları 101

BÖLÜM 4. TÜRKİYE'DEKİ KATILIM BANKALARI
Albaraka Türk Katılım Bankası 104
Kuveyt Türk Katılım Bankası 105
Türkiye Finans Katılım Bankası 106
Vakıf Katılım Bankası 107
Ziraat Katılım Bankası 108

BÖLÜM 5. KATILIM BANKALARININ 2025 YILI STRATEJİ VE HEDEFLERİ
Sektörel Strateji ve Koordinasyon 110
Ürün Çeşitliliği ve Gelişimi 110
Danışma Kurulları 111
Eğitim, İK ve Sertifikasyon 111
Kurumsal İletişim, Algı ve İtibar 111

BÖLÜM 6. FAİZSİZ FİNANS SÖZLÜĞÜ
Faizsiz finans dünyasında kullanılan kelime ve terimler 116

Melikşah UTKU
TKBB Yönetim Kurulu Başkanı

Katılım bankacılığı ülkemizin olmazsa olmazıdır

MÜSLÜMAN ülkelerde faize hassas kesimlerin paralarını bankalara getirmeyip yastık altında tutmaları, ayrıca 1970'li yıllarda petrol fiyatlarındaki hızlı artışın özellikle halkının çoğunluğu Müslüman olan körfez ülkelerinde önemli bir sermaye birikimi oluşturması sonucunda bu ülkelerdeki dini liderler ve yöneticiler faizsiz bir bankacılık modelinin kurulması yolundaki arayışa girmişlerdir. Bu arayış ve çalışmalar sonucunda, faizin yer almadığı, buna karşılık dinimizce serbest olan, ticareti esas alan bir bankacılık modelinin oluşturulabileceği sonucuna varmışlardır. Müslüman toplum önce İslam Kalkınma Bankasını kurarak işe başlamıştır. Bilahare konvansiyonel bankaların sunduğu hizmetlerin tamamına yakınını sunabilen (nakdi kredi benzeri hizmetler hariç) faizsiz ticari bankalar kurulmuş, bu bankacılık modeli bilahare başta Müslüman ülkeler olmak üzere bütün dünyaya yayılmıştır. Bu bankalar sayesinde faiz hassasiyeti nedeniyle banka dışı kalan % 40' lık kesimin önemli bir bölümü finansal erişim imkanına sahip olmuşlardır. Böylece hem atıl vaziyette duran tasarruflar sektöre ve ekonomiye kazandırılmış, hem de tasarruf sahipleri bu tasarruflardan gelir elde etme ve diğer birçok bankacılık ürününden yararlanma imkanına kavuşmuşlardır.

Bu bankacılık modeli, konvansiyonel bankacılığı herhangi bir şekilde olumsuz etkilememiş, aksine sektöre yeni ürünlerle zenginlik katan, sektörü derinleştiren ve tamamlayan alternatif bir bankacılık türü oluşturmuştur. İsmindeki "katılım" sözcüğü bu bankacılığın kar ve zarara katılma esasına göre faaliyet gösterdiğini ifade etmek için kullanılmaktadır.

Katılım bankacılığı da genel bankacılık gibi güven, istikrar, emniyet ve karlılık gibi temel ilkelere dayanmakta, bunlara ilave olarak kendine has bazı ilkeleri barındırmaktadır. Bu ilkelere faizsiz bankacılık ilkeleri denilmektedir.

Bunlar;

- **Faizsizlik;** Bu bankacılıkta fon toplarken ve kullandırırken faiz enstrümanı kullanılmadığı gibi diğer faaliyetlerinde de faiz kullanılmamaktadır. Bu tür bankacılığın temel özelliği faizsizliktir.
- **Reel ekonomiye dayalı bankacılık:** Bu bankacılık yüzde yüz reel sektöre ve reel ekonomiye bağlı bir bankacılık türüdür. Nakit kredi kullandırılmaz. Finansmanda para müşteriye değil satıcıya ödenir. Finansman nakit teminine değil mal alımına yöneliktir. Bir mal, hizmet, proje, ortaklık ve kiralama vb. olmadan finansman sağlanmaz.
- **Risk paylaşımı esası**. Riskin bir kişinin üzerinde kalması yerine paylaşılmasının daha hakkaniyetli olduğu düşünülmüş olup özellikle fon toplama (mevduat) işlemlerinde kar ve zarara katılma hesabı şeklinde kullanılmaktadır. Finansmanda da ortaklık esasında risk paylaşım ilkesi kullanılmaktadır.
- **Belirsizlik Yasağı**: Belirsizlik taraflardan birisine zarar verebileceği gibi taraflar arasında ihtilafa da yol açabilir. Bu nedenle belirsizlik yasaklanmıştır. 2008 krizinin subprime kredilerinin genellikle değişken faizli olmasından kaynaklandığı göz önüne alınırsa katılım bankacılığının bu ilkesinin ne kadar yararlı olduğu anlaşılabilir.
- **Aşırı risk ve spekülasyon yasağı:** Forex vb. gibi aşırı riskli işlemler yasaklanmış olup ayrıca önemli risk taşıması nedeniyle de spekülatif işlemlere yer verilmemektedir.
- **Zararlı faaliyet ve ürünlerin yasaklanması:** İnsanlığa zararlı olduğu kabul edilen alkollü içecek, tütün ürünleri, kumar, şans oyunları, silah ve erotik yayınlarla ilgili hizmetler yasaklanmıştır.

Yukarıdaki ilke ve prensipler bu tür bankacılığın daha sağlıklı ve özellikle krizlere karşı daha dayanıklı olmasını sağlamaktadır. Nitekim bu durum hem 1997 uzak doğu krizinde hem de 2008 krizinde gözlenmiş katılım bankaları krizlere karşı daha dirençli bulunmuştur. Bu durum fon toplarken kar ve zarara katılma esasına göre fon toplanıp faiz riskine maruz kalınmamasından, başka bir ifade ile sabit bir faiz oranı taahhüt edilmeyip ne kadar gelir elde edildiyse onun paylaşılmasından, fon kullandırırken ise finansmanın mutlak surette bir ekonomik faaliyet dayandırılmasından, paranın müşteri yerine satıcıya ödenmesinden, böylece paranın tahsis dışı, verimsiz ve spekülatif yerlere yönelmesinin önlenmesinden kaynaklanmakta, netice olarak, banka bilançosunun hem aktifi hem de pasifinin daha sağlam bir yapıda olmasından kaynaklanmaktadır.

Bu vesile ile bu kitapçığın katılım bankacılığının daha iyi ve doğru anlaşılmasına vesile olmasını diler, tüm yöneticilerimize, üretici ve ihracatçılarımıza başarı, sağlık ve mutluluklar temenni ederiz.

Saygılarımızla,

1. BÖLÜM

KATILIM BANKACILIĞI NEDİR?

KURULUŞ AMACI

Türkiye'de ve dünyada halkın bir kesimi, faiz gelirlerinden uzak durmaktadır. Bu nedenle klasik bankalara gitmeyen fonlar ise atıl kalmaktadır. Bu durum hem genel ekonomi açısından, hem de tasarruf sahibi açısında büyük bir kayıp olarak görülmektedir. Katılım bankaları, mali sektörde bir yenilik olarak, faiz hassasiyeti nedeniyle klasik bankalara gitmeyen fonları ekonomiye kazandırmak ve tasarruf sahiplerinin fonlarını güvenle saklamalarına ve faizsiz bankacılık ilkelerine uygun olarak değerlendirmelerine yardımcı olmak, alternatif yatırım alanları sayesinde körfez fonlarını çekmek amacıyla kurulmuştur.

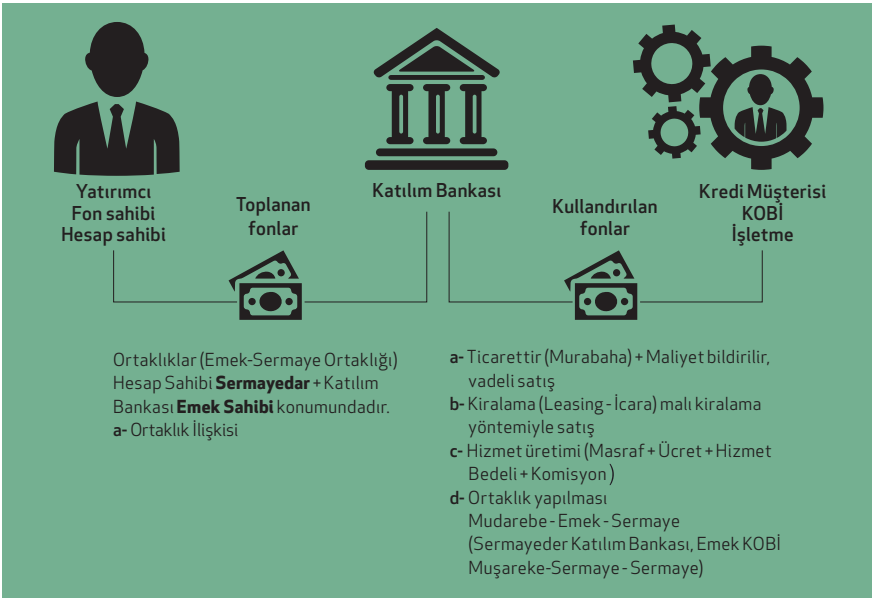
Kuruluş aşamasında ve dünyadaki uygulamalardan örnek alınarak katılım bankalarının topladığı fonları değerlendirmek için çeşitli yöntemler geliştirilmiştir. Bu yöntemlerle elde edilen kazancın ticari kazanç niteliğinde olduğu ve faizden esaslı olarak farklılık gösterdiği hususunda görüş birliği oluşmuştur.

KATILIM BANKACILIĞI NEDİR?

Katılım bankacılığı, faizsizlik prensiplerine göre çalışan, bu prensiplere uygun her türlü bankacılık faaliyetlerini gerçekleştiren, kar ve zarara katılma esasına göre fon toplayıp, ticaret, ortaklık ve finansal kiralama yöntemleriyle fon kullandıran bir bankacılık modeli olarak tanımlanır. Katılım bankası ise bu esaslara yönelik faaliyetleri icra eden bankadır. İsimlerindeki "katılım" sözcüğü yapılan bankacılık türünün kâr ve zarara katılma prensibine dayalı bir bankacılık olduğunu ifade etmek için kullanılırken, bu bankalar, tasarruf sahiplerinden topladıkları fonları, faizsiz finansman prensipleri dahilinde ticaret ve sanayide değerlendirerek, oluşan kâr veya zararı tasarruf sahipleriyle paylaşırlar.

TEMEL İLKELERİ

Klasik iktisat düşüncesine göre para, değişimin kolaylaşmasını sağlayan ve doğrudan menfaatinden yani üçüncü taraflara kullandırılmasından dolayı gelir elde edilebilen bir maldır. Doğrudan menfaatinden gelir elde edilebilen bir mal olduğu için paranın bir kullanım bedeli vardır. Bu bedel de parayı kullanım süresine göre değişmektedir. İslam iktisat düşüncesine göre ise para sadece değişimi sağlayan bir maldır. Paranın ticaretteki görevi bir ağırlık veya uzunluk ölçüsü gibi bir ölçü olmak ve değişime aracılık etmektir. Bu yüzden paranın doğrudan menfaatinden

yani herhangi bir ticaret veya ortaklık olmaksızın üçüncü taraflara kullandırılmasından dolayı gelir elde edilemez. Bundan dolayı paranın kullanım bedeli veya zaman değeri yoktur.

Bir örnekle açıklayacak olursak, klasik iktisat düşüncesinde para gelir getiren herhangi bir mal gibidir. Bir gayrimenkul kiraya verilerek nasıl gelir elde edilebiliyorsa, para da belli bir vadeye kadar ödünç/borç verilerek gelir elde edilebilir. Elde edilen bu gelir paranın kirası, diğer bir ifadeyle kullanım bedelidir. Bu bedel faizdir. Faiz ise paranın kirası sayıldığı için böyle bir gelir klasik iktisat düşüncesine göre meşru bir kazançtır.

İslam iktisat düşüncesi bu anlayışa karşı çıkar: Paranın üçüncü taraflara ticaret veya ortaklık olmaksızın kullandırılması, yani ödünç verilmesi karşılığında talep edilen fazlalığı/faizi gayrimeşru bir kazanç olarak görür ve peşin para mübadele işlemleri, ticaret ve ortaklık dışında sırf ödünç verme karşılığında veya paraya zamansal bir değer atfederek paradan para kazanmak olan faizle, parayla ticaret yapmayı ve ortaklık kurmayı birbirinden ayırır. Peşin para mübadele işlemlerini, ortaklığı ve ticareti meşru, faizi gayrimeşru kabul eder.

İslam iktisat düşüncesi ile klasik iktisat düşüncesi arasındaki bu temel ayrılıktan dolayı klasik bankalar fon toplarken faizle borç alır, fon kullandırırken faizle borç verirler. Katılım bankaları ise ortaklık esasına göre fon toplayıp, ticaret ve

ortaklık esasına göre fon kullandırırlar. Katılım bankalarının İslam hukuku kurallarına uygun şekilde çalışmaları gerekmektedir. Bu nedenle katılım bankalarının çalışma felsefesini, İslam hukuku kuralları doğrultusunda belirlenen sınırların ve finansal işlemler için öngörülen temel ilkelerin oluşturduğunu söylemek mümkündür. İslam iktisat düşüncesi bu temel ilkeleri Kur'an-ı Kerim'den ve Hz. Muhammed'in (aleyhisselâm) Sünnet'inden alır.

Bu temel ilkeler şu şekilde özetlenebilir:

• Faizin her türlüsü kesin bir şekilde yasaktır.

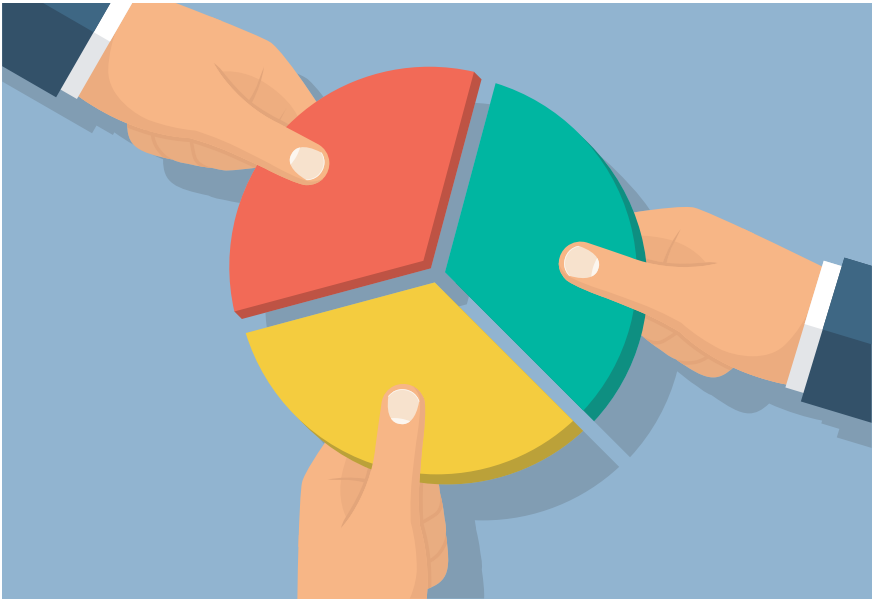
• Para ticari bir mal değildir; fakat değişim aracı, saklama değeri ve ölçü birimidir. Para satın alma gücünü temsil eder, İslami finans, ticaret ve ortaklık yoluyla yapılan servet artışını destekler.

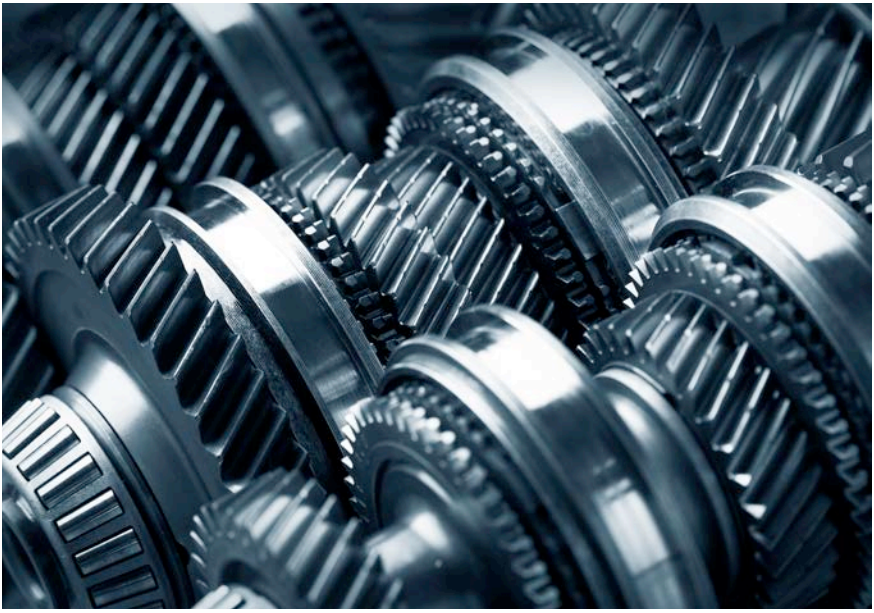
• Risk paylaşımı esastır. Ticaret ve ortaklığa dayalı bu sistemde riski taraflar birlikte üstlenir. Örneğin; emek-sermaye (mudârabe) ortaklığında parasal risk tamamen sermaye sahibine, emek riski ise emek sahibine aittir. Sermaye ortaklığında (müşâkere) ise sermayedarlar ortaklıktaki sermayeleri oranında zarar riskini de üstlenir.

• Piyasaya suni müdahaleler yasaktır. Bu yüzden karaborsacılık hoş görülmez.

• Belirsizlikle malul (garar ve cehalet) işlemler yasaktır.

• Sözleşmelerde belirlenen kurallara riayet edilmesi gerekir. Ancak kural olarak,

sözleşmelerde ileri sürülen şartlar İslam hukuku prensiplerine aykırı olmamalıdır.
• Sözleşme yükümlülükleri ve bilgileri net olarak açıklanmalıdır. Bu özellik ileride doğabilecek muhtemel ihtilafları da engeller.
• Sadece İslam hukuku kurallarına uygun faaliyet ve ürünler finansal işleme konu olabilir. Örneğin alkol ya da kumarla ilgili işlerdeki yatırımlar yasaklanmıştır.
• Sosyal adalet gözetilmelidir. Adaletsizliğe ve istismara yol açan bütün işlemler yasaklanmıştır.

İslami Finansal Hizmetler Kurulu'nun (IFSB) Yayınladığı Temel İlkeler

İslami Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB) tüm dünyadaki katılım bankalarının ve İslami kurallara uygun finansal hizmetler sunan şirketlerin hizmet standartlarını belirlemede en etkin kuruluşlardan bir tanesidir. IFSB dünyadaki tüm katılım bankalarının örnek almasını istediği ve uyulmasını faydalı gördüğü bir iş etiği temel ilkeler listesi hazırlamıştır. İslami Finansal Hizmetler Kurulu'nun amaçlarına göre, temel ilkeler, bilinenleri tekrar etmeyecek fakat iş etiği konusunda uluslararası bazda bilinen mevcut yapı ve standartların yerini tutacak, onları güçlendirecektir. Bu yüzden bu temel ilkeler kapsamında yer alan kurumlardan beklenen, sadece onların sıradan emsalleriyle eşit şartlarda bulunmaları değil bunun yanında faaliyetlerini de dinî ilkeleri yansıtan bir iş ahlâkına uygun olarak sürdürmeleridir.

- **İlke 1:** Doğruluk, Dürüstlük ve Adalet
- **İlke 2:** Gerekli İtina ve Gayreti Gösterme
- **İlke 3:** Çalışanların Gerekli Yetkinliğe Sahip Olmaları
- **İlke 4:** Müşteriler Hakkında Yeterli Bilgi Edinme
- **İlke 5:** Müşterilere Yeterli Bilgi Verme
- **İlke 6:** Çıkar ve Görev Çatışmalarını Engelleme
- **İlke 7:** İslam Dininin Kurallarına Uygunluk

FAİZ YASAĞI NEDİR?

Sözlükte, işletmek için bir yere ödünç verilen paraya karşılık alınan getiri, ürem, nema olarak tanımlanan faiz, iktisadi açıdan üretim faktörlerinden sermayenin getirisi olarak açıklanmaktadır. Kur'an, Sünnet ve klasik fıkıh kaynaklarında fâiz yerine kullanılan kelime ise ribâdır. Ancak her ne olursa olsun fâiz ve ribâ kelimeleri ile kastedilen anlam aynıdır. Arapça ribâ kelimesinin "fazlalık, nema, çoğalma; yükseğe çıkma; serpilip gelişme" gibi sözlük anlamları bulunmaktadır. Teknik olarak ise "ödünç işlemlerinde ve alışverişte karşılığı bulunmayan ve genelde paraya zamansal bir değer atfedilmesi sonucu ortaya çıkan fazlalık" şeklinde tanımlanabilir. Aslında faiz ortaya çıktığından beri birçok farklı din, dil ve ırktan insanlar ta-

rafından eleştirilmiştir. Fakat günümüzde faizsiz sistem üzerinde en fazla Müslümanlar durduğu için faiz yasağı, neredeyse İslami bankacılık ve Müslümanlık ile özdeşleşmiştir. Bunun en önemli sebebi Müslümanların faizin yasaklığı konusundaki kesin ve net tavrıdır. Bu kesin ve net tavrı oluşturan anlayış ise Kur'an-ı Kerim'de ve Peygamber Efendimizin (aleyhisselâm) hadislerinde yer alan hükümlerle İslam toplumlarına yerleşmiştir. Faiz konusundaki bu kesin tutum, İslam dünyasında ticaret ve ortaklık anlayışına dayalı bir bankacılık sisteminin kurulmasına temel teşkil etmiştir.

FAİZ YASAĞININ YARARLARI NELERDİR?

İslam dini faizi ve içinde faiz bulunan ticari işlemleri kesin bir dille yasaklamıştır. Bu yasağın insanlığın yararına olduğunu ifade eden İslam bilginleri, faizin zararının sadece birey üzerinde kalmayıp tüm topluma yansıdığını ifade etmişlerdir. İslam bilginleri faizin yasaklanmasındaki yararları şu şekilde açıklamaktadırlar:

• **Faiz yasağı haksız kazancı engeller:** Faiz işleminde emek sarf edilmeden ve hiçbir risk alınmadan kazanç elde edildiği için İslam bilginleri bu kazancın haksız bir kazanç olduğunu ifade etmektedirler.

• **Faiz yasağı tembelliği ve ataleti ortadan kaldırır:** Faiz işleminde borç veren, üretim ve ticaretle ilgili herhangi bir faaliyet yapmamakta ve emek sarf etmeksizin gelir elde etmektedir. Bu şekilde emeksiz bir gelir elde edilmesi kişiyi tembelliğe alıştırır. Ayrıca faizli borç veren kişinin parasını üretimden ve yatırımdan çekmesi de topyekun bir toplumsal ataleti beslemektedir.

• **Faiz yasağı kardeşlik ve dayanışma duygularını geliştirir:** İslam dini Müslümanları kardeş olarak görmekte ve aralarında dayanışma olmasını tavsiye etmektedir. Faiz, İslam'ın tavsiye ettiği karz-ı hasen olarak tabir edilen karşılıksız borç verme ve insanların sıkıntısını bu yolla hafifletme gibi güzel davranışlarla çelişen ve bu kardeşlik ruhunu zedeleyen bir uygulamadır.

• **Faiz yasağı fakirin daha da fakirleşmesini engeller:** Borç almak ekonomik olarak kaynak sıkıntısı çekmenin belirtisiyken, borç vermek kaynak bolluğuna sahip olmanın belirtisidir. Bu açıdan incelendiğinde zaten kaynak sıkıntısı çeken tarafın bir de faiz yükünü üstlenerek daha da sıkıntıya girmesi, kaynakların fakirden zengine doğru akışını hızlandırmaktadır. Bu akış İslam dininin özüne aykırıdır. Çünkü İslam dini zenginden fakire doğru akışı tavsiye etmekte ve bunun hızlandırılması için de zekât gibi emirlerle bu davranışı desteklemektedir.

2. BÖLÜM

DÜNYA VE TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞI

KATILIM İSMİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

Katılım bankacılığının karşılaştığı en belirgin sorunlardan biri uygulanan bankacılık sistemini isimlendirme konusunda yaşanmaktadır. Yurtdışında "İslam bankacılığı/İslami bankacılık" ifadeleri yaygın bir şekilde kullanılırken ülkemizde sistem "faizsiz bankacılık" ismiyle bilinmekte ve kurumlar 2005 yılına kadar resmî olarak "Özel Finans Kurumu" olarak isimlendirilmekteydi.

2005 yılına gelindiğinde ise özel finans kurumlarının adı -bankacılık kurallarına tam anlamıyla bağlı olarak konumlandırılması amacıyla- kanun ile "katılım bankacılığı" olarak değiştirilmiştir. Fakat "katılım bankacılığı" ismi Türkiye kamuoyuna ilk olarak kanunla gelmedi. Bu isimle ilk defa, bir katılım bankası olarak varlığını hâlâ sürdüren Albaraka Türk Katılım Bankası'nın 3 ayda bir çıkarttığı yayın

organı Bereket dergisinde (1999, sy. 8), Temel Hazıroğlu ve Mehmet Emin Özcan'ın bir makalesinde karşılaşıldı.

Hazıroğlu ve Özcan küresel yaygınlıkta kullanılan iki isimlendirme olan "faizsiz bankacılık" ve "İslam Bankacılığı"nın kullanılmasına çeşitli eleştiriler getirmişlerdi. İlk eleştirileri "faizsiz bankacılık" ismineydi. Çünkü bu ismi koyanlar bu modelin faizli bankacılık modelinin alternatifi olduğunu iddia ediyorlardı. Hâlbuki faizli modelin karşılığı faizsizlik değildi. Faizli modelin alternatifi kâr payı modelidir ve katılım bankalarının sağladıkları gelir modeli de kâr payı sistemi üzerine kuruludur.

İkinci eleştirileri ise "İslam bankacılığı" ismineydi. Çünkü "İslam" kelimesi çok değerli bir kelimedir ve gelişigüzel her tabirle bir arada kullanılıp yıpratılması doğru değildir. Çünkü daha önce İslam kelimesi olumlu tabirlerle bir arada kullanıldığında itiraz edilmediğinde (örneğin İslam ekonomisi, İslami otelcilik vb.), olumsuz tabirlerle bir arada kullanılmasına da itiraz etmek güçleşiyordu (örneğin İslami terör, İslami terörist vb.). Bu nedenle insanoğlu tarafından icat edilmiş bir bankacılık modeline "İslam" kelimesinin eklenmesi durumunda daha sonra modelde çıkabilecek herhangi bir hatanın tüm İslam değerlerini de töhmet altında bırakması kaçınılmaz olabilirdi. Tüm bu eleştirilerle birlikte yazarlar yeni bir isimlendirmenin gerekliliğini savunuyor ve sistemin adı için "katılım bankacılığı" ismini öneriyorlardı.

DÜNYA GENELİNDE TARİHİ, GELİŞİMİ VE DÖNÜM NOKTALARI

Bazı uzmanlar faizsiz bankacılığın M.Ö. 2123-2081 yılları arasında Babil'de hüküm süren Hammurabi zamanında, meşhur "Hammurabi Kanunları" ile başladığını ifade etseler de günümüz faizsiz bankacılık sistemine örnek teşkil edecek bir kurumun varlığına İslam tarihi de dâhil olmak üzere yakın zamanlara kadar rastlanmamaktadır. Modern anlamda katılım bankacılığı fikir düzeyinde ilk defa 1955 yılında Pakistanlı Muhammed Uzeyr tarafından ortaya konulmuştur. Daha sonra ilk katılım bankası 1963 yılında Mit Gamr ismiyle Mısır'da kurulmuştur.

1960'lı yılları, katılım bankacılığının doğuş yıllarından ziyade doğum öncesi dönemi olarak tanımlamak daha doğru olacaktır. Çünkü bu yıllar, katılım bankacılığı için Körfez ve Ortadoğu coğrafi alanından dışarı çıkamadığı, sunduğu ürün ve hizmetlerin temel bireysel bankacılık hizmetlerini bile yeterli derecede karşılayamadığı bir ön hazırlık dönemi olmuştur.

1970'li yıllara gelindiğinde ise faizsiz finans hizmeti sunan kuruluş sayısı hâlâ sınırlı olmasına rağmen bu dönemde ürün ve hizmetlerde az da olsa bir artış sağlanmış ve yeni olarak ticari bankacılık hizmetleri de bankaların portföylerine eklenmiştir. Bu dönem faizsiz finansın gerçek anlamıyla bir doğuş dönemi olarak nitelenebilir.

1973 yılında Cidde'de birtakım Müslüman ülkelerin finans ile ilgili bakanlarının katıldığı bir konferansta Müslüman ülkelerin, ellerindeki sermaye fazlalarını kendi aralarında değerlendirmeleri gerektiği konuşulmuş ve bununla ilgili bir niyet deklarasyonu yayınlanmıştır.

Bunun akabinde 1975 yılında bu ülkelerin katılımıyla Müslüman ülkelerdeki ekonomik kalkınmaya ve sosyal gelişmeye katkıda bulunmak amacıyla İslami kurallara uygun olarak çalışan bir bankanın kurulması kararlaştırılmış ve böylelikle İslam Kalkınma Bankası (Islamic Development Bank) kurulmuştur. 1975 yılında katılım bankacılığı için milat olacak bir başka gelişme daha yaşanmış, dünyanın gerçek anlamda tam donanımlı ilk katılım bankası olan Dubai İslam Bankası kurulmuştur.

70'li yılların sonuna doğru ise artık büyük sermaye grupları da konuya ilgi göstermeye başlamış ve günümüzdeki katılım bankalarının önde gelenlerinin önemli bir kısmı bu yıllarda kurulmuştur. Bu yıllarda coğrafi alan olarak Körfez ve Ortadoğu'dan dışarı açılan katılım bankacılığının sınırları Asya Pasifik'e doğru genişlemiştir. Sunulan ürün ve hizmetlerde ise çok ciddi ölçüde çeşitlenme yaşanmıştır.

İslami sigortacılık (tekâfül) kavramı ortaya çıkmış, proje ve emtia finansmanı, sendikasyon, finansal kiralama, İslami menkul kıymetlendirme hep bu dönemin eseri olmuştur. Bu dönemde ticari katılım bankalarına ek olarak tekâfül şirketleri ve İslami yatırım şirketleri de faizsiz finansal sistem içerisindeki yerlerini almıştır.

1990'da bir grup faizsiz finans kuruluşu Cezayir'de bir araya gelerek İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu'nu (AAOIFI) kurmuştur.

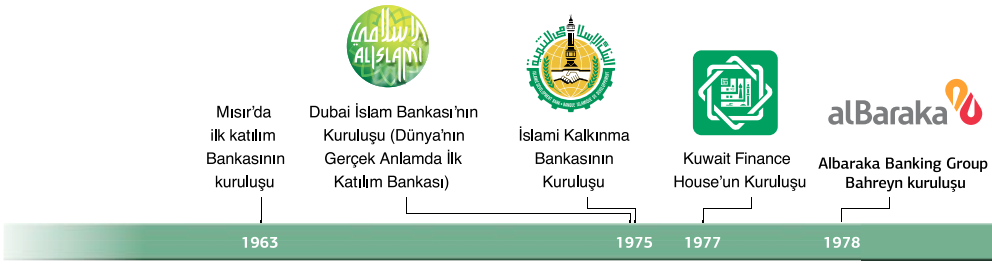
1991'de Bahreyn'de tescil edilen AAOIFI tüm dünya üzerinde birbirinden bağımsız olarak faaliyet göstermekte olan ve İslami finansal hizmetler sunan şirketleri belirli standartlarda buluşturarak katılım bankacılığının gelişiminde çok önemli bir rol oynamıştır.

2000'li yıllar ise katılım bankacılığı için olgunlaşma dönemi olarak geçmiştir. Katılım bankacılığı, sınırlarını ilk defa bu dönemde Avrupa ve Amerika'ya kadar genişletmiştir. Faizsiz finansal ekosisteme faizsiz yatırım bankaları ve varlık yönetim şirketlerinin de dâhil olmasıyla ürün ve hizmetlerde bugüne kadar hiç girilmemiş alanlara girilerek birçok yenilikçi ürün ve hizmet geliştirilmiştir. Bir yandan yeni katılım bankaları kurulurken öbür yandan mevcut katılım bankaları da hızla büyümüş, dolayısıyla düzenleyici ve denetleyici kuruluşlara duyulan ihtiyaç da artmıştır.

Bu ihtiyaçlara binaen 2002 yılında Malezya'da İslami Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB) kurulmuştur. Böylece küresel anlamda katılım bankacılığının standartlaşması hızlanmıştır. Avrupa'da katılım bankacılığının giderek daha fazla önem ve ilgi kazanması sayesinde 2006 yılında Avrupa İslami Yatırım Bankası kurulmuştur.

Katılım bankacılığının dünyada hızla ilgi görmeye başlaması ile birlikte 2008 yılında Afrika ülkesi Gambia, 2010 yılında Türkiye ve 2014 yılında Hong Kong sukuk ihraçları yaparak dikkat çektiler.

Dünyada Katılım Bankacılığının Tarihi, Gelişimi ve Dönüm Noktaları

	1970 Öncesi	1970'ler	1980'ler
Gelişmeler			
	Katılım Bankacılığının Ortaya Çıkışı	Sınırlı Sayıda Şirket	Faizsiz Finans Kurumlarının Sayısında Artış Coğrafi Açıdan Asya'ya Doğru Genişleme Yeni Faizsiz Finansman Ürünleri
Ürünler ve Hizmetler			
	Temel Bireysel Bankacılık Hizmetleri	Temel Bireysel Bankacılık Hizmetleri Ticari Bankacılık Hizmetleri	Temel Bireysel Bankacılık Hizmetleri Ticari Bankacılık Hizmetleri Faizsiz Sigortacılık (Tekâfül) Proje Finansmanı Emtia Finansmanı Sendikasyon
Şirketler			
	Ticari Katılım Bankaları	Ticari Katılım Bankaları	Ticari Katılım Bankaları Tekafül Şirketleri Faizsiz Yatırım Şirketleri
Coğrafi Alan			
	Körfez & Orta Doğu	Körfez & Orta Doğu	Körfez & Orta Doğu Asya Pasifik

Kaynaklar:

İslam Kalkınma Bankası, Islamic Finance and Global Financial Stability, 2010, s. 27;

Ijlal, A.A., Sukuk, IIFM–Uluslararası İslami Finansal Piyasa, s. 2; "Towards Global Standard for Islamic Sukuk–Issuance and Trading", KLIFF 2005'te sunulmuş tebliğ, http://www.iifm.net/media/PDF/presentation/Towards-Global-Standard.pdf;

Gatehouse Bank (2008), Development of Islamic Banking, s. 4.

Bahreyn'de İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu'nun (AAOIFI) kuruluşu

1990

Malezya'da İslami Finansal Hizmetler Kurulu'nun (IFSB) kuruluşu

2002

Avrupa İslami Yatırım Bankası'nın (EIIB) kuruluşu

2006

Uluslararası İslami Likidite Yönetimi Şirketi (IILM)kuruldu

2010

Mega Bank'ın kurulmasında ilk adımlar atıldı

2016

	1990'lar	2000'li yıllar	2007 sonrası	
	Büyüme Oranlarında Artış Bireysel Bankacılıkta Genişleme Ürün ve Hizmetlerde Çeşitlenme	Pazar Büyümesinde İvmelenme Uluslararasılaşma	Pazar Büyümesinde İvmelenme Likiditenin Yönetimi	Pazar Büyümesinde Güçlenme Globalde Tek Çatı
	Temel Bireysel Bankacılık Hizmetleri Ticari Bankacılık Hizmetleri Faizsiz Sigortacılık (Tekâfül) Proje Finansmanı Emtia Finansmanı Sendikasyon Yatırım Fonları&Menkul Kıymetler Fonları Sukuk Faizsiz Menkul Kıymetlendirme Finansal Kiralama (Leasing) İcare	Temel Bireysel Bankacılık Hizmetleri Ticari Bankacılık Hizmetleri Faizsiz Sigortacılık (Tekâfül) Proje Finansmanı Emtia Finansmanı Sendikasyon Yatırım Fonları&Menkul Kıymetler Fonları Sukuk Faizsiz Menkul Kıymetlendirme Finansal Kiralama (Leasing) İcare İleri Hazine Hizmetleri Yenilikçi Portföy Yönetimi Hizmetleri		
	Ticari Katılım Bankaları Tekafül Şirketleri Faizsiz Yatırım Şirketleri	Ticari Katılım Bankaları Tekafül Şirketleri Faizsiz Yatırım Şirketleri Faizsiz Yatırım Bankaları Varlık Yönetimi Şirketleri		
	Körfez & Orta Doğu Asya Pasifik	Körfez & Orta Doğu Asya Pasifik Avrupa & Amerika		

DÜNYADA KATILIM BANKACILIĞININ MEVCUT DURUMU

Faizsiz finans sistemi, zorlu makroekonomik ve siyasi şartlara rağmen büyümesini sürdürmektedir. 2016 yılı itibariyle küresel faizsiz finans varlıklarının önemli bölümü, Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ülkeleri, Güneydoğu Asya, diğer MENA ülkeleri olmak üzere 3 coğrafi bölgede yönetilmektedir. Küresel faizsiz finans sisteminin çekirdek piyasalarını Katar, Endonezya, Suudi Arabistan, Malezya, Birleşik Arap Emirlikleri, Türkiye (QISMUT) ile Bahreyn, Kuveyt ve Pakistan oluşturmaktadır.

Son yıllarda kayda değer büyüme gerçekleştiren küresel faizsiz finans sistemi; petrol fiyatlarında yaşanan keskin düşüş, emtia fiyatlarının düşük seyri, gelişmekte olan ülkelerin para birimlerindeki önemli değer kayıpları gibi birçok etkenin, çekirdek faizsiz finans piyasalarında neden olduğu ekonomik yavaşlamaya karşın, büyüme çizgisinde kalmayı başarmıştır. Orta Doğu'daki siyasi istikrarsızlık tablosu da makroekonomik şartların baskısını artırmaktadır. Bu gelişmeler sonucunda, küresel finans varlıklarının %2'ye yakın bir bölümünü temsil eden global faizsiz finans toplam varlıklarının 2015 yıl sonu itibarıyla 2 trilyon ABD dolarını aşmış olduğu tahmin edilmektedir.

DÜNYA GENELİNDE 1329 FAİZSİZ FİNANS ŞİRKETİ VAR

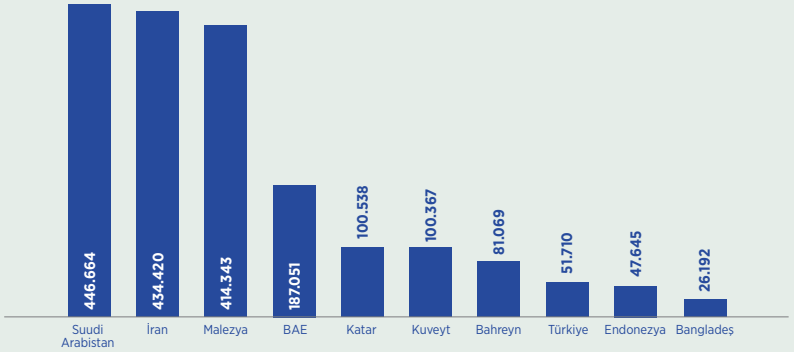
Global faizsiz finans sisteminde faaliyet gösteren kuruluşların sayısı 1.329'dur. Bunlardan 480'i faizsiz bankacılık esasında hizmet sunan katılım bankaları, 322'si Tekafül şirketleri, 527'si ise diğer finansal kurumlardır.

Global faizsiz finans sistemi kapsamındaki varlıklar incelendiğinde, 447 milyar ABD doları yönetilen varlık büyüklüğü ile ilk sırada Suudi Arabistan'ın bulunduğu görülmektedir. İkinci sırada 434 milyar ABD doları varlık büyüklüğü ile yer alan İran'ı, 414 milyar ABD doları ile Malezya izlemektedir.

Bu üç ülke, toplam global faizsiz varlıkların %65'ine sahiptir. Faizsiz bankacılıkta ise 379,7 milyar ABD doları varlık büyüklüğü ile İran başı çekmektedir. Faizsiz bankacılıkta ilk üç sıradaki ülke, varlıkların %61'ini yönetmektedir. Malezya, 188,7 milyar ABD dolarlık Sukuk ve 39,5 milyar ABD dolarlık diğer faizsiz finansal kurum varlıkları ile adı geçen kategorilerin lideri konumundadır. Suudi Arabistan ise faizsiz fonlarda ve Tekafülde sırasıyla 22,3 milyar ABD doları ve 14,2 milyar ABD doları tutarındaki varlık hacimleri ile ilk sıradadır.

Faizsiz finans sisteminin yıllık %12 ortalama büyüme oranı ile 2021 yılında 3,5 trilyon ABD dolarlık bir hacme ulaşacağı hesaplanmaktadır. Bu büyümeye, faizsiz bankacılığın önderlik etmeyi sürdürmesi, 2021 yılına dek 2,8 trilyon ABD dolarlık varlık toplamına erişmesi, payının ise 2015'teki %73 seviyesinden %80'e çıkması beklenmektedir. Diğer faizsiz finans varlıklarının dağılımının ise; %12 Sukuk, %2 Tekafül, %4 diğer faizsiz finansal kurumlar ve %3 faizsiz fonlar şeklinde olacağı tahmin edilmektedir. Büyümeye en büyük katkının ise KİK üyeleri başta olmak üzere, faizsiz finans sisteminin yüksek performans gösteren ülkelerinden gelmesi öngörülüyor.

Faizsiz Finans Varlıklarına Göre İlk 10 Ülke, 2015 (milyon ABD doları)

Kaynak: ICD Thomson Reuters

MÜSLÜMAN OLMAYAN ÜLKELERDE KATILIM BANKACILIĞI

Faizsiz finansal sistemin ve katılım bankacılığının, halkının büyük çoğunluğu Müslüman olan ülkelerde gittikçe geliştiği çok açıktır. Fakat bunun yanı sıra faizsiz finansal sistemin Müslüman nüfus yoğunluğunun olmadığı coğrafyalarda da çok ciddi bir gelişim kaydettiği görülmektedir. Bu büyüme tabii ki dinî sebeplerle öncelikle Müslüman dünyasında kaydedilmiştir. Ancak günümüzde bu büyüme ticari ve ekonomik sebeplerin öncülüğünde Batı dünyasından Asya Pasifik bölgesine kadar genişleme göstermektedir. Orta Doğu ve Asya açık farkla dünyada en büyük faizsiz finansal pazar olarak kalsa da, diğer bölgeler ve ülkeler de faizsiz finansı yeni bir gelişim alanı olarak takip ediyorlar.

Faizsiz finansın gelecekteki büyüme ve gelişme potansiyeli İslami zorunluluktan öte güçlü bir etkiyi tetiklemiştir. Avustralya, Çin, Fransa, Almanya, Hong Kong, İtalya, Japonya, Kore, Lüksemburg, Singapur ve İngiltere gibi Müslüman olmayan ülkelerde de finansal sistemleri içinde faizsiz finansın başlangıcı konusunda çeşitli girişimler olmuştur. 2009 sonunda İngiltere'de beş katılım bankası kurulmuşken, Çin katılım bankacılığı için ilk lisansı çıkartırken, diğer yandan Fransa, Kore ve Japonya gibi ülkeler faizsiz finansal ürünlerin kendi piyasalarına uyumunu sağlamak için kendi yasa ve vergi yapılarında değişiklikler başlatmış, Hong Kong ve Avustralya'nın da dâhil olduğu diğer ülkeler de bu yolda ilerleyeceklerinin sinyalini vermişlerdir. Bu eğilimin, ticaret ve yatırım işlemlerindeki artışa dayanarak daha büyük sınırlar arası akışa, dolayısıyla ekonomik bağlantıların güçlendirilmesine katkıda bulunması bekleniyor.

İslami Finansı Küresel Bazda Düzenleyici ve Denetleyici Kuruluşlar

	Kısa Adı	Uzun Adı	Kuruluş Tarihi	Kuruluş Yeri	Faaliyet Alanı
	AAOIFI	İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu	1991	Bahreyn	İslami finansal kuruluşlar için muhasebe ve denetim standartlarını geliştirmek
	IFSB	İslami Finansal Hizmetler Kurulu	2002	Malezya	İslami finansal kuruluşlar için kurumsal yönetim standartları geliştirmek
	MASB	Malezya Muhasebe Standartları Kurulu	1997	Malezya	İslami finansal kuruluşlar için muhasebe ve raporlama standartları geliştirmek
	IILM	Uluslararası İslami Likidite Yönetimi Şirketi	2010	Malezya	İslami mali hizmetler sunan kurumlar için daha şeffaf İslama uyumlu finans piyasaları yaratmak
	IDB	İslam Kalkınma Bankası	1975	Suudi Arabistan	Üye ülkelerde ekonomik kalkınma ve sosyal gelişimi desteklemek
	IFM	Uluslararası İslami Finansal Piyasa	2002	Bahreyn	İslami finansal ürünlerin, belgelemelerin ve işlemlerin standartlaştırılmasını sağlamak
	IIRA	İslam Ülkeleri Uluslararası Derecelendirme Ajansı	2002	Bahreyn	İslami para ve sermaye piyasaları için derecelendirme hizmeti sunmak

İslami Finansı Küresel Bazda Düzenleyici ve Denetleyici Kuruluşlar

AAOIFI

İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu
(Accounting & Auditing Organization for Islamic Financial Institutions)
Faizsiz finansal kurumlar ve piyasalar için muhasebe ve denetim standartları ile idari, etik ve dini standartlar hazırlayan uluslararası, özerk ve kar amacı gütmeyen bir kuruluştur. Birçok profesyonel yeterlilik programı ve sertifikası (CIPA, dini danışman ve denetçi, "CSSA" şirket uyumluluk programı), işletmelerin insan kaynakları temellerini ve yönetim yapılarını geliştirmeye çalışan AAOIFI tarafından sunulmaktadır.

IFSB

İslami Finansal Hizmetler Kurulu
(The Islamic Financial Services Board)
Faizsiz finans endüstrisi için ileriye dönük küresel standartları ile temel ilkeler koyarak İslami finansal hizmetler endüstrisinin istikrarını destekleyen ve geliştiren bir uluslararası standart koyucu örgüttür. IFSB ayrıca, endüstri ile ilgili araştırmaları yönetir ve bu konulardaki girişimleri koordine eder. Bu çalışmalara ek olarak, düzenleyiciler ve finansal piyasa paydaşları için yuvarlak masa toplantıları, seminerler ve konferanslar organize eder.

MASB

Malezya Muhasebe Standartları Kurulu
(Malaysian Accounting Standards Board)
Bu kurulun görevi yüksek kaliteli muhasebe ve raporlama standartları geliştirmek ve standart geliştirme çalışmalarını desteklemektir. Kullanıcılar, finansal tablo düzenleyiciler, denetçiler ve Malezya'daki halkın yararı için bu standartların uluslararası en iyi uygulamalar ile uyumlu olmasına büyük bir özen göstermektedir. Başka bir ifadeyle Malezya Muhasebe Standartları Kurulu, kullanıcıların finansal tablo düzenleyicilerinin ve finansal raporların denetçilerinin faydası için finansal raporların uluslararası gelişimini doğrudan destekleme amacındadır.

IILM

Uluslararası İslami Likidite Yönetimi Şirketi
(International Islamic Liquidity Management Corporation)
Sınır ötesi İslami likidite yönetimini kolaylaştırmak için İslama uyumlu mali araçlar oluşturmak ve yayımlamak için merkez bankaları, para otoriteleri ve çok taraflı kuruluşlar tarafından kurulmuş uluslararası bir kuruluştur. IILM üyeliği, merkez bankalarına, parasal otoritelere, mali düzenleyici otoritelere, hükümet bakanlıklarına veya finans, ticaret ve ticaretin düzenleyici denetimi olan ajanslara ve çok taraflı kuruluşlara açıktır. Mevcut üye hissedarlar, Endonezya, Kuveyt, Lüksemburg, Malezya, Mauritius, Nijerya, Katar, Türkiye, Birleşik Arap Emirlikleri ve İslam Özel Sektör Geliştirme Merkezi adlı merkez bankalarından oluşmaktadır.

IDB

İslam Kalkınma Bankası
(Islamic Development Bank)

Aralık 1973'te Cidde'de toplanan Müslüman Ülkeler Maliye Bakanları Konferansı tarafından yayınlanan niyet bildirisi neticesinde kurulmuş uluslararası bir finansal kurumdur. Bankanın amacı; üye ülkelerin ve İslami kuralları benimsemiş olan müslüman toplulukların ekonomik gelişimini ve sosyal ilerlemesini teşvik etmektir. Bankanın görevleri; üye ülkelere ekonomik ve sosyal gelişim için finansal danışmanlık sağlamak, başarı potansiyeli taşıyan projeler ve girişimler için özsermaye ve kredilere iştirak etmektir. İslami Kalkınma Bankası, üye ülkeler için sağladığı fonların yönetilmesinin yanı sıra üye olmayan ülkelerdeki Müslüman topluluklara yardım için verilen fonları da içeren özel amaçlı fonlar kurmakta ve yönetmektedir.

IIFM

Uluslararası İslami Finansal Piyasa
(International Islamic Financial Market)

Uluslararası İslami Finansal Piyasa, İslami Finansal Hizmetler Endüstrisi'nin IFSI İslami Sermaye & Para Piyasaları segmenti için kurulmuş küresel bir derecelendirme kuruluşudur. Bahreyn Merkez Bankası, Endonezya Bankası, Sudan Merkez Bankası, Labuan Finansal Hizmetler Birimi (Malezya), Brunei Sultanlığı Para Merkezi ve İslam Kalkınma Bankası'nın ortak çalışmalarıyla kurulan IIFM'nin önceliği İslami finansal ürünlerin, belgelemelerin ve ilgili işlemlerin standartlaştırılmasıdır.

IIRA

İslam Ülkeleri Uluslararası Derecelendirme Ajansı
(Islamic International Rating Agency)

Büyük çoğunlukla İslami ülkelerde sermaye piyasalarının ve bankacılık sektörünün ihtiyacını karşılamak için kurulmuş bir derecelendirme kuruluşudur. Yatırım ya da kredi riskini belirleyerek, işletmelerin ve finansal araçların risk profillerinin değerlendirmesini yapıp bölgesel ve ulusal finansal piyasaların gelişimini kolaylaştırmak amacıyla Haziran 2005'te faaliyetlerine başlamıştır.

TÜRKİYE'DE GELİŞİMİ VE DÖNÜM NOKTALARI

Dünyada katılım bankacılığının hızla yayılması Türkiye'deki kamuoyu ve iş çevrelerinde de geniş yankı uyandırmıştır. Özellikle 1970'li yılların sonunda dünyadaki katılım bankalarının başarılarının ortaya çıkmasıyla birlikte Türkiye'de katılım bankacılığı yapılması konusu daha sık gündeme gelmeye başladı. Fakat mevcut kanunlar Türkiye'de bir katılım bankasının kurulması için alt yapı olarak yeterli değildi. Bu nedenle 1983 yılında 83/7506 sayılı ve 16 Aralık 1983 tarihli Kanun Hükmünde Kararname ile faaliyet için resmî izin verilerek Türkiye'de katılım bankalarının kurulmasına yasal zemin hazırlandı. Dünyada bu tür bankalara "İslami Banka" denilirken Türkiye'de bu isim resmen "Özel Finans Kurumu (ÖFK)" olarak belirlendi.

Kararnamenin birinci maddesi özel finans kurumlarının kuruluş, organ, faaliyet ve tasfiyesine ilişkin esasları belirleme yetkisini T.C. Merkez Bankası'nın görüşünü almak kaydıyla Başbakanlığa verdi. Özel finans kurumlarının kurulması için yasal dayanak sağlanmıştı fakat bu kurumların faaliyete geçebilmesi ve faaliyetlerinin düzenlenmesi için görevin yetkili bir kuruma devri gerekmekteydi. Bu nedenle 1984 yılında Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı 25.12.1984 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan bir tebliğle özel finans kurumlarının faaliyete geçmesi için, gerekli beyannamenin içeriğinin belirlenmesi, cari hesaplara iliş-

kin düzenlemenin yapılması, kâr ve zarara katılma hesaplarında toplanan fonların tâbi olacağı esasların tespiti gibi konularda Merkez Bankası'nı yetkilendirdi.

Özel finans kurumlarının hukuki statüsü 25 Şubat 1985 tarihinde tamamlandı. Hukuki statünün tamamlanmasının ardından Türkiye'deki ilk özel finans kurumları olarak 1985 yılında Albaraka Türk ve Faisal Finans kurulmuş ve faaliyetlerine başlamışlardır. Daha sonra birçok yatırımcı bu alana yatırım yapmaya karar vermiş, ardı ardına birçok özel finans kurumu daha kurulmuştur. Sırasıyla 1989 yılında Kuveyt Türk Finans Kurumu, 1991 yılında Anadolu Finans Kurumu, 1995 yılında İhlas Finans Kurumu ve 1996 yılında da Asya Finans Kurumu faaliyete geçmiştir.

Özel finans kurumlarının kuruluş ve faaliyetleri, 19 Aralık 1999 tarihine kadar 83/7506 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile düzenlenmekteydi. Özel finans kurumları aslında bankacılık hizmeti sunmaktaydılar fakat kanundaki yerleri bankalardan ayrı tutulmaktaydı. Bu nedenle hem yurtiçi hem de yurtdışı işlemlerinde zaman zaman sorunlar oluşuyordu. Bu sorunları ortadan kaldırabilmek adına 1999 yılında çıkarılan 4491 sayılı Kanun ile özel finans kurumları da 4389 sayılı Bankalar Kanunu kapsamına alınıp resmî olarak banka statüsüne dâhil edilmiştir.

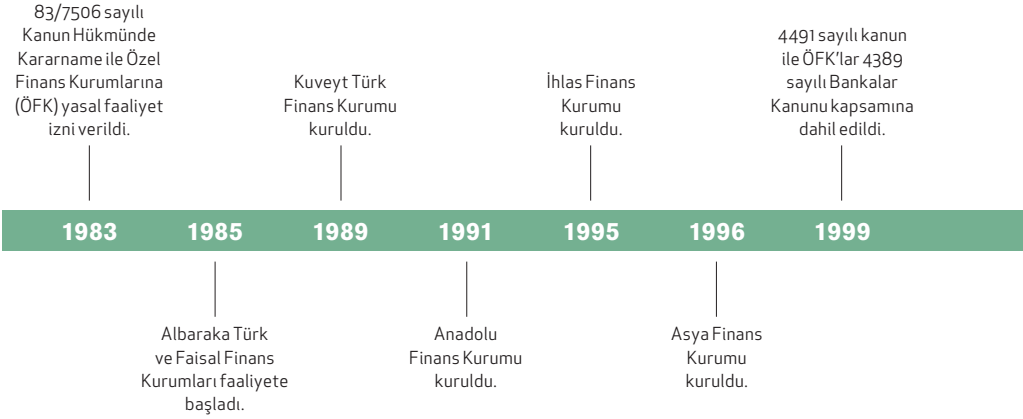
2001'de Faisal Finans Özel Finans Kurumu ortak yapısında ve isminde değişikliğe giderek Family Finans'a dönüştü. Aynı yıl yaşanan bir başka gelişme, özel finans kurumlarının düzeltmek için yıllarca uğraşmasını gerektiren bir itibar sorununa neden oldu. 2001 yılında İhlas Finans Kurumu'nun faaliyeti Bankacılık Düzenle-

me ve Denetleme Kurumu tarafından durduruldu ve bankacılık ruhsatı iptal edildi. Bu nedenle kamuoyunda özel finans kurumlarına duyulan güvende birtakım şüpheler oluştu ve katılım bankaları bu kamuoyu algısını değiştirebilmek için yıllarca emek harcadı. Özel finans kurumları her ne kadar bankacılık kanununa dâhil edilse de isminde "banka" kelimesinin geçmemesi çeşitli karışıklıklara yol açabiliyordu. Bu nedenle 2005 yılında 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile "Özel Finans Kurumu" ismi "Katılım Bankası" olarak değiştirilmiştir. Bankacılık Kanunu'na göre katılım bankası şöyle tanımlanmıştır. "Katılım Bankaları özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurtdışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini ifade eder." Sonuç olarak değişim sadece isimde olmuş, çalışma prensipleri ve yöntemleri aynı şekilde muhafaza edilmiştir.

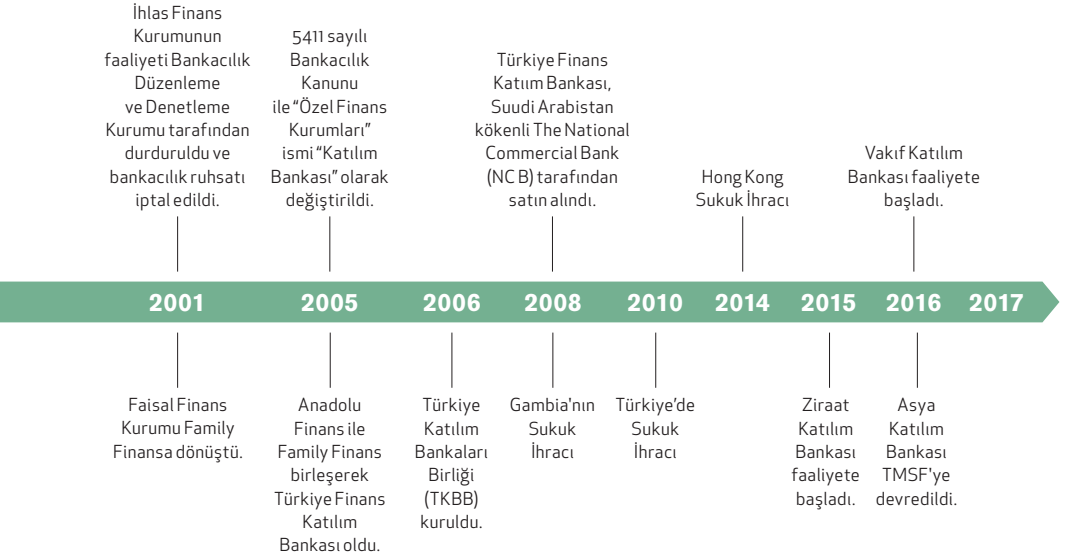
2005 yılı sonunda ise Anadolu Finans Kurumu ve Family Finans Kurumu birleşmiş ve bu tarihten sonra faaliyetlerine Türkiye Finans Katılım Bankası olarak devam etmiştir. Katılım bankaları arasında koordinasyon ve işbirliğini geliştirmek amacıyla Özel Finans Kurumları Birliği 2006 yılında Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) ünvanını almıştır. 2008 yılında ise Türkiye Finans Katılım Bankası, Suudi Arabistan kökenli The National Commercial Bank (NCB) tarafından satın alınmıştır.

Türkiye Katılım Bankacılığının Gelişimindeki Dönüm Noktaları

İlk olarak 2013 yılında hükümet tarafından, kamu katılım bankası kurulacağının açıklanmasının ardından önemli adımlar atıldı ve 2015 yılı Türkiye›de katılım bankacılığı için önemli bir yıl olarak tarihe geçti. Söz konusu yılda Ziraat Katılım Bankası tamamı T.C. Hazinesi tarafından ödenmiş 675.000.000 -TL sermayesi ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 15.10.2014 tarih ve 29146 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 10.10.2014 tarih ve 6046 sayılı izniyle kuruldu. Ziraat Katılım Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'ndan 14.05.2015 tarihinde bankacılık iznini aldı. Bankanın ilk şubesinin açılışını 29 Mayıs 2015 tarihinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan gerçekleştirdi. Aynı zamanda Cumhurbaşkanı Erdoğan, Ziraat Katılım Bankası'na hesap açtıran ilk mudi oldu.

Katılım bankacılığı sektörünün en genç üyesi olan Vakıf Katılım ise tamamı T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü, Bayezid Han-ı Sani (II.Bayezid) Vakfı, Mahmut Han-ı Evvel Bin Mustafa Han (I.Mahmut) Vakfı, Mahmut Han-ı Sani Bin Abdulhamit Han-Evvel (II.Mahmut) Vakfı ve Murat Paşa Bin Abdusselam (Murat Paşa) Vakfı tarafından Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun 03.03.2015 tarihli izni ile 25.06.2015 tarihinde bir anonim şirket olarak kuruldu. Bankanın resmi olarak faaliyete başlayışı ise Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın katılımı ile 26.02.2016 tarihinde gerçekleştirildi.

TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞININ MEVCUT DURUMU

TKBB'nin 2016 yılı raporuna göre, Türkiye katılım bankacılığı sektörü sürdürülebilir bir büyüme gösteriyor. 2016 yılı, Türk katılım bankacılığı sektörü açısından hareketli bir yıl oldu. Ziraat Katılım'ın ardından Vakıf Katılım'ın da sisteme katılmasıyla sistem varlıkları ve tabanı daha da güçlendi. Türkiye'de faaliyet gösteren Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Türkiye Finans, Ziraat Katılım ve Vakıf Katılım'dan oluşan beş oyuncusuyla 2016 yılı sonunda ulaşmış bulundukları toplam büyüklükleri, piyasa payları, KOBİ'den kurumsal bankacılığa kadar bankacılığın farklı segmentlerindeki güçlü penetrasyon oranları ile katılım bankacılığının görece kısa bir geçmişine karşın elde ettiği başarıyı bir kez daha ortaya koydu. Krizlerde dahi verdiği kredileri geri çağırmaması; vadeden önce oran arttırmaması katılım bankalarını cazip kılan noktalar olmuştur.

2016 yılında katılım bankalarının toplam aktifleri 2017/9. ay verilerine göre katılım bankalarının toplam aktifleri %11,7 büyümeyle 148 milyar TL'yi aşarken, %10,5 büyüme ile 133 milyar TL'ye ulaşırken, pazar payı ise %4,9 olarak gerçekleşti. Toplanan ve kullandırılan fonlarda performans korunurken, 2016 yılında, sektör üyelerinin sergilediği başarılı performans sonucunda, toplanan fonlar %9,6 artışla 81,5 milyar TL'ye ulaştı. Katılım bankaları görece temkinli politikalarla faaliyet

gösterdikleri 2016 yılında, her türlü ekonomik koşulda reel sektörün en büyük destekçisi olduklarını bir kez daha ortaya koyarken, reel sektöre kullandırdıkları fonların toplamı ise %7,2 artışla 84,8 milyar TL'ye çıktı.

Toplanan ve kullandırılan fonların 2016 yılında sektördeki payı sırasıyla %5,6 ve %4,8 oldu. 2016 yılında, kullandırılan fonlar/toplanan fonlar oranı da 2015 yılı seviyesini koruyarak %105 olarak gerçekleşti. Diğer yandan, TMSF'ye devredilen sektör katılımcısının 2016 yılında faaliyetlerine son verilmesi ve tasfiye sürecine gidilmesi sonucunda bankanın şubelerinin kapanmasının da etkisiyle şube başına düşen toplanan fonlarda %24 ve kullandırılan fon miktarlarında %22 seviyesinde artış sağlandı.

2017 Eylül sonu verileri itibarıyla Türkiye'de faaliyet gösteren 5 katılım bankasının, 3 adedi yurt dışında olmak üzere toplam 1001 şubesi bulunuyor. Organik büyümelerini sürdüren sektör bankaları, 2017 yıllarında yurt dışı ve yurt içi makroekonomik gelişmelerinin yarattığı olumsuz etkilere paralel şubeleşme hızında yavaşlama yönünde hareket ederken, Eylül 2017 aynı dönemde, katılım bankaları şube sayısı, sektör şube ağının %8,6'sını temsil ediyor. 2017/9.ay verilerine göre ka-

Türkiye'de katılım bankacılığı sektöründe beş banka faaliyet göstermektedir. Bunlar; Albaraka Türk Katılım Bankası, Kuveyt Türk Katılım Bankası, Türkiye Finans Katılım Bankası, Vakıf Katılım Bankası ve Ziraat Katılım Bankası'dır

alBaraka	**Albaraka Türk Katılım Bankası**
KUVEYTTÜRK	**Kuveyt Türk Katılım Bankası**
Türkiye Finans	**Türkiye Finans Katılım Bankası**
VAKIF KATILIM	**Vakıf Katılım Bankası**
Ziraat Katılım	**Ziraat Katılım Bankası**

tılım bankalarının toplam aktifleri %11,7 büyümeyle 148 milyar TL'yi aşarken, bu sayı toplam sektör istihdamının %7,1'ini oluşturuyor.

Sektörün özkaynakları ise Eylül 2017'de sağlam yapısını korurken, büyümesini sürdürdüğü görülüyor. Katılım bankalarının toplam özkaynakları %14,8 artışla 13,2 milyar TL'ye ulaşırken, bankacılık sektörü toplam özkaynakları içindeki payı %3,8 olarak gerçekleşti. 2005-2017/9.ay arasında %24,5 oranında yıllık ortalama büyüme kaydeden sektörün özkaynaklarının daha yüksek bir hızla artırılması gerektiğinin altı çiziliyor. Kurlardaki oynaklık ve Basel III regülasyonunun olumsuz etkilerine rağmen 22017/9.ay verilerine göre katılım bankalarının toplam aktifleri %11,7 büyümeyle 148 milyar TL'yi aşarken, bankacılık sektörünün üzerindeki performansını sürdürdü. Katılım bankacılığı sektörü, 2017/9.ay sonunda ise kârında 2016 yılı sonuna göre %31 gibi bir oranla artış gerçekleştirerek 1.165 milyon TL olurken, buna bağlı olarak, katılım bankalarının net kârdaki toplam sektörel payı ise %3,1'a yükseldi.

Katılım bankacılığında 2008 yılından bu yana artan yatırımlarla yüksek bir büyüme ivmesi kazanan Türkiye, 2017/9.ay sonunda ulaştığı 148.3 milyar TL'lik varlık büyüklüğü ile en çok büyüme kaydeden ilk 10 ülke sıralamasındaki yerini güçlendirdi.

Katılım bankacılığında 2008 yılından bu yana artan yatırımlarla yüksek bir büyüme ivmesi kazanan Türkiye, 2017/9.ay verilerine göre katılım bankalarının toplam aktifleri %11,7 büyümeyle 148 milyar TL'yi aşarken, ulaştığı 51,7 milyar ABD doları varlıkla Endonezya'yı geride bırakarak en çok büyüme kaydeden ilk 10 ülke sıralamasındaki yerini yukarı taşıdı.

Sektörün atılımlarla pekiştirdiği güçlü yönleri şöyle özetlenebilir:

• İstikrarlı aktif, toplanan ve kullandırılan fon büyümesi, faizsiz ürün ve hizmetler için müşteri talebinin artması,

• Orta ölçekte bankalarla karşılaştırıldığında yüksek özkaynak ve aktif kârlılığı sağlanması,

• MENA bölgesinde güçlü muhabir banka ağına sahip olunması, MENA bölgesi ve İslam ülkeleriyle artan dış ticaret,

• Devletin KOBİ'ler için özellikle Anadolu'da artan desteği, kayıtlı ekonomiyi artırmak amacıyla strateji ve vergi düzenlemelerinde ilerleme kaydedilmesi,

• Bankacılık sistemi konusunda artan müşteri/katılımcı farkındalığı,

• Bankacılık hizmetlerinde farklılık yaratarak faizsiz geliri artırma potansiyeli

• Kıymetli maden ürünlerinde faizsiz kazanç ile farklılık yaratabilme olanağı,

• Kredi kartı alanında pazar payını artırmak üzere proaktif bir yaklaşım izlenmesi,

• İnternet ve mobil bankacılığa yönelimin geleneksel bankalar seviyesine erişmesi,

• Likidite oranının artırılması,

• Coğrafi erişimin artırılması,

• Mevzuat ve ürün düzenlemelerinin yapılması, ürün çeşitliliğinin artırılması, ürün farklılığı sağlayarak niş alanlara girilmesi,

• Kira sertifikası ile Murabaha kullanımının artırılması, İslami sigortacılık alanında yeni şirketlerin de devreye girmesiyle bu alanda da büyümenin gerçekleşmesi,

• Yatırımcıların/müşterilerin katılım bankacılığı ürünleri konusundaki bilgi eksikliğinin giderilmesi ve bilinirliğin artırılması.

FAİZSİZ FİNANSIN BÜYÜMESİNDEKİ ETKENLER

Son dönemlerde faizsiz finans ve katılım bankacılığında dünya genelinde çok hızlı bir büyüme gerçekleşmiştir. Bu büyümenin altında birden çok faktör ve etken yatmaktadır. Bunların en başta geleni, faizsiz finansın küresel ölçekte denetlenmesini ve standartlaşmasını sağlayarak katılım bankalarının gelişmesini temin eden uluslararası İslami finans örgütleridir. Örneğin İslami Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB) ve İslami Finansal Kurumlar Muhasebe ve Denetleme Organizasyonu (Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions) faizsiz finans kuruluşlarının faaliyetlerini ve muhasebe politikalarını standartlaştırmak için kurulmuştur. Bu kuruluşlar faizsiz finansal sistemin karşı karşıya olduğu birçok engelin ortadan kalkmasını ya da en azından zayıflamasını sağlamış, böylece büyümeyi artırmışlardır.

Katılım bankalarının ve faizsiz sermaye piyasası üyelerinin gelişmişlik seviyelerinin yükselmesine paralel olarak katılım bankacılığı ile geleneksel bankacılık arasındaki rekabette giderek artırmıştır. Pazardaki rekabet, müşterilerin isteklerini karşılayabilmek için yeni ürün yapılarının geliştirilmesini teşvik etmiştir.

Bu tip bir rekabet, faizsiz finansal sistemin varlığını sürdürebilmesinin ve gelişmesini devam ettirebilmesinin ön şartıdır.

Küresel bankacılık sektöründeki genel serbestleşme eğilimi de katılım bankacılığında yeni fikirlerin uygulamaya koyulması ve sistem içinde esnekliğe izin verilmesine yol açılması konusunda yardımcı olarak katılım bankalarının büyümesine katkı sağlamıştır. Bu sayede, yeni bir katılım bankası kurmak oldukça kolay hâle gelmiştir. Küreselleşme faizsiz finansal sistemin büyümesinde önemli bir rol oynamıştır. Küreselleşme sonucunda Müslüman ülkeler, diğer ülkelerin katılım bankacılığı sistemlerinin ve sermaye piyasalarının gelişimine yardımcı olmak ya da bunları birlikte geliştirmek için daha fazla fırsat bulmuşlardır. Buna en iyi örnek sukuk piyasasındaki büyümedir. Son yıllarda yapılan sukuk işlemlerinin hem sayısı hem de işlem hacmi ciddi oranda artış göstermiştir.

Bilgi teknolojileri (BT) bankacılık faaliyetlerini kolaylaştırmanın yanı sıra bilginin müşterilere, sermaye piyasasına ve yatırımcılara yayılması konusunda birçok kolaylıklar sağlamıştır. Geleneksel bankacılık ve finansta olduğu gibi BT kullanımı faizsiz finansal kurumlarının operasyon maliyetlerini de büyük ölçüde azaltmış, bankacılar ve müşterileri açısından bankacılık operasyonlarının uyumunu arttırmıştır.

3. BÖLÜM

NEDEN KATILIM BANKACILIĞI?

GELENEKSEL BANKACILIK İLE KATILIM BANKACILIĞI ARASINDAKİ FARKLAR

Katılım bankacılığı sistemi, anlaşılması zor bir sistem değildir. Geleneksel bankacılık sisteminden farklı olmakla birlikte herkesin rahatlıkla anlayabileceği bir çalışma usulü vardır. Bu sistem genel olarak şu şekilde özetlenebilir: Katılım bankası, cari hesaplar ve katılma hesapları yoluyla veya faizsiz bankacılık prensiplerine uygun bazı yöntemlerle fon toplar. Topladığı fonları kendi havuz sistemine göre değişik havuzlarda biriktirir. Daha sonra havuzlarda biriken bu fonları, katılım bankacılığı temel ilkelerine uygun fon kullandırma yöntemlerine göre bireylere ve işletmelere kullandırır. Katılım bankacılığını geleneksel bankacılıktan ayıran en temel prensiplerden birisi de katılım bankacılığının fon kullandırma işlemlerinin bir mal veya hizmet alım satımına yani ticarete ya da ortaklığa dayanmasıdır. Buna karşılık geleneksel bankacılıktaki fon kullandırma işlemi, kredi yani faizli borç verme işlemidir.

Geleneksel bankacılıkta, paranın zaman değeri vardır bu değer borç veren lehine her zaman artış gösterir. Katılım bankacılığında ise paranın başkalarına ödünç olarak kullandırıldığında zaman değeri yoktur. Ortaklık veya ticaret yöntemleriyle paradan elde edilen gelir ise dinamik ekonomik koşullara göre hem artış hem de azalış gösterebilir.

Geleneksel bankacılıkta risk, bedel gerektirir. Katılım bankacılığında ise risk, paylaşım gerektirir. Geleneksel bankacılıkta yasal olan her türlü faaliyet işleme konu olabilir. Katılım bankacılığında ise yasal olan ve aynı zamanda İslami açıdan meşru sayılan ve serbest bırakılan faaliyetler işleme konu olabilir.

Geleneksel bankacılıkta gelir elde etmede faiz temel araç olarak kullanılır. Katılım bankacılığında ise gelir elde etmede kâr payı temel araç olarak kullanılır. Geleneksel bankacılıkta kredi(borç para verme)yöntemiyle fon kullandırılır. Katılım bankacılığında ise ticaret (alım-satım)ve ortaklık yöntemleriyle fon kullandırılır.

FON TOPLAMA YÖNTEMLERİ

Katılım bankaları iki hesap türü kullanarak fon toplamaktadırlar. Bu fonlara genel olarak katılım fonu ismi verilmektedir. Bunlardan birincisi bu bankaların vadesiz hesaplarını oluşturan özel cari hesaplar, ikincisi ise vadeli hesaplarını oluşturan kâr ve zarara katılma hesaplarıdır. Katılma hesaplarının adı birçok ülkede yatırım hesabı olarak da geçmektedir.

Katılım bankalarının bir banka olarak çalışma yöntemleri Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) tarafından düzenlenmekte ve denetlenmektedir.

Hem özel cari hesaplar hem de katılma hesapları için BDDK çalışma yöntemlerini belirlemiş ve katılım bankalarının faaliyetlerini bu yöntemlere uygun olarak gerçekleştirmesi zorunluluğu getirilmiştir.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun hazırladığı ve Resmi Gazete'de de yayınlanan yönetmeliklere göre katılım bankaları katılım fonlarını şu genel koşullar çerçevesinde yürütürler:

Özel Cari Hesaplar

Katılım bankalarında açılabilen, istenildiğinde kısmen veya tamamen her an geri çekilebilme özelliği taşıyan ve karşılığında hesap sahibine herhangi bir getiri ödenmeyen hesaplar, özel cari hesap olarak adlandırılmaktadır. Bu tip hesaplar Türk Lirası veya herhangi bir yabancı ülke parasıyla hatta kıymetli maden (altın, platin, gümüş) cinsinden açılabilir. Katılım bankalarındaki özel cari hesaplar diğer bankalardakilerle aynı şekilde hizmet vermektedir. Nasıl geleneksel bankalarda vadesiz mevduat için cüz'i bir oran haricinde faiz ödemesi yapılmıyorsa katılım bankalarında da özel cari hesaplara herhangi bir kâr payı ödemesi yapılmamaktadır. Katılım bankasında cari hesaplarda yatırılmış bulunan tutar, hesap sahipleri tarafından diledikleri bir zamanda kısmen veya tamamen geri çekilebilir.

Uygulamada tasarruf sahiplerinin bu hesap türünü tercih etmelerinin nedenleri arasında; paralarını güvenli ve inandıkları prensiplerle bankacılık faaliyetinde bulunan bir sistem ortamında korumak, bu hesap aracılığı ile özellikle kısa vadeli ödemelerini ve para transferlerini yapabilmelerine imkân sağlamak gibi bankacılık işlemlerini saymak mümkündür.

Özel cari hesaplarda vade olmaz ve bu hesaplardaki tutarın işletilmesinden dolayı ortaya çıkacak risk ve getirileri katılım bankası üstlenir. Özel cari hesaplar, katılım bankalarının diğer bütün kaynakları göz önüne alındığında bankaların kaynak maliyetini azaltan ve kârlılığı yükselten hesaplar olarak da düşünülebilir. Bu nedenle katılım bankaları cari hesaplar pazarından daha fazla pay alabilmek için ciddi bir rekabet içerisindedirler.

Özel Cari Hesapların Özellikleri:

• Katılım bankasının hesaplarında vadeli hesap olarak adlandırılan katılma hesaplarından ayrı olarak takip edilir.

• Türk Lirası, döviz veya kıymetli maden olarak açılabilen bu hesaplar, farklı muhasebe hesaplarında izlenir.

• Özel cari hesapların açılması için herhangi bir alt limit bulunmamaktadır.

• Özel cari hesapların işletilmesinden elde edilen kâr veya zarar katılım bankasına aittir.

Özel Cari Hesaplar

Katılma Hesapları

• Özel cari hesap sahipleri, katılım bankasının tasfiyesi halinde mevzuata göre devlet ve personel alacaklarından sonra öncelikli hakka sahiptirler. Ayrıca ticari hesaplar hariç 100 bin TL'ye kadar olan kısım Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu kapsamında bulunmaktadır.

Katılma Hesapları

Katılma hesapları, katılım bankalarına yatırılan tasarrufların bu bankalar tarafından işletilmesiyle ortaya çıkacak kâr veya zarara ortak olma sonucunu veren, karşılığında tasarruf sahibine daha önceden belirlenmiş bir kazanç ödenmeyen ve yatırılan anaparanın da aynı şekilde geri ödenmesini garanti etmeyen fonlardan oluşan hesaplardır. Bu hesaplar aslında katılım bankacılığı sisteminin temelini meydana getirirler ve katılım bankalarının en önde gelen fon kaynaklarıdır.

Tasarruf sahibi hesaba para yatırarak sermaye sağlarken, katılım bankası da emeğini ortaya koymuş olur. İki taraf arasındaki sözleşme kâr ve zarara ortak olma sözleşmesidir. Kâr payı temelinde çalışan finansal sistemlerde, yatırım yapılan projenin zarar etme ihtimali de vardır. Bu yüzden parasını kâr payı sistemiyle çalışan bir bankanın katılım hesabına yatıran müşterinin vadesinin sonunda hangi oranda kâr payı alacağı kesin olarak bilinemez. Bu sistemde hesap sahibinin vade

sonunda anaparasının tamamını geri alabileceği de garanti değildir. Tasarruf sahibinin talep hakkı ve katılım bankasınca ödeme yükümlülüğü birim hesap değer tutarına göre hesaplanmaktadır.

Katılma Hesaplarının Nitelikleri:

• Hesaba para yatırmış olanlara sabit gelir ödemesi yapılmaz, anaparanın yatırıldığı miktarda geri ödeneceği garanti edilmez. Katılma hesap sahibinin talep hakkı ve bankanın sorumluluğu vade sonunda geçerli "birim hesap değeri" kadardır. Hesap sahibinin lehine tahakkuk eden kâr payı gelirleri, vergi mevzuatına göre mevduat geliri olarak sayılmaktadır.

• Katılma hesaplarının vade ve türlerini Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası belirlemektedir. Buna göre katılma hesapları, 1 ay vadeli, 3 aya kadar vadeli (3 ay dâhil), 6 aya kadar vadeli (6 ay dâhil), 1 yıla kadar vadeli ve 1 yıl ve daha uzun vadeli (1 ay, 3 ay, 6 ay ve yıllık kâr payı ödemeli) olarak açılabilir. Bununla birlikte bir aydan kısa olmamak kaydıyla kırık vade diye tabir edilen ara vadeli (örneğin 45 gün, 160 gün gibi) hesaplar açılabilir. Her katılma hesabının döviz cinsi bazında (TL, USD, Euro, Altın vs) muhasebeleştirilmesi ve işletilmesi ayrı olarak gerçekleştirilir.

• Katılma hesaplarında toplanan fonlar "birim hesap değeri"ne göre muhasebeleştirilir ve banka hesaplarında gösterilmesi zorunludur.

• Katılma hesaplarında toplanan fonlar üzerinde bankadan alacaklı üçüncü şahısların hiçbir hakları bulunmamaktadır. Üçüncü şahısların bankadan talep hakkı; bankanın sermayesi, ihtiyat ve dağıtılmamış olan kârlar üzerindedir.
• Katılma hesaplarının işletilmesinden dolayı katlanılan masraflar bankaya aittir.
• Katılma hesaplarında toplanan fonların işletilmesi sonucu doğacak kâr ve zarara katılma oranları, katılım bankaları tarafından serbestçe belirlenir. Serbestçe belirlenen bu oranlar, uygulamaya konulmadan önce uygulancak azami oran Merkez Bankası'na bildirilir ve şubelerde halkın görebileceği şekilde ilan edilir. Katılım bankasının zarara katılma oranı, kâra katılma oranının yüzde 50'sinden az olamaz.
• Cari hesaplarda birçok değişik para cinsi ile fon toplanabilirken, katılma hesaplarına fon kabulü katılım bankasının açmış olduğu fonlarla sınırlıdır.
• Katılma hesaplarının işletilmesinden doğan kâr veya zarar, para cinsi bazında her vade grubunun toplam katılma hesapları içindeki ağırlığı oranında, yönetmelikteki günlük birim değeri hesaplama tablosuna uygun olarak bu hesaplara dağıtılır.

KÂR VE ZARAR PAYLAŞIMI

Faizsiz bankacılık prensipleri, içinde risk unsuru bulunan ortaklığı teşvik eder. Bu ortaklık küçük ya da büyük bir yatırım olabilir. Bunun içinde ortaklığın ne şekilde olacağı, ortakların kârdan veya zarardan alacakları paylar büyük önem taşımaktadır. Sermayesini ya da tasarrufunu elinde bulunduran gerçek veya tüzel kişiler, bir katılım bankasına başvurarak bunu değerlendirmek isteyebilirler. Katılım bankası "işletmeci ortak" sıfatı ile vade ve tutar bazında belirlemiş olduğu kâr ve zarara katılma paylaşım oranlarına göre fonu kabul eder ve işletir. Elde ettiği kâr veya zararı ise baştan belirlenen oranlarda fon ile paylaşır ve fon sahiplerine kâr payı olarak dağıtır.

Katılma hesapları ile ilgili sıkça sorulan sorulardan bir tanesi de katılma hesabı sahibinin vadesinden önce para çekmek istemesi durumunda ne olacağı ile ilgilidir. Katılım bankasının onayı ile vadesinden önce çekilen katılma hesaplarında hesap sahibine, hesabın ait olduğu vade grubunun hesabın kapatıldığı tarihte kâr göstermesi durumunda o güne kadar hesap sahibince yatırılmış olan tutar kadar, zarar göstermesi durumunda ise birim hesap değeri kadar ödeme yapılır.

Katılım Bankacılığında Havuz (Fon) Sistemi

Katılım bankalarında yapısı ve işletilmesine göre birçok hesabın bir arada bulunduğu hesap gruplarına havuz veya fon denir. Her katılım bankası döviz cinslerine göre çeşitli havuzlar oluşturabilir. Havuz (fon) sisteminde fon sahiplerinin o

havuzun içine yatırdıkları fonların tümü birlikte yönetilir. Böylece bazı hesapların âtıl kalması, bazı hesaplar yüksek kâr elde ederken diğer hesapların zarar etmesi önlenmektedir. Her bir fon sahibine, kullandırılan fonlardan elde edilen kârlar veya oluşan zararlar havuzdaki ağırlığına ve paylaşım oranına göre yansıtılır. Katılım bankacılığı uygulamasında iki tür havuz yapısı vardır. Bunlardan birisi genel fon havuzları, ikincisi ise özel fon havuzlarıdır.

Özel Fon Havuzları

Katılım bankaları, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından tespit edilen hesap vade ve türlerine bağlı kalmaksızın önceden belirlenmiş projelerin veya diğer yatırımların finansmanında kullanılmak üzere müstakil hesaplarda fon toplamak suretiyle vadesi üç aydan daha az olmayan özel fon havuzları oluşturabilir. Bu fon havuzları "özel fon havuzları" olarak adlandırılır. Bu fonlar genel fon havuzlarına göre daha statik bir yapıdadır. Fon girişi ve çıkışı belirli tarihlerde yapılabilir, bu nedenle günlük olarak bir kâr payı dağıtımı yapılmaz. Bu şekilde toplanan fonlara ait katılma hesapları, vadeleri itibariyle ve diğer hesaplardan bağımsız olarak ayrı hesaplarda işletilir ve toplanan fonlardan diğer vade gruplarına aktarma yapılamaz. Finansman süresinin sonunda özel fon havuzları tasfiye edilir.

Genel Fon Havuzları

Genel fon havuzlarında dinamik bir yapı özelliği vardır. Havuza sürekli fon girişi ve çıkışı olabilir, esnek bir yapısı vardır. Havuz bakiyesi sürekli değiştiği için kâr payı hesaplamalarının günlük olarak takip edilmesi gerekmektedir.

Havuz Sistemindeki Yeri ve İşleyişi

Katılım bankalarında cari hesaplara herhangi bir kâr payı ödemesi yapılmamaktadır. Fakat bu kural cari hesapların oluşturduğu fon kaynaklarının âtıl olarak bekletilmesi anlamına da gelmemektedir. Katılım bankası cari hesapları istediği gibi kullanma hakkına sahiptir. Birçok katılım bankası bu hakkını kullanıp cari hesapları işleterek gelir elde etmekte veya likidite amaçlı kullanmaktadır. İlk önce fon sahipleri cari hesaplara fonlarını yatırırlar. Bu hesaplarda oluşan parayı katılım bankası özkaynağı gibi değerlendirilip kredi olarak kredi müşterilerine kullandırır. Bu fon kullandırma işleminin sonucunda elde edilen kârlar fon kullanan tarafın payına düşen kısım ayrıldıktan sonra tekrar katılım bankasına geri döner. Katılım bankası eğer kâr elde etmişse fon kaynağı olarak kullandığı cari hesap sahiplerine bu kârdan herhangi bir kâr payı ödemesi yapmaz çünkü burada kullandığı cari hesap fonlarını riski kendine ait olmak üzere işletmiştir.

Katılma hesaplarının havuz sisteminde başlangıçta fon sahipleri katılma hesabı açtırarak fon yatırırlar. Daha sonra bu fonları, katılım bankası çeşitli

finansman yöntemleriyle kullandırır. Kullandırılan fonlardan elde edilen kâr veya zararlar katılım bankası ile fon arasında paylaşım oranlarına göre paylaşıldıktan sonra fon payına düşen tutardan fon ile ilgili diğer giderler (TMSF primi, genel karşılık) düşüldükten sonra kalan kâr ise fona iştirak eden katılma hesapları sahiplerine katılım ve paylaşım oranlarına göre dağıtılır. Fakat katılma hesabı sahiplerinin kâr paylarını alabilmeleri için hesabın vadesinin bitmesini beklemeleri gerekmektedir.

Katılma Hesaplarının İşleyişi ve Kâr Dağıtım Metodu

Katılma hesaplarının nasıl işlediğini ve bu hesaplara kâr dağıtımının nasıl gerçekleştirildiğin anlayabilmek için öncelikli olarak bu konudaki bazı temel kavramların anlamını bilmek gereklidir. Bu nedenle bu konuda ilk olarak birim değer, hesap değeri ve birim hesap değeri kavramları açıklanacaktır.

Birim Değer

İşletilen katılım hesaplarındaki fonların kâr elde edildiğinde artan, zarar edildiğinde ise azalan ve dolayısıyla da fonların kâr veya zarar değişimini gösteren bir birimdir. Birim değer, kâr ve zararın kaydedildiği günlerde, türlerine göre ayrılmış fonda bulunan aktifler toplamının mevcut hesap değerlerine bölünmesiyle bulunur. Bu değer günlük olarak hesaplanır. Birim değer bankanın hesaplarına fon

kabul ettiği ilk gün için 100 olarak kabul edilir. Fonların işletilmesi sonucu elde edilen günlük gelir, banka ile fon arasında paylaşım oranları esas alınarak paylaşılır. Fonun gelirinden fona ilişkin giderler (özel ve genel karşılık gideri, TMSF primi gideri) düşüldükten sonra dağıtılabilir tutar, bir önceki günün toplam birim hesap değerleriyle toplanır ve hesap değeri toplamına bölünür, böylece yeni birim değer bulunmuş olur.

Hesap Değeri

Katılım bankasının katılma hesaplarına fon kabul ettiği ilk gün hesap sahibi tarafından yatırılan miktarın, 100 olarak kabul edilen birim değere bölünmesiyle bulunur. İlk günü izleyen diğer günlerde ise tasarruf sahibine ait hesap değerine, yine tasarruf sahibi tarafından yatırılan veya çekilen tutarın birim değere bölünmesi ile bulunacak miktarın, para yatırıldığında eklenmesi, para çekildiğinde çıkarılması şeklinde hesaplanır. Hesap değeri, fon sahiplerinin fon mevcuduna katılma oranını gösterir.

Birim Hesap Değeri

Fon açısından bakıldığında valör nedeniyle kâr/zarar hesaplamasına dâhil olmayan hesaplar hariç katılma hesaplarının herhangi bir tarihteki toplam bakiyesini gösteren değerdir. Bu değer; o tarih itibari ile hesaplardaki anapara ile dağıtılmış

ve dağıtılacak (o tarihe kadar hesaplanmış ve vadesinde dağıtılacak olan) kâr payı toplamından oluşur. Birim hesap değeri, bireysel hesap sahibi açısından bakıldığında bireysel hesap sahibinin herhangi bir andaki hesap durumunu göstermektedir. Birim değer ile hesap değerinin çarpılması sonucunda bulunur.

Birim Hesap Değeri = Birim Değeri X Hesap Değeri

Bir Havuz (Fon) İçin Kâr Dağıtım Hesaplama Süreci

Katılım bankalarında birim değer ve kâr paylarının hesaplaması, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun mevduat ve katılım fonu kabulüne ilişkin yönetmeliği çerçevesinde günlük olarak yapılır. Bununla birlikte katılma hesaplarına para yatıranlar kâr paylarını hesabın vadesinde alabilirler.

• **Bir havuz için kâr dağıtım süreci şöyle işlemektedir:** Öncelikle her bir fonun işletilmesi sonucu cari günde elde edilen günlük fiilî gelir hesaplanır. Daha sonra bu gelir her bir hesap grubunun (paylaşım oranının) ağırlığı ve paylaşım oranı nispetinde fon ile kurum arasında paylaşılır.

İkinci olarak fona ilişkin arızi gelir ve gider (kâr payı gelirlerinin dışında kalan ve düzenli olarak ortaya çıkmayan gelir ve giderler) artışları hesaplanır. Arızi gelirler; daha önce terkin edilmiş (bankanın aktiflerinden silinmiş) alacakların tahsil

edilen fon paylarından, gecikmiş olarak tahsil edilmiş alacaklardan dolayı yazılan zararların (özel karşılık) tahsilât dolaysıyla iptal edilmesinden ve normal kredilerin belli bir oranı nispetinde (1. Grup %1, 2. Grup %2) mevzuat dolayısıyla yazılan zararların (genel karşılık) kredi hacmindeki düşüş dolayısıyla azalmasından oluşmaktadır. Arızi giderler ise gecikmiş alacaklar dolayısıyla yazılan zararların (özel karşılık) fon payı artışı ve genel karşılık gideri fon payı artışı ile Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na katılma hesapları için ödenecek prim artışının toplamından oluşur.

Üçüncü olarak katılım bankası, fonun günlük geliri ile arızi geliri toplamından arızi giderleri düştükten sonra kâr paylarının hızlı bir şekilde dalgalanmaması ve katılma hesabı sahipleri nezdinde güven zedeleyici bir durum oluşmaması için fon adına ihtiyati karşılık gideri ayırabilir veya daha önce ayrılmış bir tutarı kullanabilir. Böylelikle günlük dağıtılacak kâr veya zarar hesaplanmış olur. Son olarak bir önceki günün birim hesap değerleri ile dağıtılacak kâr veya zarar, her hesap grubu (paylaşım oranı) için ayrı ayrı toplanır ve her grubun hesap değerleri toplamına bölünür, böylelikle fonun bir sonraki gün için geçerli olacak birim değerleri hesaplanmış olur.

Bir Havuz İçin Kâr Dağıtım Hesaplama Süreci

1. Günlük fiilî gelir hesaplanır. Katılım bankası ile fon (katılma hesapları sahipleri) arasında gelir paylaşımı yapılır.

2. Fona ilişkin arizi gelirler ve giderler hesaplanır.

Fona ilişkin arizi gelirler	=	(+) Terkin edilen (banka aktiflerinden silinen) kredilerden yapılan tahsilatlar (+) Özel karşılıkların iptalleri (+) Genel karşılıkların iptalleri
Fona ilişkin arizi giderler	=	(+) Özel karşılık giderleri (+) Genel karşılık giderleri (+) TMSF prim giderleri

3. Günlük dağıtılacak kâr veya zarar hesaplanır.

Günlük dağıtılacak kâr/zarar	=	(+) Kâr payı gelirlerinin katılma hesaplarına (fona) düşen payı (+) Fona ilişkin arizi gelirler

4. Fon için yeni birim değer hesaplanır

Yeni birim hesap değeri	=	(+) Bir önceki günün birim hesap değerleri (+) Dağıtılacak kâr/zarar
Yeni birim değer	=	Yeni birim hesap değeri / Hesap değerleri toplamı

5. Fondaki her bir hesap sahibi için yeni birim hesap değeri hesaplanır.

Yeni birim hesap değeri	=	Yeni birim değer × Hesap değeri

Mevduat ve Katılım Fonunun Kabulüne, Çekilmesine ve Zaman Aşımına Uğrayan Mevduat, Katılım Fonu, Emanet ve Alacaklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik referans alınarak hazırlanmıştır.

Bir Katılma Hesabı İçin Kar Dağıtım Hesaplama Süreci

1	**Katılım Hesabı Açılışı**
	İlk gün hesaplamaları
	Birim Değer= 100 Birim Hesap Değeri= İlk gün yatırılan fon (para)
	$\text{Hesap Değeri} = \dfrac{\text{İlk gün yatırılan fon (para)}}{\text{Birim Değer}}$
2	**Katılım Hesabına Kâr Payı Dağıtımı**
	Vade Sonu Hesaplamaları
	Yeni birim değerinin belirlenmesi Hesap Değeri = İlk günkü değer $\text{Yeni birim hesap değeri} = \left[\text{Yeni birim değeri}\right] \times \left[\text{Hesap Değeri}\right]$
	$\text{Kâr payı oranı} = \left[\dfrac{\text{Yeni birim değeri} - \text{Birim değer}}{\text{Birim Değer}}\right] \times 100$

Fonun içindeki her bir hesap grubunun birim değerleri belirlendikten sonra katılma hesap sahiplerinin alacağı kâr payı kolayca hesaplanabilir. Bir katılım hesabının kâr dağıtım hesaplama sürecinde ilk aşama, ilk gün hesaplamalarıdır. Bir fon sahibi katılma hesabı açtırdığında fonun ilk günü birim değeri 100 olarak, birim hesap değeri ise ilk gün yatırdığı fon miktarı olarak kabul edilir. Ardından ilk yatırılan fon miktarının birim değere bölünmesiyle fon sahibinin hesap değeri belirlenir. Fon sahibinin elde edeceği kâr veya zarar vade sonunda belirlenir. Hesap vadesinde yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde hesaplanan yeni birim değer ile hesap sahibinin hesap değeri çarpılır ve katılma hesabının vergi hariç yeni bakiyesi bulunur. Yeni bakiyeden bir önceki hesap bakiyesi düşüldüğünde brüt kâr payı, bunun üzerinden vergi mahsup edilerek net kâr payı hesaplanır ve hesap sahibinin hesabına intikal ettirilir.

• **Bu konu bir örnekle şu şekilde açıklanabilir:** Örneğin bir kişinin, elindeki 100.000 TL'lik birikimiyle bir katılım bankasına geldiği düşünülsün. Müşterinin de isteği doğrultusunda bu katılım bankasında kendisine 3 aylık vadeli bir katılma hesabı açılsın. Buna göre; İlk gün hesaplamalarında

Birim değer = 100
Birim hesap değeri = 100.000 TL
Hesap değeri = 100.000/100 = 1000 olarak hesaplanır.

3 ay geçtikten sonra bu katılma hesabı sahibine kâr payı dağıtım işlemi yapılmak istenildiğinde yeni birim değerin elde edilen kârlar neticesinde 110'a yükseldiği farz edilsin. Böylece;

Yeni birim değeri = 110
Yeni birim hesap değeri = 110X1000 = 110.000 TL

3 ay sonunda müşterinin katılma hesabının bakiyesi 110.000 TL'ye ulaşır (brüt).

Kâr payı oranı = (110-100)/100X%10 (brüt kâr oranı) olarak gerçekleşir.

Katılma Hesapları ile Geleneksel Bankacılık Vadeli Hesaplarının Karşılaştırılması

Geleneksel bankalar gelir modeli olarak faiz sistemi üzerinde temellenirken katılım bankaları kâr payı sistemi üzerine inşa edilmişlerdir. Her iki bankacılık türünde de fon kullandırma yani kredi işlemlerinin yürütülebilmesi için, toplanan

fonu belirli bir süreliğine fon kullanan müşterilerine tahsis etmeleri gerektiğinden fon toplarken fon sahiplerinin, sağladıkları fonları bu süre içerisinde geri çekmemeleri arzu edilmektedir. Bu nedenle her iki bankacılık türünde de fon sahiplerinin bankadan fonlarını geri çekmemeleri için bu kişiler kazanç elde etme imkânı sunulmak suretiyle buna ikna edilmektedirler. Geleneksel bankalar bu işlemleri müşterilerine vadeli mevduat hesabı açarak gerçekleştirirlerken katılım bankaları da katılma hesabı açarak gerçekleştirmektedirler. Bu iki farklı bankacılık sisteminin kullandıkları hesap türleri ve müşterilerine sundukları gelir modelleri arasında birtakım farklılıklar mevcuttur.

Her şeyden önce katılma hesaplarında müşterinin aldığı gelir kâr payı geliri iken vadeli hesaplarda müşterinin aldığı gelir faiz geliridir. Katılma hesaplarından elde edilen kâr payı geliri vade sonunda belirli olurken geleneksel bankacılık vadeli hesaplarında müşterinin kazanacağı faiz geliri baştan bellidir. Bu nedenle müşterinin ana parası ve faiz geliri baştan garanti altındadır. Bankanın bu para ile elde edeceği kârın veya zararın müşteriye etkisi olmamaktadır. Fakat katılma hesaplarında müşteri ile banka arasında kar-zarar ortaklığı kurulmaktadır. Böylelikle bankanın daha çok kâr etmesi durumunda müşteri de bundan yararlanıp daha çok kâr payı alır.

Katılma Hesapları ile Geleneksel Bankacılık Vadeli Mevduat Hesapları Arasındaki Farklar

Katılma Hesapları ve Kâr Payı	Vadeli Mevduat Hesapları ve Faiz
Müşteri kâr payı alır.	Müşteri faiz alır.
Kâr payı vade sonuna kadar belli değildir.	Faiz ve getiri, vade başında bellidir.
Müşteri vade sonundaki bakiye üzerinden kâr payı alır.	Genelde vade başındaki bakiye esas alınır.
Hesaptan vadeden önce para çekilişine izin verilir. Çekilen tutar hesabın limiti dahilinde ise vade bozulmaz.	Vadeden önce para çekilmesi halinde vade bozulur.
Müşteri ana parasını ve kâr payını kaybedebilir.	Müşteri ana parasını ve faizi kaybetmez. Müşteri herhangi bir risk almaz. Getiri sabit ve önceden bellidir.
Müşteriye ödenecek kâr payı, havuzda toplanan fonların kullandırılması sonucunda doğan kardan ödenir. Banka az kâr ederse müşteri de az kâr payı alır. Çok kâr etmesi durumunda müşteri bundan yararlanıp çok kâr payı alır.	Müşteriye ödenecek faiz, bankanın kârına bağlı değildir. Banka az da kâr etse çok da kâr etse ya da zarar da etse müşteriye ödenecek faiz başta belirlenen oran üzerinden hesaplanır ve bu oran vade sonuna kadar değişmez.

FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ

Katılım bankacılığı sisteminde fon toplandıktan sonraki aşama bu fonların fon kullanmak isteyen müşterilere uygun bir şekilde kullandırılmasıdır. Katılım bankalarının fon kullandırma işlemleri faizsiz finans sistemi teorisinde belirlenmiş finansal metotlara göre yapılmaktadır. Her ne kadar katılım bankalarındaki ürün ve hizmet yelpazesi her geçen gün çeşitlenmekte ve müşterilerine yenilikler sunmakta olsa da sistemin temelinde yatan metodoloji bellidir. Yeni ürün ve hizmetler bu metotların geliştirilmesiyle veya yeni kombinasyonlarıyla ortaya çıkarılmaktadır.

Katılım bankacılığında fon kullandırma yöntemlerinin isimlendirilmesinde karşılaşılan en önemli sorun Türk katılım bankacılığı sistemine çoğunlukla Arapçadan gelen isimlendirme ile Türkiye mevzuatındaki isimlendirmenin farklı olmasıdır. Türk mevzuatını bu açıdan şekillendiren en önemli kurum Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'dur. Öncelikli olarak fon kullandırmanın Türk hukuk mevzuatındaki isimlendirmesini incelemek gerekir. Fakat mevzuattaki isimlendirme ile küresel katılım bankacılığındaki isimlendirmeler arasında birebir eşleşme olmadığına dikkat edilmelidir. Bazen mevzuattaki bir yöntem, katılım bankacılığındaki birden fazla yöntemin karışımı olacak şekilde bir anlama karşılık gelebilmektedir.

Bankacılık Kanuna Göre Fon Kullandırma Yöntemleri

19.10.2015 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanuna istinaden hazırlanan Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmeliğin 19. Maddesi ilgili kanunun 48.'inci Maddesinin ikinci fıkrasına göre kredi sayılacağı belirtilen finansman yöntemlerine ilişkin usul ve esaslar şu şekildedir:

Kurumsal Finansman Desteği: Katılım bankası ile fonu kullanacak işletme arasında akdedilecek sözleşme dahilinde, işletmenin ihtiyaç duyduğu her türlü emtia, menkul kıymet, gayrimenkul, hak ve hizmet bedelinin satıcıya ödenmesi koşuluyla işletmenin borçlandırılması işlemidir.

Bireysel Finansman Desteği: Bireysel ihtiyaçlar için, gerçek kişi alıcıların doğrudan satıcılardan aldıkları mal veya hizmet bedelinin, katılım bankası tarafından satıcıya ödenmesi koşuluyla alıcının borçlandırılması işlemidir.

Kar Zarar Ortaklığı Yatırımı: Katılım Bankalarınca gerçek ve tüzel kişilerin tüm faaliyetlerinden veya belirli bir faaliyetinden veya belirli bir parti malın satımından doğacak kar ve zarara katılmak üzere bu kişilere fon kullandırılması işlemidir. Bu yöntem ile fon kullandırmak için, fonu kullanacak olan gerçek tüzel kişilerle "Kar-

Zarar Ortaklığı Yatırım Sözleşmesi" düzenlenir. Bankalar, kullandırdığı gerçek ve tüzel kişilerin kar ve zararına, sözleşmede belirlenen oranlarda katılır."Kar-Zarar Ortaklığı Yatırım Sözleşmesi" nde, bankaların kar ve zarardan alacağı pay ve varsa alacağı teminatlar açıkça gösterilir. Bu sözleşmede, projenin karlılığından bağımsız olarak önceden belirlenmiş tutarda kar garanti edilmesine dair hükümler yer alamaz.

Finansal Kiralama: Taşınır ve taşınmaz malların 10.06.1985 tarihli ve 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunun ilgili hükümleri çerçevesinde, katılım bankası tarafından temin edilerek kiraya verilmesidir.

Mal Karşılığı Vesaikin Finansmanı: Katılım bankası ile fon kullanan arasında düzenlenecek yazılı bir sözleşme dahilinde, mal karşılığı vesaik mukabilinde fon kullandırılması işlemidir.

Ortak Yatırımlar: Kanunun 56'ncı maddesinin birinci fıkrasındaki sınırlamalar dikkate alınmak kaydıyla gelişme potansiyeli taşıyan ve kaynak ihtiyacı olan şirketlerin sermayelerini, taraflar arasında düzenleyecek sözleşme hükümleri çerçeve-

sinde edinilecek ortaklık paylarının en fazla yedi yıl içinde halka arz yoluyla elden çıkarılması şartıyla, katılım bankalarınca iştirak edilmesi veya belirli yatırımın finansmanı amacıyla oluşturulacak fonlara katılmasıdır. Sermayeye iştirak şeklindeki yatırımlar için düzenlenecek sözleşmelerde, sermayesine iştirak edilen şirketin yönetimi hususu başta olmak üzere tarafların hak ve yükümlülükleri ile sermayenin halka arz edilmesi sürecine ilişkin hükümlere yer verilmesi zorunludur.

MURABAHA (MALİYET BEYANIYLA SATIŞ)

Murabaha (murâbaha), "malı kâr ile satma" anlamına gelmektedir. Bankanın, müşterisinin ihtiyacı doğrultusunda bir mal veya hizmeti satıcısından peşin alıp üzerine kâr ilave ederek o müşteriye vadeli şekilde satması işlemi, katılım bankacılığında murabaha adıyla uygulanmaktadır. Bu nedenle murabaha işlemi sıkça "peşin alıp vadeli satma" işlemi olarak da ifade edilmektedir. Katılım bankaları müşterilerine sundukları murabaha hizmetiyle müşterilerinin çeşitli ürün ve hizmetleri faizsiz bir şekilde satın almalarını sağlamaktadır.

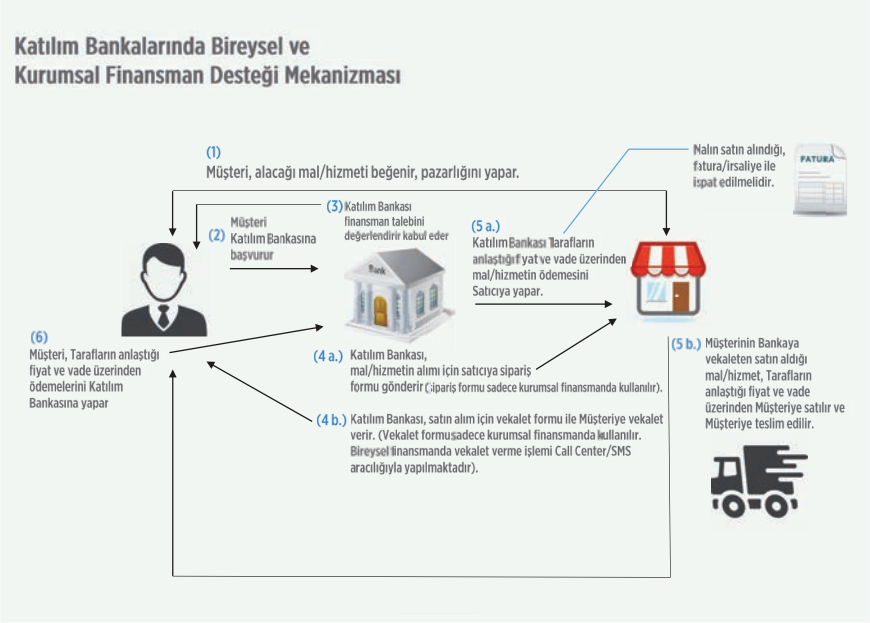
Vadeli ürün satma işleminin tarihi çok eskilere kadar gitmektedir. Çünkü ticaretin doğası gereği müşterilerin mali imkânları, satın almayı istedikleri ürün ve hiz-

metlere her zaman yeterli gelememektedir. Bu nedenle bu ürün ve hizmetleri vadeli bir şekilde almak, süreli satış ve güven esasına dayanmaktadır. Eğer bu güven sağlanamazsa araya bir üçüncü tarafın girmesiyle bu işlemin güvenli bir şekilde gerçekleştirmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Ticaret alanında vadeli satışlar geçmişte İslam dünyasında da yaygın biçimde uygulanmıştır. Yerli tüccarlar gibi yabancı tüccarlar da mallarını vade ile satmıştır. Bu vadeli satışlarda kadılar noter hizmeti görmüşlerdir. Vadeli satış yapan satıcı veya ödünç veren kişi, bu satış veya ödünç işlemlerini mahkemede tescil ettirir ve bu tescili belgeleyen hüccetini alırdı.

Böylelikle vadeli satışın güvenliği sağlanmış olurdu. Günümüzde katılım bankacılığı sistemi, murabaha işlemiyle -vadeli satışın tarihteki pratiğiyle aynı şekilde olmamakla beraber- satışın güvenliğini daha farklı bir biçimde sağlamaktadır. Müşteriye malı vadeli bir şekilde edinmesi imkânı sağlanırken aynı zamanda malın bedeli de satıcıya peşin olarak ödenmekte ve satıcının parasının ödenmesi banka güvencesiyle gerçekleştirilmektedir. Aynı zamanda her şey kayıt altına alınıp resmî makamlara gerekli bildirimler eksiksiz yapıldığı için katılım bankacılığı sistemi, devlete kayıt dışı ekonomiyle mücadelesinde büyük bir katkı da sağlamış olmaktadır.

Murabaha Öncesi Ön Araştırma

Murabaha yönteminden yararlanmak isteyen kişi veya kurumların başvurusundan sonra katılım bankasının ilk işi, finansman konusu işlemin faizsiz bankacılık prensipleri açısından uygun olup olmadığı hakkında ön araştırma yapmaktır. Herhangi bir probleme rastlanmadığı takdirde ikinci aşamaya geçilir. Bu aşamada müşteri hakkında detaylı bir araştırma işlemi gerçekleştirilir. Müşterinin ödeme gücüne dair belgeler, borcunu ödeyeceğine dair belirli teminatlar istenir. Müşteriye malın taksitli satış fiyatı açıklanır. Eğer fonlama malın bir kısmı için yapılacak ise malın ne kadarlık kısımlarının fonlanacağı konusunda müşteri ve katılım bankası arasında anlaşma sağlanır.

Murabaha İşleminin Uygulaması

Murabaha işleminin uygulaması ülkeden ülkeye farklılık gösterdiği gibi aynı ülke içerisinde de ticari örfe göre farklılıklar gösterebilmektedir. Şüphesiz bu farklılık genel uygulamayı değiştirmemekte, sadece bazı spesifik konularda kendini göstermektedir. Murabaha işleminin uygulaması ana hatlarıyla şu aşamalardan geçerek gerçekleşmektedir. Öncelikle murabaha yöntemiyle bir satın alma işlemi gerçekleştirmek isteyen müşteri ile satıcı arasında ön anlaşma sağlanır. Daha sonra müşteri katılım bankasına gelip satın alma talebini ifade eder ve müşteri ile

katılım bankası arasında hedef kâr oranı ve ödeme planı belirlenir. Bu aşamadan sonra katılım bankasından satıcıya sipariş formu gönderilir veya istenildiği takdirde katılım bankası müşteriye mal satın alımı için vekâlet de verebilir.

Satıcı malı ve faturayı müşteriye gönderir ve katılım bankası da satıcıya peşin ödemeyi yapar. Daha önceden belirlenen şartlarla malın müşteriye satışı yapılarak akit tamamlanır. Müşteri ise malın bedelini belirlenen vadede katılım bankasına geri öder.

İşlemin Aşamaları

• Satıcıyla müşteri arasında ön anlaşma sağlanır. Bu aşamada sadece fiyat belirlemesi yapılır; müşteri malı satın almaz, satın almak üzere peşinat ödemez.

• Müşteri ile katılım bankası arasında kâr oranı ve ödeme planı belirlenir. Bu da müşteri ile katılım bankası arasında bir ön anlaşma (vaad) niteliğinde olur.

• Katılım bankasından satıcıya sipariş formu gönderilir. Katılım bankası bu şekilde malı satın alır ve müşterisine anlaştıkları kâr oranı ve vade ile satar. Bu satılış, mal kullanıp tüketilmeden önce gerçekleştirilmesi gerekir.

- Satıcı malı ve faturayı müşteriye gönderir.
- Katılım bankası da satıcıya peşin ödemeyi yapar.

• Müşteri vade sonunda katılım bankasına geri ödeme yapar.

Murabahada Fiyatlandırma

Murabaha işlemlerinin fiyatlandırılmasında katılım bankaları için en önemli aşama, hedef kâr oranının belirlenme sürecidir. Çünkü bu süreçte katılım bankasının dikkate alması gereken birçok etken bulunmaktadır. Bunların en başında piyasa araştırması gelir. Öncelikle finansal piyasalarda alternatif sistemlerin ve firmaların uyguladıkları kâr oranlarına bakmak gelir. Çünkü piyasa kâr oranları açısından düşük bir oran bankanın daha az kâr etmesine sebep olurken daha yüksek bir kâr oranı da müşterinin diğer alternatiflere yönelmesine neden olabilir. Bu yüzden diğer alternatif sistemlerin ve firmaların kâr oranına yakın bir kâr oranı hedeflenir. Kâr oranı belirlenirken dikkat edilmesi gereken başka bir nokta da bankaya fon yatıran katılma hesabı sahiplerinin katılım bankasından beklediği, hedeflenmiş kârlılık düzeyidir. Çünkü her ne kadar katılım bankasında baştan belirli bir kâr payı oranı mevcut değilse de piyasa şartları açısından katılma hesabı sahibi müşterilerin memnun olacakları bir kâr payı dağıtabilmek için bankanın, kullandırdığı fonlardan hedeflediği kâr oranını sağlaması gerekmektedir. Bu nedenle bu hedeflerini de murabaha işlemi müşterilerine uygulayacağı kâr oranına yansıtmaktadır. Fiyatlandırma aşamasında kâr oranı belirlendikten sonra, önce satıcıdan mal satın alma işleminden, bilahare murabaha işleminden dolayı ortaya çıkacak resmî kesintilerin müşterinin payına düşen kısımlarının toplam satış bedeline eklenmesi gerekmektedir. Bu eklemeler yapıldıktan sonra murabaha işleminin fiyatı belirlenmiş olur.

Murahaba finansmanında formüller:

- Kurum kârı = Alış tutarı X Kâr oranı
- Toplam satış bedeli = Alış tutarı + Kurum kârı + Resmi bedeller (Vergi ve Harçlar)

Örneğin bir tekstil firması, fabrikasında kullanmak üzere yeni bir tekstil makinesi almaya karar vermiş olsun. Bu firmanın finans yöneticisi alınacak makinenin finansmanını murabaha yöntemiyle bir katılım bankasından sağlamak istesin. Satın alınacak makinenin bedeli 300.000 TL (KDV dâhil), istenen vade de 12 ay olsun. Katılım bankası ise bu vade karşılığın işlemden %20 kâr getirisi hedeflesin. Bütün bu işlem sonunda müşterinin ödemesi gereken resmî bedellerin 15.000 TL olduğu düşünülsün. Bu durumda kurum kârı ve toplam satış bedeli şu şekilde hesaplanacaktır:

- Kurum kârı = Alış tutarı x Kâr oranı
  Kurum kârı = 300.000 x 0.20 = 60.000 TL
- Toplam satış bedeli = Alış tutarı + Kurum kârı + Resmi bedeller (Vergi ve Harçlar)
  Toplam satış bedeli = 300.000 TL + 60.000TL + 15.000TL = 375.000 TL olacaktır.

Murabahanın özellikleri ve ekonomiye katkıları

- Murabaha mal veya hizmetlerin maliyeti üzerine belirli oranda bir kâr konularak yapılan satıştır. Satış fiyatı belirlendikten ve satış yapıldıktan sonra geri ödeme tamamlanana kadar bu fiyat değişmemektedir.

• TL veya herhangi bir döviz cinsi üzerinden uygulanabilir.
• Yurtiçi veya yurtdışından mal veya hizmet alımı suretiyle gerçekleştirilebilir.
• Müşteriye nakit para verilmez, mutlaka alım satıma aracılık edilir. (Mal veya hizmet satıcıdan alınır ve müşteriye satılır.)
• Alım ve satım faturalı olduğundan kayıt dışı işlemler ortadan kalkar.
• Faturalı işlemler KDV kaçağını önler.
• Ekonomik faaliyetlere hız verir.
• Malların arzı ve talebi arasındaki dengenin sağlanmasında katkıda bulunur.
• Mal hareketi gerçekleştirildiğinden üretimi artırıcı etkisi vardır.
• Murabahada, malın maliyetiyle ilgili olarak işlem sona ermeden gerçekleşen değişiklikler müşteriye yansıtılır. Örneğin satıcı mal bedelinde sonradan bir indirim yapıp bunu katılım bankasına iade edecek olursa, bankanın da müşteriye yansıtması gerekir. Bunun aksi de mümkündür.

Murabaha ile banka kredisi arasındaki farklar

Geleneksel bankacılıkta kullanılan kredinin yerini Türk katılım bankacılığı sektöründe uygulamadaki sık kullanımından dolayı murabaha almıştır, diyebiliriz. Birbirinin yerine kullanılsa da murabaha ve kredi arasında önemli farklar vardır.
• Kredide iki taraf bulunurken, murabahada üç taraf vardır. Kredide sadece banka ve müşteri arasında bir ilişki söz konusuyken murabahada ise satıcı da bu ilişki içerisine dahil olur ve banka, satıcı ve müşteriden oluşan üç taraf bulunur.

• Murabaha gerçek bir alım-satım işlemi şeklinde yürütülürken, kredi ikrazat (ödünç para verme) işlemi olarak nitelendirilir. Kredide belli bir para belirlenen süre boyunca kullandırılır ve karşılığında faiz alınır veya ödenir. Murabahanın ise bir alışveriş karşılığında gerçekleşmesi gerekir, bu nedenle murabaha bir ticari faaliyet olarak ifade edilmelidir. Murabaha işlemi gerçekleştiren banka malın alış bedeline ilave olarak bir bedel alır ve bu bedele vade farkı ya da kâr adı verilir.
• Murabahada alım satım işlemi sona erdiğinde finansman da tamamlanmış olur, bundan sonra sadece paranın anlaşılan vadelere göre geri ödenmesi kalır. Kredi ise bir ikraz (borç verme)işlemi olduğundan finansman sağlanmış olmaz yalnızca bunun için bir adım atılmış olur. Bundan sonra eğer müşteri aldığı parayla ihtiyaç duyduğu mal ya da hizmeti alırsa o zaman finansman gerçekleşmiş olur.
• Kredi verildiğinde faiz, murabahada ise kâr elde edilmiş olur. Belirli bir paranın belirli bir süre kullanılması karşılığında paranın sahibine ödenen bedel faiz olarak adlandırılır. Kâr ise bundan farklı olarak "bir ticaret sonrası elde edilen gelir" şeklinde ifade edilir. Murabahada, alıcı ihtiyaç duyduğu bir mala belirli bir zaman diliminden önce sahip olacağı ve böylece o maldan o süre içerisinde para kazanma imkanı elde edeceği için daha fazla bedel ödemeye razıdır. Benzer şekilde sa-

tıcı da malın bedeline belli bir süre sonra elde etmeyi kabul ettiği için daha fazla bedel alma imkanına sahip olur.

• Murabahada para banka tarafından müşteriye değil de doğrudan satıcıya ödendiği için müşterinin bu finansmanı başka amaçlar için kullanma imkanı yoktur. Müşteri para değil de mal almış olur ve alınan fatura da bu işlemin bu şekilde gerçekleştirildiğinin delilidir. Fakat kredide durum farklıdır. Konut ve taşıt kredileri hariç para doğrudan müşteriye verilir. Banka parayı müşteriye belli bir amaç için kullanmak üzere verilmiştir ancak müşterinin parayı bu amaçla kullanacağının garantisi yoktur. Bu tamamen müşterinin dürüstlüğüne kalmıştır. Müşteri aldığı parayı uygun olmayan yerlerde mesela lüks tüketimde ya da başka riskli spekülatif alanlarda kullanabilir.

• Murabahada finansman sadece firmanın gereksinimini giderecek kadardır. Fakat kredide alınan finansman firma ihtiyacından az ya da çok olabilir. Az olması durumunda ihtiyaç tam olarak giderilememiş olabilir, fazla olması durumunda ise fazladan faiz ödenmesi ya da finansmanın ihtiyaç dışı yerlerde kullanılması gibi riskler söz konusu olabilir.

Murabaha Yoluyla Dış Ticaret Finansmanı

Murabaha yoluyla dış ticaret finansmanı da iç ticarette olduğu gibi gerçekleşir. Konuyla ilgili bir örnek verelim: A ülkesinden mal almak isteyen B ülkesindeki ithalatçı, katılım bankasına başvurur ve malı almak istediğine dair hukuken bağlayıcı bir söz vererek katılım bankasına vaatte bulunur. Banka A ülkesindeki ihracatçıdan B ülkesindeki ithalatçı tarafından istenen ve şartnamesine uygun ev-

saftaki malı, tespit edilmiş bulunan maliyet fiyatı ve işletme kârı sınırları çerçevesinde satın alır ve kâr ilave ederek B ülkesindeki ithalatçıya satar. Son aşamada ithalatçı, yapılan ödeme planına göre parayı ödemeye başlar.

Hisse Senetlerinin Murabahası

Hisse senetlerinin alınıp satılma işlemleri belli kural ve şartların yerine getirilmesiyle mümkün olduğu için hisse senetleri de murabaha ile satılabilir. Aynı şekilde temel çalışma alanı faizsiz bankacılıkta belirlenen şartlara uygun olan fakat faizli kredi alan ya da bu şartlara uygun olmayacak şekilde gelire sahip olan firmaların hisse senetlerinin alınıp satılması da bazı standartlara uymak kaydıyla mümkündür.

MUDAREBE

Mudarebe, darb kökünden gelen Arapça bir kelime olup "bir yandan sermaye, öte yandan emek konularak kurulan ortaklık" anlamına gelmektedir. İngilizcede profit

sharing agreement olarak ifade edilen mudarebe, katılım bankacılığında emek-sermaye ortaklığı kapsamında değerlendirilmektedir.

Bir finansman yöntemi olarak katılım bankacılığında kullanılsa da mudarebe işleminin geçmişi, çok eskilere, İslam öncesi dönemlere kadar uzanmaktadır. Geçmiş dönemlerde yaşayan toplumlar içerisinde elinde büyük sermayesi bulunmasına rağmen ticari bilgi ve deneyimden yoksun kişilerin, ticari liyakata sahip olan fakat elinde yeterli sermayesi bulunmayan kişilerle bir araya gelerek oluşturdukları bir nevi ticari örgütlenme sistemi mudarebe adını almaktadır. Bu uygulama, geçerliliğini günümüzde de aynı şekilde sürdürmektedir. Bu, bir proje yatırımını başlatmak amacıyla bir tarafın sermaye diğer tarafın uzmanlık sağladığı yatırım sözleşmesi esasına dayanan bir yöntemdir.

Bu yöntem çerçevesinde banka her şeyi gözeterek kötüye kullanma ihtimaline karşı müşterisinde alım-satım işlerinin hesabının düzenli bir şekilde tutulmasını talep edebilir. Ayrıca müşterilerin kötüye kullanma eğilimlerini ortadan kaldırmak adına, beklenen miktarda kâr yapamayan kişilere fon kullandırmama yolunu seçebilir. Bu bağlamda yeteneğini ve başarısını kanıtlamış, güven veren kişiler faizsiz bankalardan mudarebe usulüyle fon kullanabilirler. Bu ortaklık yönteminde, sermaye sahibi konumundaki ortak, koymuş olduğu sermayeyi faizsiz yöntem-

lerle çalışan (tekâfül) sigortalarıyla teminat altına alabilir. Mudarebe ortaklığının tarafları sözleşmede şart koşmadıkları sürece üçüncü şahıslar, mudarebe sermayesine kendiliklerinden kefil olabilir, garantörlük üstlenebilirler. Sermaye sahibi, girişimcinin ihmal, kasıt, kusur ve sözleşme şartlarına aykırı davranışı sebebiyle doğacak zararlar için ve münhasıran bu tür zararlarda kullanılmak üzere teminat (kefil, rehin,ipotek vs.) talep edebilir.

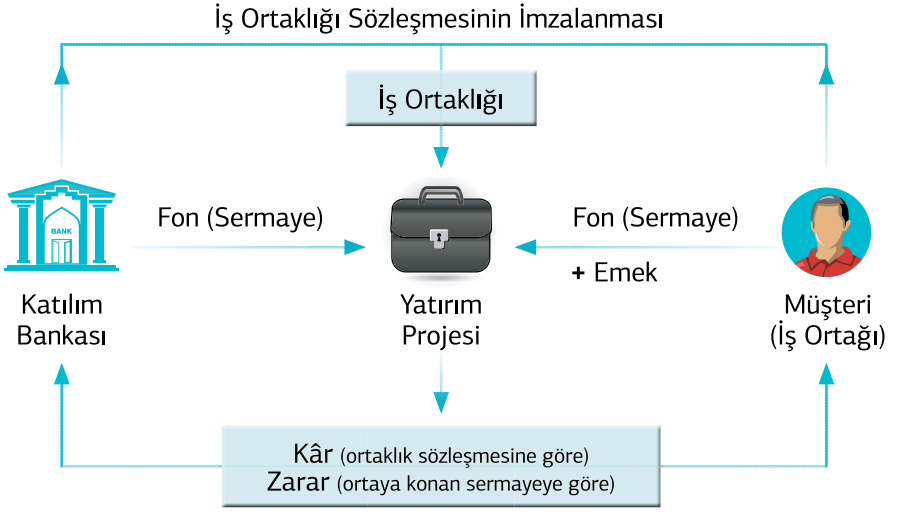
Aşamaları:

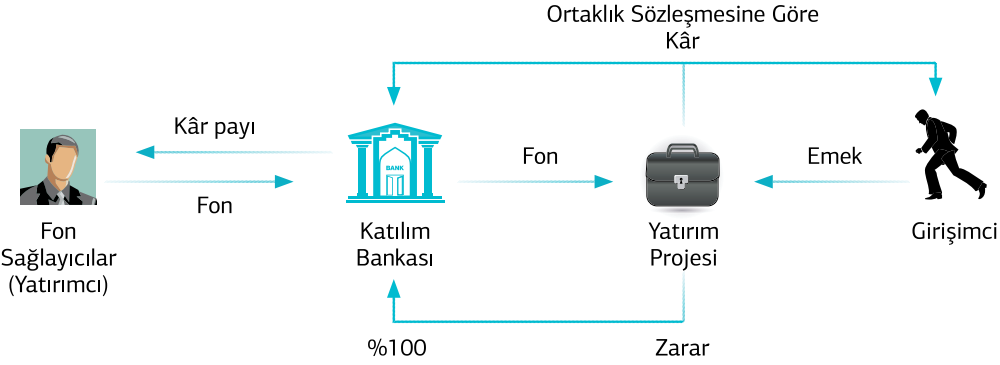
• Katılım bankası yatırım projesine sermaye (fon) sağlarken girişimci de emek sağlar.

• Elde edilen kâr, başlangıçta yapılan ortaklık sözleşmesine göre dağıtır. Proje sonunda ortaya zarar çıkarsa bu zararın tamamı katılım bankasının sorumluluğu altındadır. Ancak, düzenleyici oteritenin sınırlaması var mı? Emek sahibi KB'sı olduğu halde zararı yüklenmektedir. Katılım bankalarının katılma hesaplarında zarara katılması (en az kar oranının yarısı kadar) oluşan zararda mutlaka kusuru olduğu düşüncesine dayanmaktadır. Proje sahibinin zararı ise emek kaybıdır.

MÜŞAREKE (ORTAKLIK)

Müşareke, ortaklık demektir. Hem sermayede hem de yönetimde ortaklığı öngören bir faaliyet türü olup iki tarafın da fon sağladığı ortak bir girişimdir. Kâr ve zarar katkıda bulundukları orana göre paylaştırılır.

Müşareke'nin Aşamaları

• Katılım bankası ve müşteri (iş ortağı) arasında bir iş ortaklığı sözleşmesi imzalanır ve proje başlatılır.

• Katılım bankası projeye sadece sermaye sağlarken iş ortağı projeye hem emek hem de sermaye sağlamak zorundadır.

• Proje konusunda kâr elde edilirse bu kâr ortaklık sözleşmesine göre dağıtılırken ortaya zarar çıkması durumunda ise bu zarar başlangıçta ortaya konan sermaye oranına göre dağıtılır.

Müşareke uygulamasında iki kişinin ortaklığı söz konusu olduğundan fonu kimin yöneteceği meselesi gündeme gelir. Bu durumda şu ihtimallerden biri gerçekleşir:

• Taraflardan birinin yönetici olması durumunda yönetici ortak daha yüksek bir kâr payı alabilir.

• Taraflardan hiçbirinin yönetimine katılmak istemediği bir durum söz konusu olduğunda yönetimi bir üçüncü taraf üstlenir. Yönetimi üstlenen üçüncü taraf için ücretlendirme şu iki yöntemle yapılabilir:

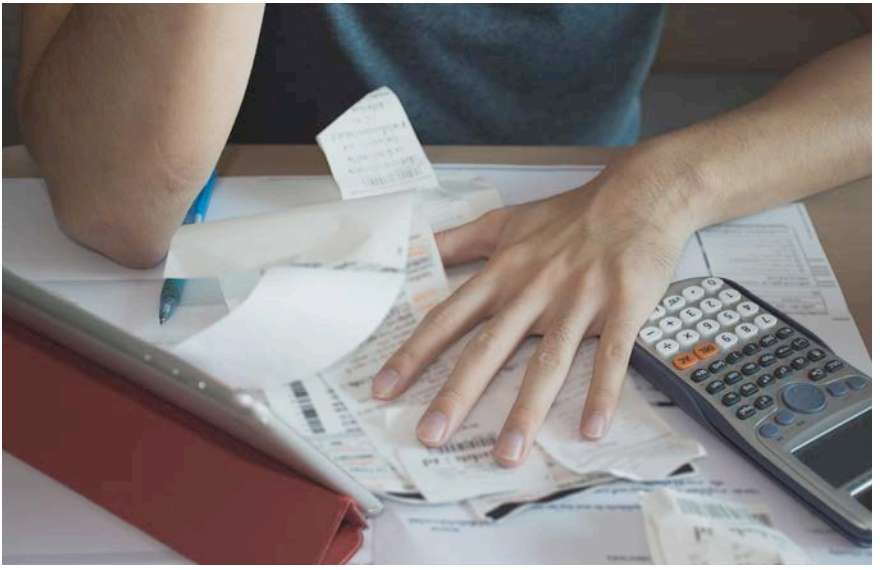
• **Mudarebe yöntemi:** Bu yöntemde müşakere fonunu yönetecek olan üçüncü taraf emek sahibi olarak fonu yönetir ve kârın belli bir oranı olarak belirlenen bir yönetici ücreti alır. Eğer fon kâr etmezse herhangi bir ücret alınmaz. Burada fonu yöneten kişi aslında emek sahibi ortak konumundadır; dolayısıyla elde edilen net kârdan anlaşmaya göre belirlenen payını alır fakat kâr olmazsa emek kaybı söz konusu olur. Müşareke fonunu oluşturan ortaklar da sözleşmeyle belirlenen oranlar dahilinde kârdan paylarını alırlar. Taraflar arasında paylaşılacak kâr payı oranlarının, taraflarca faaliyete ayrılan sermaye payları kadar olması şart koşulmamaktadır. Ortaklık sözleşmesi imzalanırken, her iki tarafça uygun görülen anlaşmaya göre kâr paylaşım oranları serbestçe belirlenebilir. Ancak zararın paylaşılması du-

rumu söz konusu olduğunda taraflara aynı serbestlik imkanı sunulmamıştır. Zararda, zararı paylaşım oranı sabittir ve bu oran taraflarca faaliyete ayrılan sermayenin, faaliyette kullanılan toplam sermayeye bölünmesiyle bulunur. Tüm bu şartlar göz önüne alınarak genellikle doğrudan yatırıma yönelik olan projeler kâr-zarar ortaklığı yöntemiyle finanse edilmektedir. Bu şekilde doğrudan yatırım endeksli finansmanlar, ülkedeki milli gelir ve istihdama katkıda bulunabilir. Bu durumda katılım bankalarının kâr-zarar ortaklığı yöntemi üzerinde itinayla durmaları ve bu yöndeki çalışmalarına daha fazla ağırlık vermeleri beklenmektedir.

• **Ücretli vekâlet yöntemi:** Bu yöntemde müşareke fonunu yönetecek olan üçüncü taraf fonu yönetmesi karşılığında anlaştıkları miktarda bir ücret alır. Bu ücret ve diğer giderler düşüldükten sonra kalan net kâr fon ortakları arasında anlaşılan oranlarda paylaşılır.

Azalan Müşareke (Müşareke-i Mütenâkısa)

Müşareke şeklinde oluşturulan ortaklık belli bir zaman dilimi boyunca müşareke şartları çerçevesinde devam eder. Bu zaman dilimi sona erdiğinde müşteri ortalık konusu projeye veya mülke sahip olmak istediği zaman katılım bankasının payını devreler halinde satın alır. Ortaklıkta hissesi git gide azalan katılım bankasının gelirdeki payı da buna bağlı olarak azalır. Son olarak ise ortaklık konusu proje diğer tarafın mülkiyetine dâhil olur. İki tarafın sermayeleri aynı olduğu hal-

de kâr payları farklı olabilir veya tam tersi bir şekilde sermayeler farklılık gösterdiği halde kâr payları eşit olabilir. Böyle bir farklılığın sebebi ortaklığa katılanlardan bazılarının işi daha fazla yapmalarıyla veya bu konuda çok iyi liyakate sahip bir uzman olmalarıyla açıklanabilir. Bankalarla kurulan ticari ortaklıklar, belli bir kısım işlerin halledilmesiyle sona erer. Banka ve müşteri arasındaki ortaklığın malın alım satımı, üretimi veya pazarlanması gibi çoğunlukla uzun bir süreyi kapsamayan tek işlem dâhilinde kurulması durumunda iş bittiğinde ortalık da biter.

Mudarebe ile Müşarekenin Farkları

Bu iki yöntem, finansman yöntemleri açısından birbirine benzerliklerinden ötürü kâr ve zarar ortaklığı kapsamında bir arada incelenmekle beraber aralarında birtakım farklılıklar vardır. Bu farklar ana hatlarıyla şu şekilde sıralanabilir:

• Sermaye müşakerede tüm taraflarca sağlanırken mudarebede sermeye sağlama görevi sadece yatırımcıya (rabbü'l mâl)aittir.

• Müşarekede tüm tarafların yönetime katılımı mümkünden mudarebede yatırımcının (rabbü'l mâl)yönetime katılma hakkı yoktur, işin yönetimi yalnızca mudaribin sorumluluğundadır.

• Müşarekede zararı tüm taraflar sermayeleri oranında karşılarken mudarebede zarar sadece yatırımcı (rabbü'l mâl)tarafından karşılanır; çünkü girişimcinin (mudârib) sermaye açısından herhangi bir katkısı yoktur. Girişimcinin bu durum-

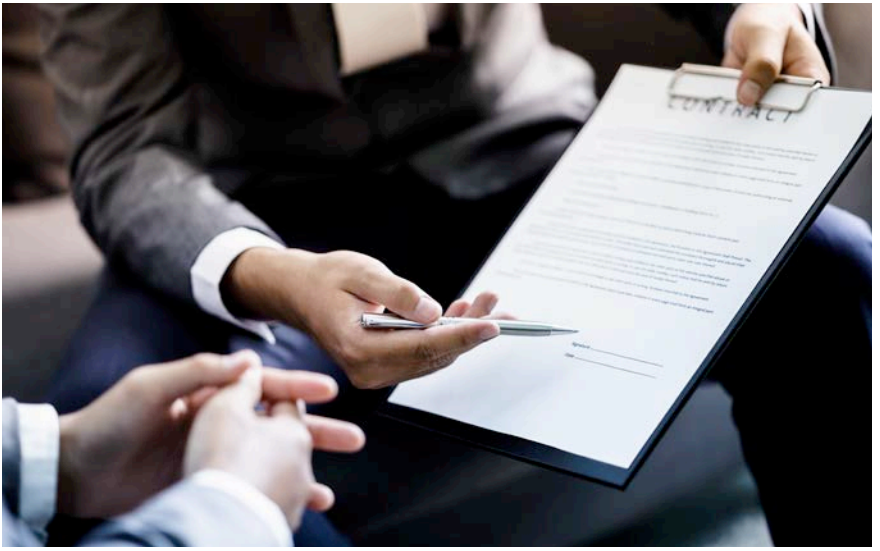
da zararı, emek kaybı olacaktır.

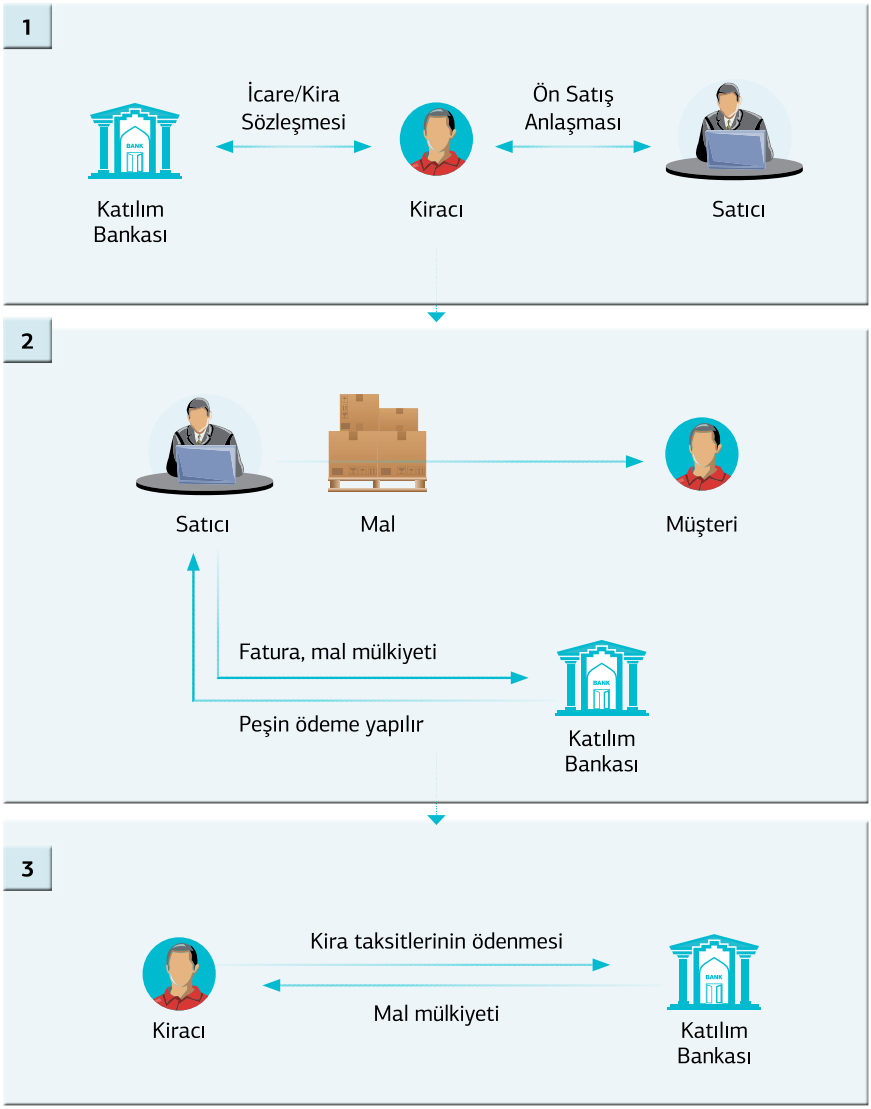
• Müşarekede normal şartlar altında tarafların sorumluluğunun sınırı yoktur. Mudarebede ise yatırımcının (rabbü'l mâl) sorumluluğu yatırdığı sermaye ile sınırlı kalmaktadır.

• Müşarekede taraflar sermayelerini müşareke fonunda biriktirdiğinden müşarekenin tüm aktifleri, tarafların sermaye oranına bağlı kalınarak, tüm tarafların ortak varlığı haline gelir. Bu bağlamda düşünülecek olursa her bir taraf, hiçbir kârı olmadığı durumlarda bile diğer aktiflerin değer kazanmasından kazanç elde eder. Mudarebede ise durum farklılık göstermektedir. Mudarebenin tüm aktifleri yatırımcının(rabbü'l mâl)varlığıdır. Girişimci(mudârip),aktifleri kârlı bir şekilde satılması halinde, ancak kârın paylaşımına dahil olacaktır. Bu bağlamda girişimci (mudârip) aktiflerin değer kazanmasından hiçbir pay sahibi olmaz.

İCARE VE FİNANSAL KİRALAMA

İcare (icâre), kiralama demektir ve özellikleri itibariyle leasing/kiralama modeli olarak da ifade edilebilmektedir. Bankacılık terimi olarak icare, bir kurumun satın alarak veya İslam hukukuna uygun yöntemlerle malik olduğu bir varlığı periyodik kira geliri elde etmek amacıyla müşterisine kiralamasıdır. İcare İslam hukukunda, menkul ve gayrimenkul malların kiralanması sözleşmesinin yanında iş ve hizmet sözleşmelerini de içine alan bir kavramdır. Kira konusu şeyin İslam huku-

kuna uygun olması gerekmektedir. Katılım bankaları, faizsiz bankacılık ilkelerine uygun olmak şartıyla her türlü kira finansmanını sağlayabilir. Burada üzerinde durulması gereken en önemli husus ise müşterinin kiralamak istediği veya almak istediği mal veya hizmeti önce kurumun kiralamış veya almış olmasıdır.

Katılım bankalarının bir finansman yöntemi olarak uyguladıkları leasing (finansal kiralama) de aslında bir kira sözleşmesidir. Bu işlemde, kiralama sözleşmesinin süresi ve kira ücreti taraflar arasında belirlenerek bir anlaşma sağlanır ve varlık kiraya verenin (bankanın) malı olarak kalır. Malın kiracısı yani müşteri gerçekleştirmiş olduğu faaliyetleri sonucunda zarar etmiş olsa bile kira kontratındaki şartlara uymak zorundadır. Kira sözleşmesinin bitiminde kiracının isterse bu malı satın alabilme hakkı vardır. Bu konuyla ilgili olarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun bir hükmü söz konusudur. Bu hükme göre BDDK, katılım bankalarının yapacağı leasing işlemlerini "taşınır ve taşınmaz malların 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu hükümleri etrafında, katılım bankası tarafından temin edilerek kiraya verilmesi" olarak tanımlamakta, bu işlemin sınırlarını bu şekilde çizmektedir.

Finansal Kiralama Kanunu'nda (RG, 28.06.1985 sy. 18795) ise kiralayanın, kiracının seçimi ve talebi üzerine, üçüncü kişiden satın aldığı veya başka suretle temin ettiği bir malın zilyetliğini, her türlü faydayı sağlamak ve belli bir süre feshedilmemek şartı ile kira bedeli karşılığında kiracıya bırakması durumu söz konusu edilmiştir.

Leasingde kişi almak istediği bir malın, katılım bankası tarafından alınıp kendisine normal kira bedelinin üstünde ödeyeceği bedellerle kiralanmasını talep etmektedir. Katılım bankasına burada düşen görev ise müşteriyi araştırmak ve malı alarak mülkiyetini müşteriye devretmeden, belli vadelerle ödeyeceği kira bedelleri karşılığında malı müşteriye kullandırmaktır. Anlaşma bitiminde kira süresinin dolması durumunda katılım bankası söz konusu varlığı müşteriye hibe etmekte ya da sembolik bir ücret karşılığında satmaktadır.

Bu yöntemin esası şudur: Bir mal ister vadeli/taksitli ister peşin olarak satılmış olsun, işleme konu olan malın mülkiyeti her hâlükârda müşteriye geçmektedir. Mal, vadeli/taksitli olarak satılmışsa malı alan müşteri ödemeyi belirlenen vade/vadelerde yapmakla yükümlüdür. Ancak düşünüldüğünde bu durumun satıcı açısından bir risk meydana getirdiği görülür. Çünkü malın mülkiyeti alıcıya geçmesine rağmen satıcı istediği bedeli karşı taraftan henüz tahsil edememiştir. İşte bu durumun ortadan kaldırılması adına malın bedeli tamamen ödeninceye kadar mülkiyetin satıcıda kalmasını temin edecek bir finans yönteminin uygulanması ihtiyacı doğmuştur. Leasing/finansal kiralama, bu ihtiyacı karşılamak amacıyla kullanılan bir yöntem haline gelmiştir.

Birleasingişleminin finansal kiralama özelliğigöstermesiiçinaşağıakiüçkriterden birinin mevcut olması gerekmektedir.

• Leasing sözleşmesinin süresi sonunda, malın mülkiyetinin kiracıya devrinin şart koşulması,

• Leasing sözleşmesinde, kiracıya kira süresi bitimde malı o tarihte beklenen piyasa değerinin altında bir değerden satın alma hakkı tanınması,

• Kira süresinin leasing konusu malın ekonomik ömrünün en az yüzde 75'ine eşit olması ve kira ödemelerinin toplamının, malın kira süresinin başlangıcındaki değerinin, piyasa değeri üzerinden en az yüzde 90'ına eşit olmasıdır.

İcare Finansmanının Aşamaları

• Kiracı ile satıcı arasında ön satış anlaşması yapılır ve fiyat sadece tespit edilir; müşteri malı satın almaz.
• Müşterinin müracaatı üzerine katılım bankası malı satıcıdan satın alır ve satıcı malı müşteriye yollarken faturayı da katılım bankasına yollar.
• Katılım bankası mal bedelini peşin olarak satıcıya öder ve böylelikle malın mülkiyeti katılım bankasına geçer. Katılım bankası daha sonra malı müşterisine kiralar.
• Müşteri kira taksitlerini katılım bankasına öder ve ödemelerin yapılacağı kira müddeti boyunca malın kullanım hakkını elinde bulundurur.
• Ödemeler tamamlandıktan sonra mal mülkiyeti, finansal kiralama sözleşmesinden bağımsız olarak yapılan bir hibe veya satış akdi yoluyla kiracıya geçer.

Finansal Kiralamada Kâr

Normal ticari hayatta uygulanan fiyat belirleme ölçütleri aynen dikkate alınır. Katılım bankaları kullandırdıkları fonlardan alacakları kâr marjının genel manada belli koşulları gözeterek belirler. Katılım bankaları şu hususları dikkate alır:
• Yapılan işin veya satılan malın piyasadaki kâr haddi, peşin ve vadeli alım satım fiyatı
• Katılım bankalarının elindeki paranın (mal alım veya yatırım gücünün) miktarı
• İş yapılan müşterinin pazarlık imkanı ve seviyesi (ölçeği, sağlamlık derecesi, ya-

pılan işin boyutu, müşterinin sürekliliği ve bankaya sağladığı diğer faydalar)
• Enflasyon oranı
• Müşterinin seçenekleri dahilinde yönelebileceği başka finansman kaynaklarının maliyeti çalışılan sektörlerin genel durumu
• Tasarruf sahiplerinin beklentileri

Kâr hadleri genel bir değerlendirme ile belirlenir ve dönem dönem şartlara uygun olarak değiştirilir. Ülke ekonomisi bir bütün olarak algılandığına göre, burada piyasada oluşan kâr hadlerinin çok altında veya çok üstünde kâr tespit etmek mümkün değildir. Sonuç itibariyle reel sektörde faaliyet gösterilmekte olup, kâr hadlerini de piyasa belirlemektedir.

SELEM

Nitelikleri belirli bir malın bedelinin önceden ödenip kendisinin ileri bir tarihte teslimini içeren sözleşme türü selem satış olarak adlandırılmaktadır. Selem süreç olarak vadeli satışın tersine işleyen bir işlemdir. İslamiyet'in ortaya çıktığı ve yayılmaya başladığı dönemde de bu sözleşme türü mevcuttu. Çiftçiler hasat döneminde elde edecekleri ürünlerini mahsul ekimi zamanında selem ile satarak tohum ve gübre ihtiyaçlarını giderirlerdi. Selem, sadece çiftçilerin ürettiği buğday, arpa gibi tüketime yönelik zirai ürünleri konu almaz, her türlü mal çeşidi üzerinde selem uygulanabilir.

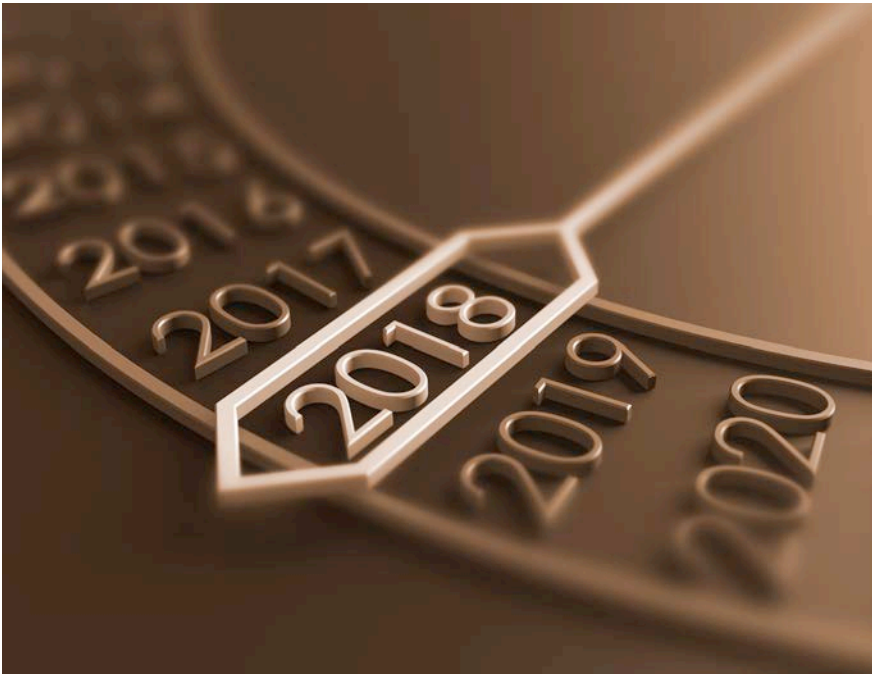
Çok uzun zamandır kullanılagelen selem, günümüz bankacılığında da dönemin

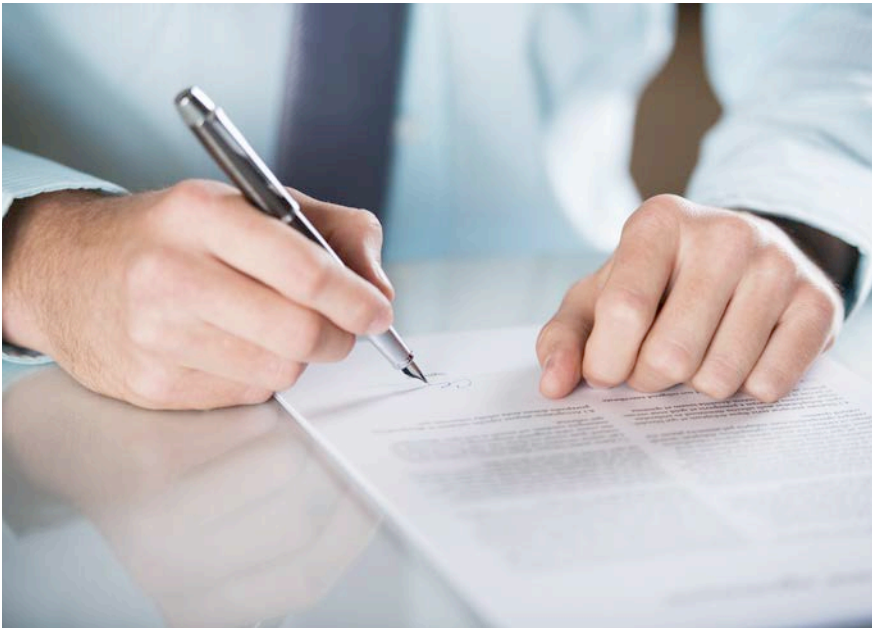
şartları çerçevesinde düşünülerek müşterinin ihtiyacına yönelik olarak kullanılmaktadır. Şöyle ki; banka, satıcı ile kendisi arasında yapılan bir anlaşmada belirlenen gelecekteki bir tarihte kendisine teslim edilecek malı, bedelini peşin ödemek suretiyle satın alabilecektir. Bankanın, kendisinin güvenini kazanmış ihtiyaç sahibi bir çiftçiye kendi sermayesinden peşin kaynak sağlayarak, vadesinde teslim almak üzere ondan mahsul satın alması ve bunu piyasada satması seleme örnek olarak gösterilebilir.

Selem Finansmanının Aşamaları

- Katılım bankası ile müşteri arasında anlaşma sağlanır.
- Katılım bankası satıcıya mal üretim siparişini verir.
- Katılım bankası mal bedelinin tamamını satıcıya peşin öder ve malın mülkiyeti katılım bankasına geçer.
- Mal üretildikten sonra katılım bankası üretilen malın müşteriye teslim edilmesini sağlar.

Selemde banka ile satıcı arasında yapılan sözleşme sırasında malın cinsinin, ne-

vinin, özelliklerinin, miktarının, fiyatının, teslim yerinin ve teslim tarihinin belirtilmesi zorunludur. Yapılan anlaşmada belirlenen şartlara uygun olarak yapılan selem ile gelecek bir tarihte üretilecek olan mallar satılmış ve gereksinim duyulan para böylelikle elde edilmiş olur. Müşteri de bu sayede gelecek tarihte gereksinim duyacağı malı şimdiden almış ve taraflar faize girmeden ihtiyaçlarını karşılamış olurlar. Selem işlemini daha ayrıntılı bir şekilde anlayabilmek ve pratikte kolayca uygulayabilmek adına temel özelliklerini ve şartlarını incelemekte yarar vardır.

Selem İşleminin Temel Özellikleri ve Şartları

• Malın bedelinin satıcıya sözleşme anında peşin olarak ödenmesi sayesinden malın alıcısı bu malın bedelini ödemek için başka bir kişi ya da kurumla borç ilişkisine girmediğini göstermiş olur. Bu durum, borcun borçla kapatılmaması açısından önem arz eder. Selem, malın satıcısına da o malı elde edebilmesi için baştan likidite temin etmesini sağlar.

• Selem işlemi ancak kalite ve miktar bakımından kesin olarak ifade edebilen standart mallar için söz konusu olabilir. Tarifi ve değeri kuşku uyandıracak ürünler, örneğin değerli taşlar bu işleme tabi tutulmaz. Çünkü her bir taşın değeri, ölçüsü ve ağırlığı farklılık göstermektedir.

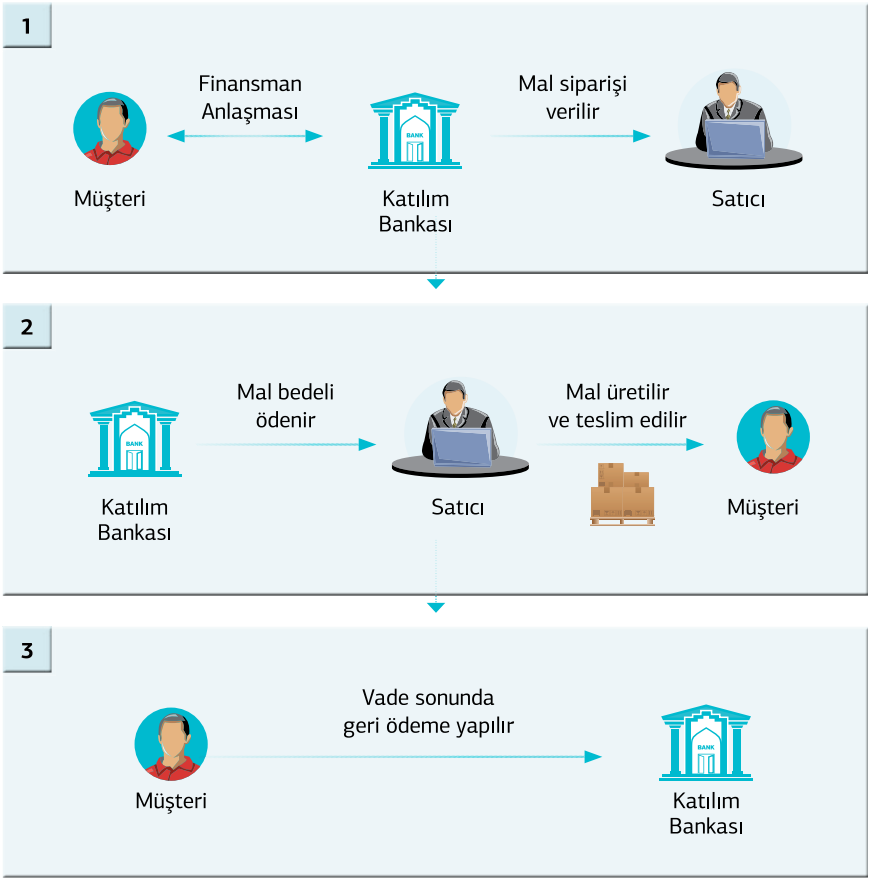
• Özellikleri belirli mal olmalıdır, belirli bir çiftliğin ya da ağacın ürünü gibi varlıklar selem sözleşmesine konu teşkil etmez. Çünkü teslim öncesi o ürün ya da alanın zarar görmesi ya da tahrip olması mümkündür. Ortaya çıkan bu durum, teslimi belirsiz bir noktaya getirir. Bu kural, teslimi belirsiz hale gelecek tüm ticari sözleşmeler için uygulanmaktadır.
• Gelecek zamanda belirsizlik nedeniyle anlaşmazlık çıkmasını önleme amacıyla, işleme konu olan malın nitelikleri sözleşmede mümkün olduğunca ayrıntılı biçimde anlatılmalıdır.
• Aynı sebepler çerçevesinde miktar konusu da net bir şekilde ifade edilmelidir.
• Teslim yeri ve tarihi açık olarak yazıya geçilmelidir.
• Karşılıklı olarak teslim edilecek iki tür mal için selem modeli uygulanamaz. Böyle bir hal söz konusu olduğunda her iki ürün aynı anda karşılıklı olarak teslim edilmelidir.

İSTİSNA (ESER SÖZLEŞMESİ)

İstisna (ıstısnâ) üreticinin özellikleri müşteri tarafından belirlenmiş bir ürünü saptanmış fiyata imal etmesini taahhüt ettiği sözleşme türüdür. Selem ile karşılaştırdığımızda ortaya çıkan fark ise istisna akdinde malın ve bedelin gelecek zaman dilimi içerisinde ödenmesinin mümkün olması ve malın standart, fabrikasyon olmamasıdır. Selemde bedelin tamamı işin başında ödenmekte, mal ise ileri bir tarihte alınmaktadır. Örneklendirecek olursak; çanta, masa, sandalye, dolap, bina vb. şeyler üretip teslim etmek üzere peşin ya da veresiye bedelle anlaşma yapmak istisna akdi olup geçerli sayılmaktadır. İstisna yöntemi daha çok inşaat-yapı sektöründe ve ticaret finansmanı alanlarında tercih edilmektedir. Çünkü istisnada mal, selemdeki gibi standart değildir.

Paralel istisna sözleşmesi, katılım bankalarının devrede olduğu istisna sözleşmelerinde ikinci bir sözleşme türü olarak devreye girer. Birinci sözleşme banka ile müşterisi arasında, ikinci sözleşme ise banka ile üretici arasında gerçekleştirilir. Bu süreçte banka, temin etme sorumluluğunu üstlendiği malı, başka bir alt yükleniciye yaptırmak/temin ettirmek üzere üçüncü bir şahısla (malın üreticisi) sözleşme imzalar. Bu sözleşmeye dayanarak, edinmiş olduğu malı müşterisine satar.

Katılım bankasının üreticiyle yaptığı istisna akdi, müşteriyle yaptığı paralel istisna sözleşmesinden bağımsız bir akit olmak zorundadır. Burada akitlerin bağımsızlığından kastedilen şudur: Üretici katılım bankasına karşı olan mal üretme sorumluluğunu yerine getirmese bile katılım bankası kendi müşterisine karşı bu malı üretip temin etmekle mükelleftir. Dolayısıyla banka, müşterisine "Üretici bana karşı sorumluluğunu yerine getirmediği için ben de sana karşı olan sorumluluğumu yerine getiremiyorum" diyemez.

İstisna Finansmanının Aşamaları

- Katılım bankası ile müşteri arasında anlaşma sağlanır.
- Katılım bankası satıcıya mal üretim siparişini verir.
- Katılım bankası mal bedelini satıcıya öder.
- Mal üretildikten sonra katılım bankası üretilen malın müşteriye teslim edilmesini sağlar.
- Müşteri bu işlemden kaynaklanan borcunu vade sonunda geri öder.

KREDİ KARTI SİSTEMİ

Kredi Kartlarının Sunduğu Avantajlar

Ekonomiye, tüketicilere ve üye işyerlerine sunduğu avantajlardan dolayı kredi kartlarının kullanımı her geçen gün daha da yaygınlaşmaktadır. Ekonomi açısından bakıldığında; nakit dolaşım ihtiyacı azalmakta, ekonominin kayıt altına alınması kolaylaşmakta ve kayıt dışı işlemler önlenmektedir. Tüketici açısından bakıldığında ise tüketicinin nakit para taşımaksızın alışveriş yapabildiği ve birçok kartın sunduğu taksitli alışveriş imkânı ile yüksek tutarlı ürün ve hizmetleri bugün alıp, hemen kullanıp vadeli ödeme yaparak yaşam standardını yükselttiği görülmektedir. Böylece müşteri sayıları artan, iş hacimleri genişleyen üye işyerleri de sattıkları mal ya da sundukları hizmetler karşılığında çok kısa sürede nakit paraya kavuşmaktadırlar. Sağladığı bu avantajlardan dolayı kredi kartlarına yönelik talep yoğunlaşmakta, buna karşılık bankaların kredi kartlarına yönelik sunduğu hizmetler de artmakta ve çeşitlenmektedir.

Kredi Kartı Uygulamasındaki Taraflar ve İlişkileri

Nakit çekimler ve alım satımlar kredi kartıyla yapıldığı zaman bu işlemler sırasında taraf olan herkes arasında hukuki ilişkiler doğmaktadır. Bu tip bir işlemdeki taraflar şunlardır: Kart hamilinin bankası, işyerinin üye olduğu banka, BKM (Bankalararası Kart Merkezi), uluslararası kredi kartı kuruluşu, kart hamili ve üye işyeri. Bir banka kredi kartı çıkarmaya karar verdiği zaman öncelikle uluslararası kredi kartı kuruluşu (Visa, MasterCard vb.) ile "lisans sözleşmesi" imzalar. Uluslararası kredi kuruluşu bu sözleşme kapsamında bankaya vermiş olduğu kredi kartı lisansı, yurt dışı takas işlemleri ve kart sisteminin kullanım sürecinde yapılan hiz-

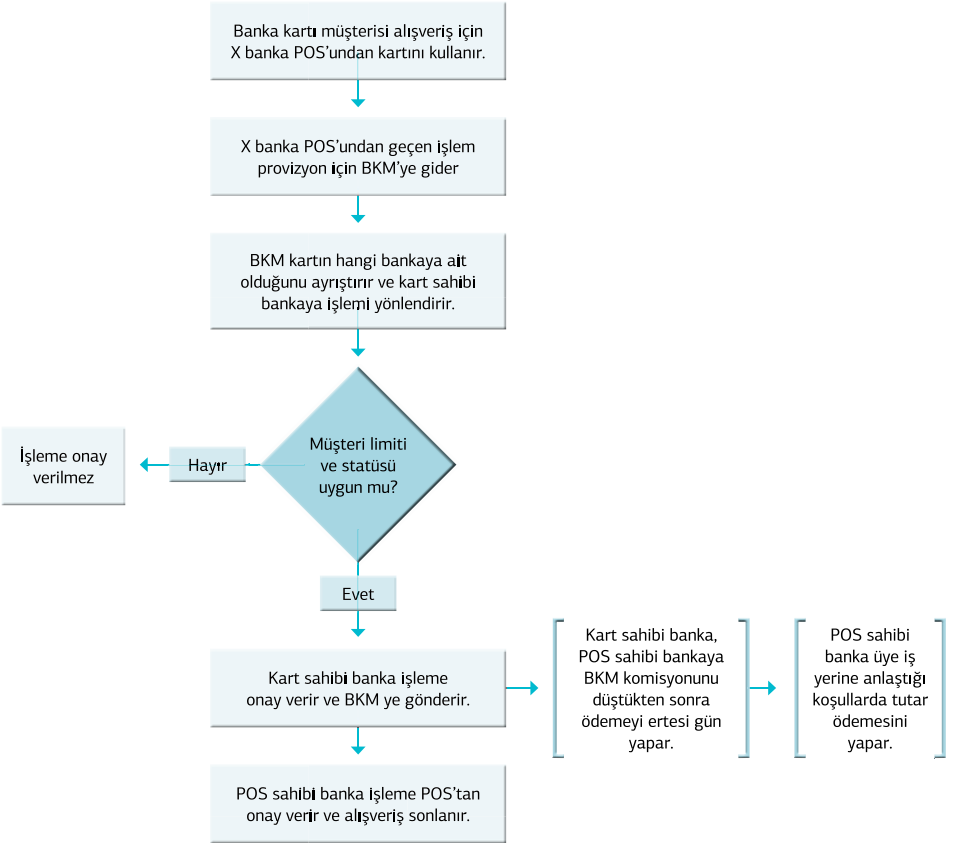
metler karşılığında bankadan komisyon ve belli miktarda bir ücret alır. Bu komisyon ve ücret, üyelik ve hizmet karşılığı kabul edilmekte ve meşru bulunmaktadır.

İslam hukuku açısından değerlendirildiğinde kredi kartı sisteminin en önemli noktalarından biri, kredi kartı çıkaran banka ile kart hamili arasında imzalanan sözleşmedir. Çünkü bu sözleşmedeki şart ve maddelere göre kart hamili ile banka arasındaki ilişkinin fıkhi hükmünde değişiklik meydana gelmektedir. Bu sözleşme sonucunda kart sahibi kendisine teslim edilen kredi kartıyla nakit paraya ihtiyaç duymaksızın alışveriş yapabilmektedir. Sözleşmedeki maddelere göre kart hamili zamanı geldiğinde borcunu bankaya yatıracaktır. Banka da kart hamilinin yaptığı alışverişlerin karşılığını kartı kabul eden üye işyerine doğrudan ya da dolaylı olarak ödeyecektir.

Kredi kartıyla satış yapan işyerleri ve bankalar arasında da hukuki ilişkiler oluşmaktadır. Çünkü bankalar kredi kartıyla alışveriş için işyerlerine çeşitli hizmetler sunmakta ve bu hizmetleri karşılığında da işyerlerinden yapılan alışveriş başına komisyon almaktadırlar. Bu hizmetler; işyerlerinin kredi kartıyla alışveriş yapabilmelerini sağlamak için POS cihazı bağlamak, işyerlerinin alacaklarını tahsil edip işyerlerinin hesaplarına kaydetmek ve işyerlerinin yaptıkları satımların bedellerini ödemeyi taahhüt etmektir.

Kredi Kartları Çalışma Sistemi

Yurtiçi kredi kartı işlemlerinde banka kartı müşterisi, işyerinde bulunan bankanın POS'undan kartını kullanarak ödeme işlemlerini başlatır. POS'tan geçen işlem provizyon için Bankalararası Kart Merkezi'ne (BKM) gider. BKM kartın hangi bankaya ait olduğunu ayrıştırdıktan sonra işlemi kart sahibi bankaya yönlendirir. Bu aşamada müşterinin limitinin ve statüsünün uygunluğu kontrol edilir, eğer uygunsa kart sahibi banka işleme onay verir ve BKM'ye gönderir. Ardından POS sahibi banka işleme POS'tan onay verir ve alışveriş sonlanır. Kart sahibi banka, POS sahibi bankaya BKM komisyonunu düştükten sonra ödemeyi ertesi gün yapar. Bütün bu işlemlerin ardından da POS sahibi banka üye iş yerine anlaştığı koşullarda tutar ödemesini yapar.

Yurtdışı kredi kartı işlemlerinde ise durum biraz daha farklıdır çünkü bu sefer çalışmaya kart kuruluşları da girmektedir. Farklılık noktalarından birincisi, banka POS'undan geçen işlemin yurtiçi işlemlerinde provizyon için doğrudan BKM'ye giderken yurtdışı işlemlerinde BKM'den önce Visa, MasterCard gibi uluslararası kart kuruluşlarına gitmesidir. Bir diğer farklı nokta da BKM'nin kart sahibi bankanın işlem onayını POS sahibi bankaya göndermeden önce yurtdışı işlemlerinde uluslararası kart kuruluşuna göndermesidir.

Kredi Kartlarında Taksit Sistemi

Bir mağazada taksit yapabilmek için öncelikle mağaza ile bankanın, komisyon/vade farkı oranlarında anlaşması ve mağazaya POS konulması gerekmektedir. POS konulduktan sonra müşteriler yaptıkları alışverişlerde sadece POS sahibi bankanın kartı ile o iş yerinde taksit yapabilirler. Çünkü işlemlerde taksiti yapan kart değil POS'tur.

Geleneksel Bankaların Kredi Kartlarından Kâr Elde Etme Yöntemleri

Bankaların kredi kartlarından kâr elde etmesinde birçok farklı yöntem vardır. Bunlardan ilki taksitli işlemler için alınan vade farkları ve komisyonlardır. Yani satışta taksit olduğu zaman ödenen ücret peşin fiyatına göre daha fazladır ve ara-

daki fark bankanın kârı olur. Eğer müşteri taksitini zamanında ödemezse temerrüt faizi işler ve borcu daha da artar. Aradaki fark da bankaya kâr olarak yansır. Fakat pratikte sıkça görülen durum, borçlunun borcunun bir kısmını ödeyip bir kısmını ödeyememesidir. Bu durumda bankalar borçlu müşterilerine asgari ödeme sistemi ile kredilendirme faiz seçenekleri sunmaktadırlar. Bu da banka için kâr elde etmenin bir başka yoludur. Asgari ödeme sistemi kart borcunun %20'si ödendikten sonra kalan kısmının makul bir faiz oranıyla kredilendirilmesidir fakat bu bir taksitlendirme değildir. Asgari ödeme siteminde müşteri ekstre borcunun en az %20'sini öder, kalan kısım ise günlük olarak kredilendirme faiz oranıyla kredilendirilir. Müşterinin görünen faydası kartını kullanmaya devam edebilmesidir. Bankanın kârı ise ucuz maliyetli parayı kredi verme oranlarının çok üzerinde bir faizle ve hiçbir pazarlama maliyetine katlanmadan kullandırmaktır.

İslâm Hukukçularının Kredi Kartına Bakışları

İslam hukukçuları ATM kartı, mağaza kartı ve alışveriş kartı kullanımının uygun olduğu konusunda fikir birliği halindedirler fakat kredi kartı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Kredi kartıyla mal ve hizmet alımı işlemlerinin, dolayısıyla banka, hamil ve üye işyeri arasındaki ilişkinin fıkhi boyutu bu farklı

görüşlerin oluşmasının dayandığı noktadır. Banka, hamil ve üye işyeri arasındaki ilişkiyi fıkıhçılardan bazıları kefalet bazıları da havale kapsamında incelemektedirler. Kredi kartı uygulamasını kefalet olarak kabul edenler bu ilişkiyi şu şekilde yorumlamıştır: "Kartın kullanımı sonucu hamilin zimmetinde oluşacak bütün borçlara bankanın kefil olduğu peşinen kabul edilmelidir. Hamil, alışveriş esnasında kartı ibraz ettiğinde, karşı taraf da bu işlem sonucunda oluşacak borcun, bankanın garantisinde olduğuna inanarak mal veya hizmeti satar. Hamilin, bankanın kefil olduğunun ispatı niteliğindeki kartı ibraz ederek satıcıya karşı borçtan beri olması, diğer bir ifadeyle satıcının kart hamiline dönüş hakkının bulunmaması hususuna gelince, kefalette borç satıcının zimmetinden kefilin zimmetine intikal edecektir." Bu görüşteki İslam hukukçularına göre böyle bir ilişkide uygun olmayan bir durum bulunmamaktadır.

Taraflar arasındaki üçlü ilişkiyi havale kabul edenlere göreyse, banka kart hamiline "Bu kartı al, bedelini peşin ödemeksizin alışveriş yap, iş yerini bana havale et, borcunu ben öderim" derken işyerine de "Kart hamiline satış yap, bedelini ben öderim" demektedir. Hamil alışveriş yaptığında iş yerine "Alacağını tahsil etmek üzere seni bu kartı veren bankaya havale ettim" der ve böylece üç tarafın rızasıyla havale tamamlanmış olur. Ayrıca havalede alacaklının karşısında tek muhatap varken kefalette alacaklı dilerse satıcıdan da talepte bulunabileceğinden iki muhatap söz konusudur. Kredi kartı uygulamasında ise, işyerinin tek muhatabı vardır ki o da bankadır. Dolayısıyla bu durum, üçlü ilişkinin, havale olduğunu göstermektedir.

Bir kısım İslam hukukçusu da yapılan işlemi kefalet ve havalenin birlikte gerçekleştiği bir olay olarak kabul etmektedir. Bu görüşe göre iki işlem farklı olarak değerlendirilmiştir. Banka ve hamil arasındaki kefalet sözleşmesi, bu sözleşmeye dayanarak hamilin kartla alışveriş yapmasını ve sonucunda doğan borcu bankaya havale etmesini içerir. Bankanın üye işyerinden aldığı komisyonun, bu görüşe sahip olanları bu şekilde düşünmeye yönlendirdiği söylenebilir.

Murabaha Kartı Önerisi

Murabaha kartı önerisi kredi kartına alternatif kartlar arasında en fazla desteklenen öneridir. Murabaha kartının hukuki ve teknik özellikler bakımından faizli kredi kartı ile çok yakın benzerliklere sahip olması ve banka ile müşterinin kredi kartından bekledikleri amaçla örtüşmesi, bu kartın rağbet görmesinin en önemli sebebidir. Murabaha kartı fikri, temelde çifte vekâlet ve murabahalı satış yönteminin bir araya getirilerek kredi kartı sistemine uygulanmasına dayanır. Bu teklifi sunanlar banka ile kart hamili arasındaki ilişkinin çifte vekâlet olduğunu savunmaktadır. Banka, kart hamilini mal ve hizmeti banka adına, bankanın vekili sıfatıyla satın alıp kendisine satmaya vekil kılar. Hamilin bankanın vekili sıfatıyla mal ve hizmeti almış olması için satıcıya murabaha kartını ibraz etmesi ve kartın

POS cihazından geçirilmesi yeterlidir. POS cihazından çıkan satış belgesindeki tutarıyla bedel, bankanın hesabına işlenir. Hamilin tercih ettiği taksit sayısına göre önceden belirlenen murabaha kârı banka tarafından bu miktara eklenir ve hamilin hesabına kaydedilir. Sözleşmede belirlenen ödeme günlerinde hamil ödenmesi gereken asgari tutarı öder, bakiyeyi daha fazla miktarla belirlenen taksitler doğrultusunda öder. Bu şekilde kart hamili taksitli kredi kartı imkânından yararlanmış olurken banka da üye işyerinden aldığı komisyona ilaveten kart hamilinden de bir gelir elde etmiş olur.

SUKUK

Sermaye Piyasasında Kullanılan Ürünler

Finansal sertifikanın Arapça adı olan sukuk (Ar. sukûk; İng. suquq), sertifika, vesika, enstrüman anlamlarına gelen sakk kelimesinin çoğuludur. Genel manada para piyasalarında bono ve tahviller senet kelimesiyle ifade edilirken İslami finansman sisteminde yeni ortaya çıkmış bonolar sukuk adıyla ifade edilir. Sukuk ihraç işlemleri özel aracı kuruluş, İngilizce karşılığıyla Special Purpose Vehicle (SPV) denilen özel aracı şirketlerle yapılır. Bu şirketler sukuk alıcıları ile satıcıla-

Bono ve Sukuk Arasındaki Farklar

	SUKUK	BONO
Özü	Borç değildir. Belirli varlık/proje/hizmetlerde yatırımcıların bölünmez hisselerini ve haklarını temsil eder.	İhraç edenin borcudur.
Dayanak varlık	Minimum %51 maddi varlıklara dayanır.	Gerekli değildir.
Haklar	Proje, dayanak varlık veya bir hizmet üzerinde yatırımcıya mülkiyet hakkı tesis eder.	Genelde dayanak varlık olmadığı için teminata bağlanmamıştır. Alacaklılar alacaklarını doğrudan borçludan talep ederler.
Teminat	Yapılandırılmış ek teminatların yanı sıra temel varlıklarda veya projelerde sahiplik hakları ile teminatlandırılmıştır.	Genellikle teminatsız senetlerdir.
Anapara ve gelir	İhraç eden tarafından garanti edilmez.	İhraç eden tarafından garanti edilir.
Amaç	Faizsiz bankacılık prensiplerine uygun amaçlar dâhilinde ihraç edilirler.	Herhangi bir amaç için ihraç edilebilirler.
Sertifika sahiplerinin sorumluluğu	Sertifika sahipleri temel varlıkların/projelerin performansından payları oranında etkilenirler.	Bono sahipleri dayanak varlık söz konusu olmadığı için dayanak varlığın performansından değil borçlunun finansal durumundan etkilenirler.

rı arasındaki eşgüdümü sağlarlar. Varlığa dayalı menkul değerler de, gelir ortaklığı senetleri de kısmen sukuk sistemine benzemektedir. Fakat onlarda mülkiyet ve işletme ile borç senedi alanların ilgisi yoktur. Onlar sadece senedin gelirlerine sahiptirler. Ayrıca gelir ortaklığı senetlerinde mevcut olan ve devletçe verilen enflasyonun üzerinde gelir sağlama taahhüdü, sukukta yoktur. Sonuç olarak, sukuk sisteminde varlıkların mülkiyeti kamuda kalmakta, kira sertifikası sahibi yurtiçi ve yurtdışı yatırımcılar, faiz niteliğinde olmayan bir gelire sahip olmaktadırlar.

Sukuk çoğu zaman bonoyla karıştırılabilmektedir. İkisi de yapılandırılmış finansmana aracı olmalarına rağmen aralarında birçok farklı yön de vardır. Her şeyden önce bono, ihraç edenin faiz ödemeyi kabul ettiği ve belirtilen vadede bono sahibine anapara ödemesini taahhüt ettiği bir borç sertifikasıdır. Sukuk ise bir borç enstrümanı değildir; temelinde mutlaka bir dayanak varlık bulunmaktadır. Sertifika sahibine dayanak varlıktan doğan gelirden istifade etme hakkı tanınır. Gelir, faizsiz bankacılık prensiplerine uygun olan varlıklardan elde edilir (örneğin gayrimenkulün kiralanması). Sukukta yatırımcılar bir yatırım projesine katılarak risk üstlenirler. İkisinin birbirine benzer ortak yönleri ise sukukun da bono gibi fiyatlanması, kote edilmesi ve derecelendirme notu almasıdır.

Mudarebe Sukuku (Ortaklığa Dayalı Kira Sertifikası)

Yatırımcının rabbülmal/sermayedar sıfatıyla sermayeyi tedarik ettiği, ihraç edenin ise mudarib sıfatıyla bilgi ve tecrübelerine dayanarak söz konusu sermayeyi yatırımlarda değerlendirdiği ve getirinin önceden belirlenen paylaşım oranı üzerinden dağıtıldığı bir sukuk yapısıdır. Yatırımcının koyduğu sermayenin geri ödenmesi garanti edilmemektedir. Risk sermayesi yöntemiyle kullanılan ve büyük projelerin gerçekleşmesi adına onlara finansman bulabilme amacıyla oluşturulmuş bir modeldir. İşleme aracılık eden özel aracı kuruluş, tasarruf sahibi yatırımcılarına satmış olduğu sukuk ile onları projeye hissedar eder.

Müşareke Sukuku (Ortaklığa Dayalı Kira Sertifikası)

Yapı olarak mudarebe sukukuna benzemekte olup, ihraç edenin de sermaye katkısı sağladığı bir ortaklıktır. Yatırımdan elde edilen kâr önceden belirlenmiş oranlar dâhilinde dağıtılır, zarar ise yatırılan sermayeyle orantılı olarak paylaşılır. Yatırımla ilgili olan bu sukuk türü, sukuk sertifikaları yatırımında hisse payını temsil etmektedir. Yatırımlar çeşitlilik göstermektedir. Şöyle ki; yeni bir projenin oluşturulma hâli söz konusu olabildiği gibi mevcut projenin yenilenmesi ve incelenmesi, eksikliklerinin giderilmesi ve daha geniş bir alana yayılabilmesi de hedeflenmiş olabilir.

Murabaha Sukuku (Alım Satıma Dayalı Kira Sertifikası)

Bu yöntem dâhilinde banka limit ayırmış olduğu müşterilerini sektörel olarak bölümlere ayırır ve her sektöre ihtiyacı doğrultusunda ne kadar kaynak sunulabileceğini araştırır. Daha sonraki aşamada ise bu amaçla kurulmuş olan özel aracı şirket (SPV) ile iletişime geçer ve ne kadar kaynağa ihtiyaç duyulduğunu özel aracı şirkete iletir. Banka, kredi müşteri grubu, SPV, mal satıcıları ve sukuk hissedar-

ları olmak üzere beş taraf, bu yöntem içerisinde yer almaktadır. Kâr payı ödemeleri, topluca yapılacağı gibi ayrıca taksitler halinde de ödenebilmektedir.

Selem Sukuku (Eser Sözleşmesine Dayalı Kira Sertifikası)

Özel aracı şirket tarafından ihraç edilen sukuk ile tasarruf sahiplerinden fon sağlanır. Alınan fonlar belli bir malın ileriki bir tarihte teslim alınacağı sözleşmesi kapsamında SPV'ye ödenir. Sözleşmede belirtilen miktardaki emtiayı SPV, teslim etme zamanında daha yüksek bir fiyattan satabilir. Alış ile satış fiyatı arasındaki tutar farkı kârdır ve geri ödeme safhasında sukuk yatırımcılarına dağıtılır.

İstisna Sukuku (Eser Sözleşmesine Dayalı Kira Sertifikası)

Bu sukuk türü, inşaat ve taahhüt projelerinin gerçekleştirilmesinde yüklenici firmaya finansman sağlanmasında kullanılmaktadır. Konut, köprü, baraj ve diğer büyük projeler için kullanılan bu finansman modeli likidite için çok önemli bir yer tutmaktadır. Müşteri sahip olduğu projesini hayata geçirmek için kaynak gereksinimi duyar ve bunu karşılamak için bankaya başvurur. Banka da sunulan projeyi taşeron olarak adlandırılan ve bu işi profesyonellikle yapan kişilere aktarır. Projeyi yapacak olan kişiler ile banka arasında satış sözleşmesi özelliğini taşıyan ve belirli bir tarihte teslim şartını içeren bir sözleşme imzalanır.

İcare Sukuku (Sahipliğe Dayalı Kira Sertifikası)

Bu sukuk yapısında sıklıkla kullanılan yöntem devret-geri kiraladır ("sale and lease-back"). Kaynak kuruluş sahip olduğu kiralamaya konu varlıkları ihraç eden özel aracı şirkete devreder ve sonra geri kiralar. İhraç edilen sukukun getirisi, yatırımcılara kira ödemesi şeklinde gerçekleştirilir. Türkiye'deki Kira Sertifikaları Tebliği bu yapıyı düzenlemektedir. Dünyada en yaygın olarak kullanılan sukuk çeşidi, icare sukukudur. Çünkü icare sukukunun özellikleri onu diğer sukuk çeşitlerine göre oldukça cazip kılmaktadır. En başta varlıklar üzerinde sağladığı tam denetim sebebiyle tercih sebebi olmaktadır. Varlık sahibi kişiye genellikle gayrimenkulün kira gelirini veya kullanım hakkını vermektedir. Sukuk sertifikasında yer alacak varlığın öncelikle gerçek ve tanımlanmış olması gerekmekte ve sertifikanın sahip olduğu özelliğe göre kurumun elinde bulunan varlığın kira geliri veya faydalanma hakkı sukuk sahibine geçmektedir.

İcare Sukukunun Özellikleri

- Sabit getiriye imkan veren bir sukuk çeşididir.
- Yapı, varlığın devredilmesine ve geri kiralanmasına dayanmaktadır.
- İcare sukuku sertifikaları, kiralanan varlıklar üzerinde bölünemez ve eşit değerli mülkiyet hakkını temsil ederler.
- İkincil piyasada işlem görmeye uygun enstrümanlardır.
- Kira bedeli sabit veya belli bir endekse bağlı (değişken)olarak belirlenebilir.

Vekâlet Sukuku (Yönetim Sözleşmesine Dayalı Kira Sertifikası)

Vekalet Sözleşmesine dayalı katılım bankalarının kullandıkları vekâlet ürününden gelmektedir ve İslami finansın yaygın olduğu piyasalarda vekâlet (wakala) sukuk olarak adlandırılmaktadır (ingilizcede wakala olarak adlandırılmıştır). Ülkemizde bu sukuk türü yönetim sözleşmesine dayalı kira sertifikası olarak mevzuatımızda yerini almıştır. Vekâlet sukuk kaynak kuruluş tarafından yönetilmesi kolay olabilen ve elinin altında bulunan varlıklar üzerine ihraç edebilecek sukuk yapılardır. Varlık kiralama şirketi,yatırımcılardan topladığı fonları "Vekil'e" yönetmesi amacıyla belli bir oran üzerinden verir. Vekil, varlık kiralama şirketinden aldığı (SPV) nakitlere istinaden bir varlık havuzu oluşturur. Varlık havuzuna konulan varlıklardan elde edilen getirinin bir kısmı, sukukun ihraç edilmeden önce prensipte anlaşılan oran ve vade tarihinde VKŞ üzerinden yatırımcılara ödenir. Vekil oluşturduğu varlık havuzundan fazla kâr elde ederse, fazla kazanç kendisinde kalır, prensipte anlaştığı orandan daha düşük getiri elde ederse, elde edilen bu getiri yatırımcıya verilir. Yatırımcı anlaşma gereği bu getiriyi kabul etmek durumundadır. Ülkemizde bazı katılım bankaları varlığa dayanmadan bu yönteme dayalı sukuk ihracı ile fon toplayabilmektedirler.

HİSSE SENEDİ

Hisse Senedi; anonim ortaklıklarca ihraç edilen ve anonim ortaklık sermaye payını temsil eden kıymetli evrak niteliğinde senetlerdir. Bir anonim şirketin Hisse Senedi'ne sahip olmak, şirkete ortak olmayı ifade eder. Hisse Senedi alım satımında güvenli ve doğru bilgi akışı esastır.

Hisse Senedi'ne Yatırım

• **Kısa/Uzun Vadeli Yatırım İmkânı:** Hisse Senedi, sahibine hem kısa hem uzun vadede yüksek getiri elde etme fırsatı sağlar. Hisse Senetleri, kısa vadeli getiri fırsatının yanı sıra uzun vadede istikrarlı, düzenli ve diğer yatırım araçlarına göre daha yüksek getiri potansiyeline sahiptir. Hisse Senedi alım satımında, hisselerin değer kaybetmesi halinde zarar etme riski de bulunmaktadır.

• **Kâr payı (temettü):** Hisse Senedi, sahibine şirketin yıllık net kârından pay alma hakkı verir. Şirket genel kurulunda kâr dağıtım kararı alınması durumunda Hisse Senedi sahiplerine temettü ödemesi yapılır.

• **Sermaye kazancı:** Kısa ve uzun vadedeki fiyat değişiklikleri değerlendirilerek, Hisse Senedi alım satımından elde edilen gelirdir. Yerli ve yabancı tüm yatırımcıların Hisse Senedi alım satımından elde ettiği gelirlerden vergi alınmamaktadır. Hisse Senedi alım satımında, Hisse Senetlerinin değer kaybetmesi halinde zarar etme riski de bulunur.

• **Vergi avantajı:** Hisse Senedi alım satımından elde edilen gelire uygulanan stopaj menkul kıymet yatırım ortaklıklarında yüzde 10, diğer Hisse Senetlerinde hariç oranı yüzde 0'dır.

Hisse Senetlerinin Katılım Bankacılığı Prensiplerine Uygunluğu

Katılım bankacılığında hisse senetleri seçimi "Katılım Bankacılığı" prensipleri doğrultusunda oluşturulmuş Katılım Endeksi Kuralları esas alınarak yapılır. Buna göre endekste faaliyet alanı;

- Faize dayalı finans, ticaret, hizmet ve aracılık (bankacılık, sigorta, finansal kiralama, faktoring ve diğer faize dayalı faaliyet alanları),
- Alkollü içecek, kumar, şans oyunu,
- Domuz eti ve benzer gıda,
- Basın, yayın, reklam, turizm ve eğlence,
- Tütün mamulleri ve silah,
- Vadeli altın, gümüş ve döviz ticareti olmayan şirketler bulunur. Buna ek olarak, endekse girecek şirketler bazı finansal oranları da sağlamak zorundadır.

Şirketlerin;

- Toplam faizli kredilerinin piyasa değerine oranı yüzde 30'dan,
- Faiz getirili nakit ve menkul kıymetlerinin piyasa değerine oranı yüzde 30'dan,
- Yukarıda bahsedilen faaliyet alanlarından elde ettiği gelirlerinin toplam gelirlerine oranının da yüzde 5'ten az olması gerekir.
- Katılım Bankaları tarafından, Borsa İstanbul'da (BIST) işlem gören Hisse Senetlerinin Katılım Endeksi kriterlerine uyup uymadığının kontrolü şirketlerin 6 aylık ve 12 aylık bilanço dönemlerine göre yılda 2 kez yapılır.
- Yapılan bu inceleme neticesinde 2 dönem üst üste katılım endeksi kriterlerine uymayan Hisse Senetlerinin sadece satışına izin verilmezken, Katılım Endeksi kriterlerine uyum sağlayana kadar bu tür Hisse Senetlerinden alış yapılamamaktadır.

Katılım Endeksi

Katılım Bankacılığı prensiplerine uygun olarak BIST'te işlem gören hisse senetlerinden oluşan borsa endeksleridir. Katılım Endeksi, hesaplaması ve veri dağıtımı BIST tarafından gerçekleştirilen bir endekstir. Endeks Sponsorları tüm Katılım Bankaları'dır. Katılım Bankaları asgari standartları belirlemiş ve hazırlanmasında destek vermişlerdir.

Katılım Endeksi Türleri

- **Katılım 30 Endeksi:** 30 hisse senedinden oluşur. 3 ayda bir mali tablo dönemlerinde güncellenir.
- **Katılım 50 Endeksi:** 50 hisse senedinden oluşur. Katılım 30 Endeksi ile aynı özelliklere sahiptir. 3 ayda bir mali tablo dönemlerinde güncellenir.
- **Katılım Model Portföy Endeksi:** Katılım Model Portföy Endeksi 13 hisse senedinden oluşur. 2 haftada bir güncellenir. BIST Ulusal Pazar'da ve KÜP'te işlem gören GYO ve GSYO dahil A ve B Grubu hisse senetlerinden oluşur. Endeks olu-

şumunda hisselerin temel oranları da (F/K, FD/FAVÖK, PD/DD) kullanılarak aktif bir yönetim uygulanır.

YATIRIM FONLARI

Yatırım Fonları bir havuzda toplanan birikimlerin profesyonel fon yöneticisi tarafından riskin hisse senedi, kira sertifikası gibi çeşitli sermaye piyasası araçlarına dengeli bir şekilde dağıtılması suretiyle yatırımla değerlendirilmesi işlemidir. Fona katılan katılımcı, katılım miktarı kadar getiriden istifade eder.

Genel Özellikler

• Yatırım Fonu; yatırımcıların birikimlerinin pay (hisse) senedi, kira sertifikası vb. sermaye piyasası araçlarında değerlendirilmek üzere bir havuz içerisinde toplanması ve profesyonel yöneticiler tarafından yönetilmesi esasına dayalı kolektif bir yatırım aracıdır.
• Tasarruf sahibiyseniz, Yatırım Fonu'na dâhil olarak uzmanlık gerektiren menkul kıymet yatırımlarından profesyonel fon yöneticisi aracılığıyla istifade edebilirsiniz.
• Yatırım fonlarının değerlendirilmesinde farklı sermaye piyasası araçları kullanılmaktadır. Bu vesileyle piyasa riski dağıtılır ve güvenli bir yatırım yapılır.
• Yatırım Fonu, kolaylıkla nakde çevrilebilir bir yatırım aracıdır. Yatırım Fonlarının malvarlığı, kurucu ve yöneticinin mal varlığından ayrı olarak İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. (Takasbank) güvencesi altındadır.

4. BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ KATILIM BANKALARI

ALBARAKA TÜRK KATILIM BANKASI

Albaraka Türk Katılım Bankası, Türkiye'de faizsiz bankacılığa öncülük ederek 1984'te kuruldu ve 1985'te aktif olarak hizmet vermeye başladı. Ortadoğu'nun güçlü sermaye gruplarından olan Albaraka Bankacılık Grubu (ABG), İslam Kalkınma Bankası (IDB) ile Türk ekonomisine yarım yüzyıldan fazla hizmet veren yerli bir sanayi grubunun öncülüğünde kurulan bir katılım bankası olarak, Türkiye'deki faaliyetlerini 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na uygun olarak sürdürmekte. Bankanın 31.03.2016 tarihi itibariyle ortaklık yapısı; yabancı ortakların payı %66,00, yerli ortakların payı %9,16, halka açık olan pay ise %24,84 şeklinde. Bankanın toplam şube sayısı 2017 yılı Eylül sonu itibariyle 213, toplam çalışan sayısı ise 3 bin 814. Albaraka Türk, 2017/9.ay sonu itibarıyla 900 milyon TL düzeyinde ödenmiş sermayeye sahiptir. Banka'nın konsolide olmayan aktif toplamı 2017/9.ay sonu itibarıyla 33,8 milyar TL'ye ulaşmıştır. Albaraka Türk, 2017/9.ay sonu itibarıyla 2.3 milyar TL düzeyinde öz kaynak büyüklüğüne sahiptir.

Y.K. Başkanı	: Adnan Ahmed Yusuf Abdulmalek
Genel Müdür	: Melikşah UTKU
Telefon	: (0216) 666 01 01
Fax	: (0216) 666 16 0032.8
Web Adresi	: www.albarakaturk.com.tr
Teleks	: 27061 abrt tr - 26459 albt tr
EFT	: 203
Swift	: BTFH TR IS
Adres	: Saray Mah. Dr. Adnan Büyükdeniz Cad. No:6 Ümraniye / İstanbul

KUVEYT TÜRK KATILIM BANKASI

Kuveyt Türk'ün temelleri, Kuveyt merkezli Kuwait Finance House'un 1989 yılında Türkiye pazarına girmesiyle atıldı. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın 28 Şubat 1989 tarihli izniyle ve "Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş." unvanıyla, 31 Mart 1989 tarihinde Özel Finans Kurumu statüsünde faaliyete başlayan Banka, 1999 yılından itibaren diğer özel finans kurumlarıyla beraber 4389 sayılı Bankacılık Kanunu'na tabi olarak hizmet vermeye başlamış, 2006 yılında ise halen kullanmakta olduğu Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. (Kuveyt Türk) adını almıştır. Banka'nın hisselerinin %62,24'ü Kuveyt Finans Kurumu'na, %18,72'si Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne, %9'u Kuveyt Devlet Sosyal Güvenlik Kuruluşu'na, %9'u İslâm Kalkınma Bankası'na, geriye kalan %1,04'lük kısmı ise diğer gerçek ve tüzel kişilere aittir. Kuveyt Türk'ün en büyük ortağı konumunda olan Kuveyt Finans Kurumu (Kuwait Finance House - KFH), milyarlarca ABD dolarlık toplam fon büyüklüğü ve etkin uluslararası hizmet ağı sayesinde Banka'nın istikrarlı gelişiminin teminatı konumundadır. Bankanın toplam şube sayısı 2017 yılı Eylül sonu itibariyle 394, toplam çalışan sayısı ise 5 bin 757. Kuveyt Türk, 2017 yılı Eylül sonu itibariyle 2,8 milyar TL düzeyinde ödenmiş sermayeye sahiptir. Banka'nın konsolide olmayan aktif toplamı 2017 yılı Eylül sonu itibariyle 54,5 milyar TL'ye ulaşmıştır. Kuveyt Türk, 2017 yılı Eylül sonu itibariyle 4,5 milyar TL düzeyinde öz kaynak büyüklüğüne sahiptir.

Y.K. Başkanı	: Hamad Abdulmohsen Almarzouq
Genel Müdür	: Ufuk UYAN
Telefon	: (0212) 354 11 11
Fax	: (0212) 354 12 12
Web Adresi	: www.kuveytturk.com.tr
Teleks	: 39171- kuevtr
EFT	: 205
Swift	: KTEFTRISXXX
Adres	: Büyükdere Cad. No:129-1 Esentepe - Şişli / İstanbul

TÜRKİYE FİNANS KATILIM BANKASI

Türkiye Finans; %100 yerli sermayeli ilk özel finans kurumu olarak 1991 yılında kurulan Anadolu Finans ile 1985-2001 yılları arasında Faisal Finans Kurumu adıyla katılım bankacılığı hizmeti sunan Family Finans'ın 2005 yılında güçlerini birleştirmesiyle kurulmuştur. Birleşmeyi takiben yeni ve güçlü bir kurumsal kimliğe kavuşan banka, hedef kitlesi giderek genişleyen katılım bankacılığına yeni bir soluk getirmiştir. 2008 yılında, The National Commercial Bank (NCB) tarafından çoğunluk hissesi satın alınan Türkiye Finans Katılım Bankası, bu tarihten sonra değişim ve atılım dönemine girmiştir. 5 ülkede yatırımları bulunan, Suudi Arabistan'ın ilk ve en büyük bankası The National Commercial Bank'in (NCB) yüzde 67.03 hisse ile hâkim ortağı olduğu Türkiye Finans Katılım Bankası, katılım bankacılığı sektörünün öncü oyuncularındandır. Bankanın toplam şube sayısı 2017 yılı Eylül sonu itibariyle 287, toplam çalışan sayısı ise 3 bin 830.Türkiye Finans Katılım Bankası,2017 yılı Eylül sonu itibariyle 2,6 milyar TL düzeyinde ödenmiş sermayeye sahiptir. Banka'nın konsolide olmayan aktif toplamı 2017 yılı Eylül sonu itibariyle 37,3 milyar TL'ye ulaşmıştır. Türkiye Finans Katılım Bankası, 2017 yılı Eylül sonu itibariyle 3,9 milyar TL düzeyinde öz kaynak büyüklüğüne sahiptir.

Y.K. Başkanı : Saeed Mohammed A. Alghamdı
Genel Müdür : Wael Abdulaziz A. Raies
Telefon : (0216) 676 20 00
Fax : (0216) 676 29 05
Web Adresi : www.turkiyefinans.com.tr
Teleks : 0
EFT : 0206
Swift : AFKBTRIS
Adres : Saray Mahallesi Sokullu Cad. No:6 Ümraniye / İstanbul

VAKIF KATILIM BANKASI

Vakıf Katılım Bankası A.Ş. ülkemizdeki en genç katılım bankası durumunda. Banka tamamı T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü, Bayezid Han-ı Sani (II. Bayezid) Vakfı, Mahmut Han-ı Evvel Bin Mustafa Han (I.Mahmut) Vakfı, Mahmut Han-ı Sani Bin Abdulhamit Han-Evvel (II.Mahmut) Vakfı ve Murat Paşa Bin Abdusselam (Murat Paşa) Vakfı tarafından Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun 03.03.2015 tarih ve 29284 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, 27.02.2015 tarih 6205 sayılı kuruluş izniyle 25.06.2015 tarihinde bir anonim şirket olarak kurulmuş, 17.02.2016 tarihinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'ndan faaliyet izni almıştır. Bankanın toplam şube sayısı 2017 yılı Eylül sonu itibariyle 49, toplam çalışan sayısı ise 637. Vakıf Katılım Bankası, 2017 yılı Eylül sonu itibariyle 805 milyon TL düzeyinde ödenmiş sermayeye sahiptir. Banka'nın konsolide olmayan aktif toplamı 2017 yılı Eylül sonu itibariyle 962 milyon TL'ye ulaşmıştır. Vakıf Katılım Bankası, 2017 yılı Eylül sonu itibariyle 962 milyon TL düzeyinde öz kaynak büyüklüğüne sahiptir.

Y.K. Başkanı	: Öztürk Oran
Genel Müdür	: İkram Göktaş
Telefon	: (0212) 800 55 55
Fax	: (0212) 800 55 56
Web Adresi	: www.vakifkatilim.com.tr
Teleks	: 0
EFT	: 20
Swift	: VAKFTRISXXX
Adres	: Saray Mahallesi Dr. Adnan Büyükdeniz Cad. No:10 Ümraniye/İstanbul

ZİRAAT KATILIM BANKASI

Ziraat Katılım Bankası; tamamı T.C. Hazinesi tarafından ödenmiş 675 milyon TL sermayesi ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 15/10/ 2014 tarih ve 29146 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 10/10/2014 tarih ve 6046 sayılı izniyle kurulmuş, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 14/05/2015 tarih ve 29355 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 12/05/2015 tarih, 6302 sayılı kararı ile faaliyet izni almıştır. Bankanın toplam şube sayısı 2017 yılı Eylül sonu itibariyle 56, toplam çalışan sayısı ise 797. Ziraat Katılım Bankası, 2017 yılı Eylül sonu itibariyle 747 milyon TL düzeyinde ödenmiş sermayeye sahiptir. Banka'nın konsolide olmayan aktif toplamı 2017 yılı Eylül sonu itibariyle 12 milyar TL'yi aşmıştır. Ziraat Katılım Bankası, 2017 yılı Eylül sonu itibariyle 1.3 milyar TL düzeyinde öz kaynak büyüklüğüne sahiptir.

Y.K. Başkanı	: Hüseyin AYDIN
Genel Müdür	: Metin ÖZDEMİR
Telefon	: (0212) 404 11 00
Fax	: (0212) 404 10 81
Web Adresi	: www.ziraatkatilim.com.tr
Teleks	: 0
EFT	: 0209
Swift	: TCZBTR2AZKB
Adres	: Hobyar Mah. Şeyhulislam Hayri Efendi Cad. No:12/1 Bahçekapı - Fatih / İSTANBUL

5. BÖLÜM

2025 YILI STRATEJİ VE HEDEFLERİ

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB), Türkiye katılım bankacılığı stratejisini 2015 yılında belirledi. Türkiye Katılım Bankacılığı Strateji Belgesinde, yeni oyuncuların da sektöre dâhil olması ile sektörün aktif büyüklüğünün 2025 yılında toplam bankacılık sektörünün yüzde 15'ine ulaşması hedefleniyor. Katılım bankacılığı ile ilgili tüm paydaşlar ve uzmanlarla görüşülüp, sektörün vizyon, misyon ve stratejik hedefleri belirlendi.

Türkiye Katılım Bankacılığı Strateji Belgesinin eylem adımlarını belirleyen çatı hedef ve stratejileri şunlardır:

• **Sektörel Strateji ve Koordinasyon:** Sektör stratejileri doğrultusunda paydaşların görev ve sorumluluklarının belirlenmesi.

• **Ürün Çeşitliliği ve Gelişimi:** Halihazırda kullanılmakta olan ürünlerin etkinliğinin arttırılması, katılım bankacılığı sisteminin plasman ürün yapısının çeşitlendirilmesi, faizsiz bankacılık uygulamasının bulunduğu ülkelerde kullanılmakta olan ve geçmişte Türkiye'de kullanılmış ama katılım bankalarında günümüzde kullanılmayan ürünlerin uygulamaya alınması, katılım bankalarının kaynak çeşitliliğinin geliştirilmesi, kamu kurumları nezdinde katılım bankacılığı sistemine yönelik politikaların geliştirilmesi ve bu politikaların uygulanmasını takip edecek organizasyonel yapıların tesis edilmesi.

• **Danışma Kurulları:** Katılım bankalarına yönelik Danışma Genel Kurulu'nun oluşturulması, katılım bankaları nezdinde banka danışma kurullarının standart hale getirilmesi.
• **Eğitim, İK ve Sertifikasyon:** Katılım bankacılığına ilişkin açık öğretim, lisans, yüksek lisans ve doktora programlarının geliştirilmesi ve öğretim üyesi eksikliğinin giderilmesi, katılım bankacılığı ile ilgili kişi ve eserlere ilişkin veri tabanının oluşturulması ve ders kitabı eksikliğinin giderilmesi, katılım bankacılığı konusunda uzmanlaşmış personel sayısının artırılması ve personel yetkinliklerinin geliştirilmesi, katılım bankacılığına yönelik enstitü veya araştırma merkezi kurulması, katılım bankacılığı terminolojisinin bilinilirliğinin yaygınlaştırılması.
• **Kurumsal İletişim, Algı ve İtibar:** Sistemin felsefesine yönelik bilgi düzeyinin artırılması / konvansiyonel bankacılık ile farklılığın ortaya konulması, doğru pazarlama stratejilerinin oluşturulması, katılım bankacılığı uygulamalarında yeknesaklık sağlanması, sistemin itibarını artıracak girişimlerde bulunulması.

Bu stratejik hedeflerin başarılması, tüm paydaşların bir zaman planı dâhilinde birbirleriyle uyumlu bir şekilde çalışmalarına ve belirlenen stratejilerin altında yer alan eylem adımlarını gerçekleştirmelerine bağlanmıştır. Belirlenen her bir strateji doğrultusunda gerçekleştirilmesi gereken temel eylemler, alt adımları ile beraber uygulama kolaylığı ve sektöre etkisine göre önceliklendirilmiş ve bir yol haritasına yerleştirilmiştir.

• Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan

KATILIM BANKACILIĞININ PAYI BÜYÜMELİ

Katılım finans sisteminin önemine Ziraat Katılım ve Vakıf Katılım bankalarının açılışında değinen Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, mevcut faiz sisteminin sıkıntılı olduğunu, Türkiye için katılım finans sisteminin daha iyi fırsatlar sunduğunu söylemişti. Cumhurbaşkanı Erdoğan, katılım bankacılığının payının yüzde 25'e çıkarılması gerektiğini belirterek "Katılım bankacılığının toplam içindeki payı 2025 yılı için yüzde 15 hedef var. Bu yerli değil, süratle yüzde 25'e çıkarmamız gerektiğini düşünüyorum" ifadelerini kullanmıştı. Ziraat Bankası'nın kurduğu Ziraat Katılım Bankası açılışında konuşan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan katılım bankalarının finans sektöründeki payının büyümesinin amacının sektöre katkı sağlamak olacağını vurgulamıştı. Erdoğan, katılım bankacılığının sektördeki payının yüzde 5 düzeyinde olduğunu belirterek, "Bu payı 2023'te yüzde 15'e hatta 20'ye çıkarmalıyız" diye konuşmuştu.

• Albaraka Türk Genel Müdürü Melikşah Utku

TÜRKİYE 2023 HEDEFLERİ İÇİN EKONOMİK GÜCÜNÜ HAREKETE GEÇİRMELİ

2023 hedeflerimiz her ne kadar bir miktar iddialı ve agresif hedefler olarak görülebilse de dinamik ve genç nüfusumuza ilave, yapacağımız teknoloji odaklı yatırımlar ve geliştirilmiş kurumsal kapasite ile bu hedefleri yakalama ihtimalimiz artabilir. Türkiye, 2023 hedeflerine ulaşabilmek için sahip olduğu ekonomik gücün tamamını harekete geçirmeli. Katılım bankacılığına önemli görev ve sorumluluklar düşüyor. Katılım bankaları halkın değerlerine hitap eden yatırım araçlarını sunarak mali penetrasyonun artırılmasını sağlıyor. Hatta sunulan İslami yatırım imkânları sadece yurt içinden değil yurt dışından da birçok kişi ve kurumun (özellikle de Körfez sermayesinin) dikkatini çekiyor. Sonuç olarak, katılım bankaları 2023 hedefleri için çok önemli bir potansiyel barındırıyor. Biz de bu potansiyeli açığa çıkarmak için büyük bir özveriyle çalışıyoruz.

• Kuveyt Türk Genel Müdürü Ufuk Uyan

COĞRAFI KAPSAMA ORANIMIZI YÜZDE 90'A ULAŞTIRMAYI PLANLIYORUZ

2017 yılında, Türk bankacılık sektöründeki konumumuzu daha da sağlamlaştırdığımız, sunduğumuz ürün ve hizmetleri çeşitlendirdiğimiz ve belirsizlikle dolu küresel konjonktüre rağmen reel ekonomiye katma değer sağladığımız bir yıl olacağı kanaatindeyiz. Son dönemde kamunun katılım bankacılığı sektörüne teveccühü, devletin ve düzenleyici otoritelerin sektörün gelişmesine katkı sağlayıcı politikaları gelecek dönem için bizleri umutlandırıyor. Katılım bankalarının bankacılık sektöründen aldığı payın yüzde 15'e ulaşması gibi 2025 yılı için iddialı hedeflerimiz bulunuyor. Ancak burada bir noktayı kaçırmamamız gerekiyor. Öngörülen tarihlerde sektör olarak hedeflerimize ulaşabiliriz lakin şurası muhakkak ki katılım bankalarının bu hedefe ulaşmak için hizmet modeli olarak konvansiyonel bankalara yaklaşmasını ve onlara benzemeye çalışmasını hiç arzu etmeyiz. 2020 stratejimiz kapsamındaki büyüme hedeflerimiz doğrultusunda şube sayımızı artırmayı, coğrafi kapsama oranımızı yüzde 90'lı seviyelere ulaştırmayı planlıyoruz. Böylece istihdama sağladığımız katkıyı da sürdürüyor olacağız.

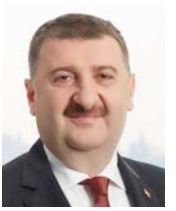

• Türkiye Finans Genel Müdürü Wael Raies

TÜRK EKONOMİSİ GÜÇLÜ VE DİNAMİK

Türkiye girişimcilik ruhu taşıyan kabiliyetli ve kapasiteli genç nüfusu ile güçlü ekonomik potansiyeli olan önemli bir ülke. Türkiye ilk çeyrekte yakaladığı yüzde 5 büyüme rakamı ile dünyada Çin ve Hindistan'ın arkasından üçüncü sırada yer alıyor. Bu rakamlardan Türk ekonomisinin dinamik ve güçlü yapısıyla, küresel durgunluğa rağmen büyüme potansiyelini devam ettirdiğini görüyoruz. Uluslararası kuruluşların neredeyse tamamının Türkiye'nin 2018 büyümesine yönelik tahminlerini yukarı yönlü revize etmeleri bu güç ve dinamizmin en önemli kanıtı. Böyle bir ortamda bankamız da 4 bine yakın çalışanıyla olağanüstü gayret ve çalışma azmiyle ekonomiye katkı vermeyi sürdürüyor. Bu dönemde katılım bankacılığının reel sektöre doğrudan verdiği desteğin çok kıymetli olduğunu düşünüyoruz. Türkiye Finans olarak amacımız Ar-Ge ve teknoloji yatırımlarına verdiğimiz önemin yanı sıra; katılım bankacılığına dinamizm katmak ve KOBİ'lere, kurumsal şirketlere ve bireylere sağladığımız destekle reel ekonominin büyümesini hızlandırmak ve katılım bankacılığının payını daha da artırmaktır.

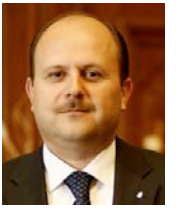
• Vakıf Katılım Genel Müdürü İkram Göktaş

SEKTÖRDEKİ PAZAR PAYININ 2018'DE YÜZDE 10'A ÇIKMASINI BEKLİYORUZ

Kamunun katılım bankacılığı sektörüne girmesindeki asıl hedef de ülkemizin 2023 yılı hedefleri doğrultusunda adımlar atmaktır. Katılım bankaları olarak bankacılık sektöründen aldığımız payı 2025 yılında yüzde 15'e çıkarmak gibi iddialı bir hedefimiz var. Türkiye Katılım Bankacılığı Strateji Belgesi'nde ortaya konan bu hedefin sağlayacağı büyüme ile 2025 yılında aktiflerin 300 milyar dolar, katılım fonlarının ise 181 milyar dolar olacağı öngörülüyor. Vakıf Katılım olarak; hem yurt içi hem de yurt dışında daha fazla fonu sisteme dâhil edecek, yeni ürün ve hizmetlerle katılım bankacılığı sistemini çok daha geniş kitlelerle tanıştıracak ve sektörü büyütecek çalışmalar gerçekleştireceğiz. Bu doğrultuda reel sektörle aktif bir işbirliği içinde olarak; kâr-zarar ortaklıkları, proje finansmanları ve sermaye piyasası enstrümanları ile katılım bankacılığının gelişmesine destek olacağız. Sektördeki pazar payımızın 2018 yılında yüzde 10'a çıkmasını ve 2023'te sektör liderliğini bize getirecek seviyeye ulaşmasını bekliyoruz.

• Ziraat Katılım Genel Müdürü Metin Özdemir

İSTANBUL DÜNYANIN FİNANS MERKEZLERİYLE REKABET EDEBİLİR

Önümüzdeki dönemde, katılım bankacılığının sistem içerisindeki payı gerekli sermaye desteğinin sağlanmasıyla ve yeni oyuncuların piyasaya girmesiyle artacaktır. 2023 vizyonunda iddialı hedeflere sahip ülkemizin önemli projelerinden birisi de İstanbul Uluslararası Finans Merkezidir. Bu projenin başarıyla hayata geçebilmesi için kültürel, tarihsel ve ekonomik açıdan güçlü bir potansiyele sahip olduğumuz katılım bankacılığını da geliştirmemiz gerekmektedir. Uluslararası ortaklarca faizsiz finans sistemine likidite sağlamak ve yatırım bankacılığına yoğunlaşmak üzere kurulması planlanan Megabank'ın da İstanbul merkezli olarak faaliyete başlaması yönünde ülke olarak yoğun çalışmalar içerisindeyiz. Projenin İstanbul'da hayat bulması İstanbul'un uluslararası finans merkezi olması yolunda önemli adım olacaktır. Genç, eğitimli ve girişimci ruhlu milletimizin verdiği güçle ülkemiz, bölgesinde lider ülke olarak 2023 hedeflerine ulaşacaktır. Yeni hükümet sistemi ile beraber bu ilerleyiş daha güçlü bir şekilde ivme kazanacaktır.

6. BÖLÜM

FAİZSİZ FİNANS SÖZLÜĞÜ

• **Akit:** Hukukî sonuç doğurmak amacı ile iki veya daha çok kimsenin veya kuruluşun karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları ile gerçekleşen işlem, sözleşme, mukavele, kontrat.

• **Bey:** Mal ya da satılabilir bir hakkın bedel karşılığı bir başkasına devredilmesi.

• **Birim Değeri:** Katılım bankasının katılma hesaplarına fon kabul ettiği ilk gün için 100 olarak kabul edilen ancak kâr veya zarar edildiğinde değişen, kâr veya zarar kayıtlarının yapıldığı günlerde, vadelerine göre ayrılmış her bir fonun toplam değerinin fonun bir önceki günkü toplam hesap değerine bölünmesi suretiyle hesaplanan, kâr veya zarar kaydı yapılmayan günlerde ise bir önceki günün birim değerine eşit olan katsayıyı ifade eder.

• **Birim Hesap Değeri:** Katılma hesabının cari değerini belirleyen ve birim değer ile hesap değerinin çarpılması suretiyle hesaplanan, katılma hesabı sahibinin üzerinde hak iddia edebileceği tutardır. Hesabın açıldığı gündeki birim hesap değeri, haliyle hesabın kendisine eşittir. Fonun işletilmesi sonucu kâr elde edildiğinde birim değer yükseldiğine göre bu yeni birim değerin, hesap değeri ile çarpımı sonucu bulunan yeni birim hesap değeri, fon sahibinin vade sonunda hak iddia edebileceği meblağı yani yatırdığı para artı kârını gösterir.

• **Enflasyon Farkı:** Paranın kaybettiği değer, paranın alım gücündeki azalma oranı. Enflasyon farkının borçludan talep edilmesi faiz değildir. Bilakis enflasyon farkı alacaklının hakkıdır.

• **Faiz:** Borçtan (karz) elde edilen gelir. Örneğin 100.000 TL borç verip 48 ay vadede 125.000 TL istendiği takdirde verilen borç ile tahsil edilen miktar arasındaki 25.000 TL faiz sayılır. Ayrıca birbirinin yerine geçebilecek malların vadeli satımı da faizli işlem kabul edilir. Mesela 100.000 TL verip üç ay sonra 46.000 EURO almak faizli işlemdir. Zira, paralar birbirinin yerine geçebilirler. İslamiyet'te borçtan gelir (menfaat) sağlamak yasaklanmıştır. Borç verilecekse faizsiz verilmelidir; ticaret (mal alım satımı) ise mübahtır.

• **Borç (Deyn veya Kredi) faizi:** Ödünç, alım-satım veya başka her hangi bir sebepten zimmete geçen bir borca karşılık ödenecek olan mal veya parada, belli bir vadeden dolayı şart kılınan fazlalıktır.

• **Garar:** Belirsizlik hali, bilinmezlik, meçhuliyet.

• **Haram:** Yapılamaz, gayr-ı meşru, dinen yasak, yapıldığında dinen dünyevi ya da uhrevi ceza olan şey.

• **Hesap Değeri:** Katılım bankasının katılma hesaplarına fon kabul ettiği ilk gün, hesap sahibince yatırılan tutarın 100 olarak kabul edilen birim değere bölünmesi suretiyle, müteakip günlerde ise, para yatıran veya çeken kişiye ait hesap değerine, hesap sahibince yatırılan veya çekilen miktarın birim değere bölünmesi ile bulunacak tutarın, para yatırılmışsa eklenmesi, para çekilmişse çıkarılması suretiyle hesaplanan ve katılma hesabı sahiplerinin fon mevcuduna katılma oranını gösteren katsayıyı ifade eder.

• **İcare:** Kiralama, menfaat satışı. Örneğin bir evin kullanım hakkının (menfaat) belli bir bedel karşılığı belli bir süreliğine başkasına devredilmesidir. İnsanların emeklerini kiralamaları da mümkündür. Günümüz iş sözleşmeleri aslında icare akdidir.

• **İcma:** İttifak etmek, görüş birliğine varmak. Hz. Peygamber'den sonraki bir çağda amelî (uygulamaya dayanan) bir meselenin şer'î (dini) hükmü üzerinde İslâm müçtehitlerinin birleşmesi.

• **İne Satışı:** Peşin bedelle satılan bir malın vadeli bedelle geri alınmasıdır. Yani 100.000 TL'ye peşin bedelle bir malı satıp aynı malı 48 ay vadeyle 120.000 TL bedelle geri almaktır. Vadeli bedelle alınan bir malın peşin bedelle geri satılması diye de tanımlanır. Örneğin 48 ay vadeyle 120.000 TL'ye satın alınan bir malın 100.000 TL'ye peşin geri satılmasıdır. Bu yolla nakit temin edilmektedir. Faiz haram olduğu için ticari işlem görüntüsü altında nakit temin edilmeye çalışılmaktadır. Bu işlem bir faiz hilesi olduğu için İslam alimlerinin çoğunluğu tarafından meşru görülmemiştir.

• **İstiğlal Satışı:** Belli bir vadede satış bedeliyle geri alma vadiyle satılan malı söz konusu vadeye kadar kiralamaktır. Yani peşin 150.000 TL'ye bir evi satıp, söz konusu evi 3 yıl sonra geri 150.000 TL'ye almayı vaat etmek ve bu 3 yıl için de evi yeni sahibinden belli bir bedelle kiralamaktır.

• **Kabz:** Teslim almak, tesellüm. Satın alınan bir malı teslim almak ve malın bedelini satıcıya vermektir. Kabz ikiye ayrılır: Gerçek kabz malın el ile alınmasıdır. Market alışverişlerinde aldığımız malları gerçekten kabzetmiş oluruz. Hükmi kabz ise satın aldığımız mal ya da sattığımız malın bedeli üzerinde tasarrufta bulunabilme imkanı elde etmemizdir. Bu durumda malı ya da bedelini elimize almamaktayız, ancak bunlar üzerinde tasarruf hakkı elde etmekteyiz. Örneğin sattığımız malın bedelinin banka hesabımıza kaydedilmesi ve satın aldığımız arsayı görmediğimiz halde tapusunu devralmamız böyledir.

• **Kâr:** Malın maliyeti ile fiyatı arasındaki fark. Kâr meşrudur. Alıcı aldatılmadığı sürece piyasa fiyatı esastır. Yani kârın belli bir oranda olması şartı yoktur.

• **Kar-Zarar Ortaklığı Yatırımı:** Müşteri ile katılım bankası arasında Kâr ve Zarar Ortaklığı Yatırım Sözleşmesi çerçevesinde finansman ihtiyacı bulunan gerçek ve tüzel kişilerin tüm faaliyetlerinden veya belirli bir faaliyetinden veya belirli bir parti malın alım satımından doğacak kâr ve zarara katılmak üzere finansman sağlanması işlemidir. Sözleşmede tarafların kâr ve zarar katılım payları ile varsa teminatlar açıkça gösterilir.

• **Karz:** Borç, para borcu, el borcu. Örneğin 100.000 TL borç vermek, 10 ton buğday borç vermek. Karz işlemi menfaat karşılığı olamaz. Örneğin 100.000 TL borç verip 120.000 TL isteyemeyeceğimiz gibi 100.000 TL verdiğimiz kişinin evinde bir yıl kirasız da oturamayız. Her ikisi de faiz sayılır.

• **Karz-ı Hasen:** Faizsiz borç vermek, bu borçtan gelir elde etmemektedir. Örneğin 100.000 TL borç verip 100.000 TL almak. Öte yandan, enflasyon farkını istemek meşrudur.

• **Katılım Endeksi:** Katılım Endeksi, Borsa'da işlem gören ve Katılım Bankacılığı prensiplerine uygun hisse senetlerinden oluşan bir borsa endeksidir.

• **Katılım Fonu:** Katılım bankaları nezdinde açtırılan gerçek ve tüzel kişilere ait özel cari hesap ve katılma hesaplarında yer alan parayı ifade eder.

• **Katılma Hesabı:** Katılım bankalarına yatırılan fonların bu kurumlarca kullandırılmasından doğacak kâr veya zarara katılma sonucunu veren, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş herhangi bir getiri ödenmeyen ve anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmeyen fonların oluşturduğu hesapları ifade eder. Katılma hesabı, hesap sahibi ile katılım bankasının emek sermaye ortaklığı yaparak açtıkları hesaptır. Bu hesaba yatırılan para bankaya emanettir. Banka bu parayı meşru yollarla işletecek ve elde edeceği kârı başlangıçta kârı hangi oranlarda paylaşacakları üzerindeki anlaşmaya göre hesap sahiplerine dağıtacaktır. Banka zarar ederse hesap sahipleri de zarara ortak olacaklardır. Çünkü bu hesaplar bankaya verilmiş borç değil, ortaklık sermayesidir.

• **Kefil:** Kefalet, bir borcun ifası veya bir hakkın yerine getirilmesi hususunda kefilin zimmeti ile asıl borçlunun zimmetini birleştirmektir. Yani bir borcun ödenmesinde asıl borçlu ile kefil birlikte sorumludurlar. Buna göre kefil de (asıl borçlu ödemediği zaman) bir borcun ödenmesini üzerine alan kimsedir.

• **Kira Sertifikası:** İcare sukukunun Türkçe'sidir. Yani kira akdine (aslında istiğlal satışına) dayanan sukuk demektir. Şöyle ki bir varlığa sahip taraf, bu varlığı menkul kıymetleştirir ve üçüncü taraflara devreder. Ardından söz konusu varlık yeniden sukuk alıcılarından kiralanır. Belli bir vade sonunda sukuk bedelleri ödenerek varlık yeniden satın alınır.

• **Mudarebe:** Terim olarak; bir taraftan sermaye, diğer taraftan işletme olmak üzere oluşturulan emek-sermaye ortaklığını ifade eder. Katılım bankalarında katılma hesapları böylesi bir ortaklığa dayanmaktadır. Mudarebe sözleşmelerinde ortakların kardan ne kadar pay alacakları aralarındaki anlaşmaya dayalıdır. Zarar ise aslında bütünüyle sermayedara aittir. İşletmeci ise emeğini yitirmiştir. Fakat işletmeci kasıt, kusur ve sözleşme şartlarına aykırı fiillerde bulunursa tazmin ile yükümlü tutulabilir. Katılım bankalarının katılma hesaplarında zarara katılması (en az kar oranının yarısı kadar) oluşan zararda mutlaka kusuru olduğu düşüncesine dayanmaktadır.

• **Mudarip:** Mudarebe ortaklığında sermayeyi alıp, işletecek kişiye mudârip denir. İşletmeci. Katılma hesaplarında mudarip bankadır. Yani sermayedar ortaklarından aldığı sermayeyi işletecek olan taraftır.

• **Murabaha:** Malın maliyetinin müşteriye bildirilmesi ve üzerine kâr eklenerek satılmasıdır. Yani müşteri satın aldığı mal sebebiyle satıcıya ne kadar kâr verdiğini bilmektedir. Bugün katılım bankalarının asıl para kazanma yöntemi murabahadır. Daha çok peşin alınan malın vadeli kârlı satımı şeklinde işlemektedir. Malın satıcıdan banka adına alınması sırasında, banka müşterisi bankayı vekaleten temsil etmektedir.

• **Musakaat:** Ziraat ortaklıklarıdır. Musakaatta bir taraf meyve ağaçlarını temin eder diğer taraf bunların bakımını üstlenir.

• **Muzaraa:** Ziraat ortaklıklarıdır. Muzaraa yönteminde, bir taraf sermaye olarak arazisini, diğer tarafta iş gücünü üstlenir.

• **Müşareke:** Sermaye ortaklığı, her iki tarafın da sermayeye katıldığı ortaklık. Bu ortaklıkta kâr anlaşmaya göre paylaşılır; zarar sermayedeki hisseye göre dağıtılır.

• **Özel Cari Hesap:** Hesap sahibi ile banka arasında kısmen borç kısmen emanet hükmü doğuran ve he-

sap sahibine herhangi bir gelir, faiz, zarar ihtimali doğurmayan hesaplardır. Bu hesaplara yatırılan paraların banka tarafından kullanımına izin verildiği ve bankanın bu paraları tazmin mükellefiyeti olduğu için bir açıdan hesaplardaki paralar bankaya verilmiş borç sayılır. Diğer açıdan ise bankanın paranın tamamını kullanamaması, hesap sahiplerine her an ödeme yapabilmek için hazırda para tutması, çok kısa zamanlar için cari hesapların kullanılabilmesi, internet üzerinden işlemlere imkan tanınması gibi sebeplerle emanet de sayılabilirler.

• **Rabbul-Mal:** Sermaye sahibi. Katılma hesabı sahipleri bankaya nispetle rabbü'l-mal sayılırlar. Banka ise mudariptir.

• **Sarf:** Karşılıklı olarak para hükmündeki şeylerin alınıp satılmasıdır. TL, USD, EURO arasındaki alım satımlar sarf işlemi sayılırlar. Külçe ve gram altınlar da para sayıldığı için TL karşılığı külçe/gram altın alım satımı da sarf akdi sayılır. Sarf sözleşmeleri vadeli yapılamaz.

• **Selem:** Para peşin mal veresiye satış. Satılan malın ölçü, tartı, çeşit vb. bütün nitelikleri hiçbir meçhul yön kalmayacak şekilde belirlenmeli; ayrıca malın teslim edileceği vade de bilinmelidir. Malın bedeli satım sözleşmesi anında satıcıya teslim edilmek zorundadır.

• **Semen:** Malın bedeli.

• **Sukuk:** Devletlerin ve anonim şirketlerin faiz karşılığı borçlanacakları finansal enstrümanlar vardır. Tahvil ve hazine bono bunlardan ikisidir. Böylece faiz geliri elde etmek isteyenlere de bir yatırım aracı sunulmuş olmaktadır. Devletlerin ve İslâmî hassasiyet taşıyan büyük kuruluşların ticârî işlemler yoluyla nakit temin etmeleri ve faizsiz gelir elde etmek isteyenlere de bir yatırım aracı sunmak amacıyla sukuk ihracı gündeme gelmiştir.

Sukuk ticari bir varlığın menkul kıymetleştirilerek sertifikalar aracılığıyla satımıdır. Bu sertifikalardan alanlar söz konusu varlığa ellerindeki sertifikalar oranında ortak olurlar. Dolayısıyla söz konusu varlığın geliri de onlara ait olur. En basit şekliyle böyle izah edebileceğimiz sukuk işlemlerinin farklı sözleşmeler (ortaklık, kira, murabaha, selem, istisna) için farklı usullerle kullanılabileceğini de ifade etmeliyiz.

• **Tekafül:** İslami sigortacılık sisteminin diğer adıdır. Yardımlaşma, dayanışma, bağış ve ortaklık esasına dayanır. Ödenen primler sigorta şirketinin değil katılımcılarındır. Bu primlerle katılımcılara sigorta tazminatı ödenir. Ayrıca bu fonlar faizsiz yatırım alanlarında değerlendirilerek katılımcılar adına kâr sağlanır.

• **Teverruk Satışı:** Vadeli bedelle alınan bir malın spot piyasada peşin satılmasıdır. Yani 48 vadeyle 120.000 TL'ye alınan bir arsanın peşin bedelle 100.000 TL'ye satılmasıdır. Eğer ikinci satış başta yapılan ön anlaşma ile ilk satıcıya olursa îne satışı gerçekleşir. Îne satışı meşru değilken teverruk meşrudur. Çünkü teverruk satışında alınıp satılan malın mülkiyeti satıcıdan tamamen farklı birisine geçmektedir. Bu geçiş gerçekten olup göstermelik değildir.

• **Vefa Satışı:** Belli bir vadede satış bedeliyle geri alma vadiyle mal satmak. Yani 150.000 TL peşin bedelle satılan bir malı 3 yıl sonra 150.000 TL bedelle geri alma vadinde bulunmaktır.

• **Wakala:** Wakala, acentelik sözleşmesidir ve genellikle uzmanlık ücreti içermektedir. Genel olarak büyük depo hesapları için kullanılmaktadır. Kişi/kurum yatırım yapılan sermayeye sahiptir ve başka bir kurumu acente olarak atar ve uzmanlık ücreti öder.

TKBB
YAYINLARI

KOBİ'LER İÇİN ADIM ADIM KATILIM BANKACILIĞI

Emeğiyle, sağladığı inovasyonla
katılım bankacılığı sektörüne katkıda
bulunduğunu düşündüğünüz
gerçek ya da tüzel kişi adaylarınızı
Türkiye Katılım Bankaları Birliği tarafından verilecek
Katılım Bankacılığı Ödülü için önerebilirsiniz.
Kazanan gerçek ya da tüzel kişiye
10.000 TL ödül verilecektir.

Detaylı bilgilendirme **www.tkbb.org.tr**'de.

TKBB
TÜRKİYE
KATILIM
BANKALARI
BİRLİĞİ
"Türkiye katılımla güçleniyor"

TKBB
YAYINLARI

KOBİ'LER İÇİN ADIM ADIM KATILIM BANKACILIĞI